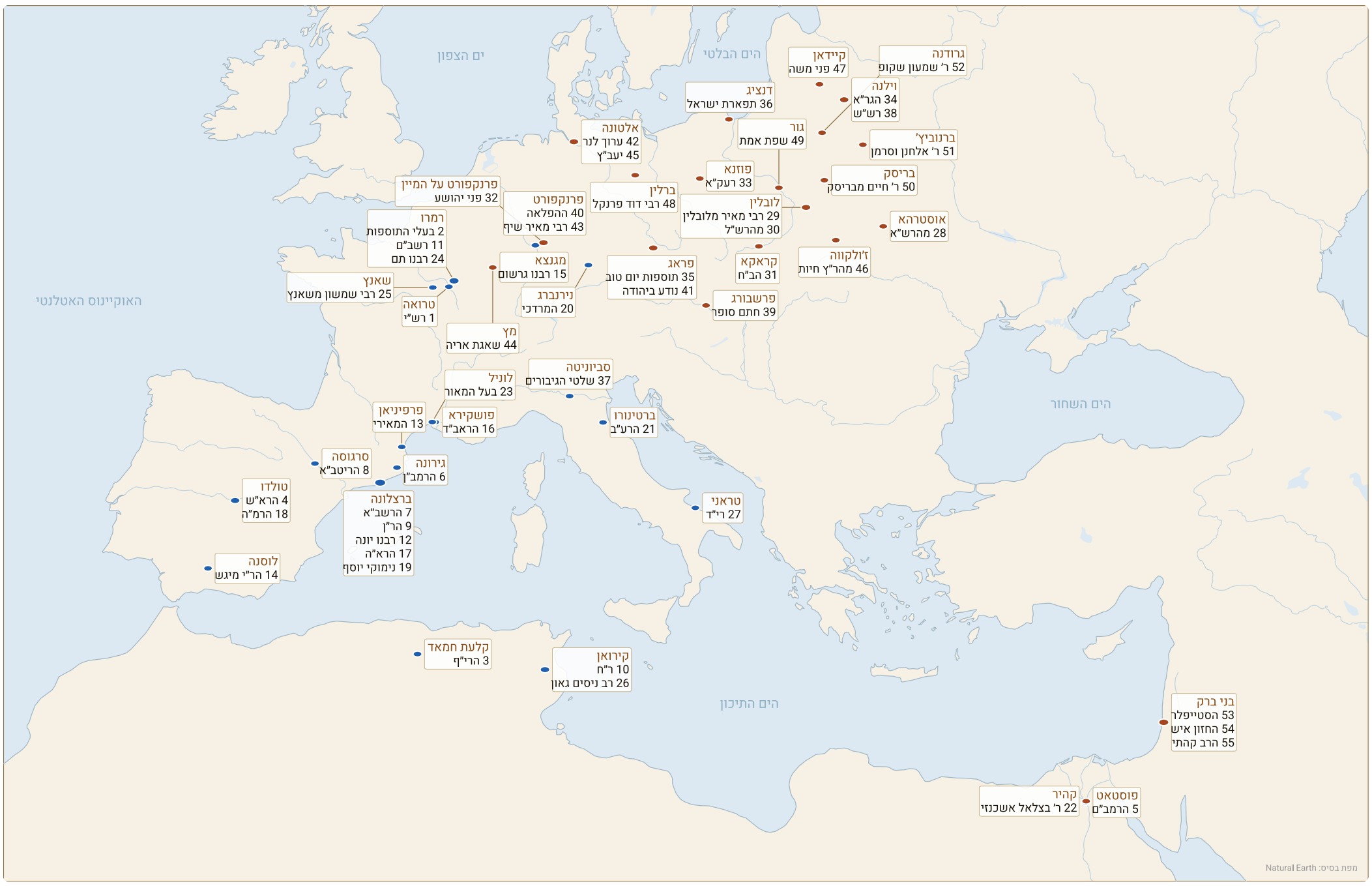
מפרשי השי"ס – העיקריים

המפרשים הגדולים והנלמדים ביותר על התלמוד הבבלי, הירושלמי, המשנה והתוספתא · 55 מפרשים · המספרים כמו ברשימה באתר

● ראשונים ● אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 רש"י רבי שלמה יצחקי · 1040–1105 · טרואה · ספרו: פירוש רש"י על התלמוד · על בבלי · כל הש"ס או רובו — "פרשנדתא" – פירושו על התורה והש"ס הוא היסוד ללימוד עד היום

2 בעלי התוספות · 1100–1300 · רמרו · על בבלי · כל הש"ס או רובו — חכמי צרפת ואשכנז במאות ה־12 וה־13, רובם מחוג תלמידי רש"י

3 רבי יצחק אלפסי · 1013–1103 · קלעת חמאד · ספרו: הלכות הרי"ף · על בבלי · כל הש"ס או רובו — אחד משלושת עמודי ההוראה של השולחן ערוך, עם הרמב"ם והרא"ש

4 הרא"ש רבי אשר בן יחיאל · 1250–1328 · טולדו · ספרו: פסקי הרא"ש · על בבלי · משנה · כל הש"ס או רובו — גדול הדור באשכנז אחרי המהר"ם

5 רבי משה בן מימון · 1138–1204 · פוסטאט · ספרו: פירוש המשניות · על משנה · כל הש"ס או רובו — "הנשר הגדול" – "ממשה עד משה לא קם כמשה"

6 רבינו משה בן נחמן גירונדי · 1194–1270 · גירונה · ספרו: חידושי הרמב"ן על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — מגדולי ראשוני ספרד

7 רבי שלמה בן אברהם אבן אדרת · 1235–1310 · ברצלונה · ספרו: חידושי הרשב"א · על בבלי · מסכתות רבות — רבה של ברצלונה וראש חכמי ספרד בדורו

8 רבי יום טוב בן אברהם אשבילי · 1250–1330 · סרגוסה · ספרו: חידושי הריטב"א · על בבלי · מסכתות רבות — "ראשון חריף שדבריו נהירים וברורים ללומד"

9 רבינו נסים גירונדי · 1290–1376 · ברצלונה · ספרו: פירוש הר"ן על הרי"ף · על בבלי · מסכתות רבות — דיין וראש ישיבה בברצלונה

10 רבינו חננאל בן חושיאל · 965–1055 · קירואן · ספרו: פירוש רבינו חננאל · על בבלי · כל הש"ס או רובו — ראש ישיבת קירואן

11 רשב"ם רבי שמואל בן מאיר · 1080–1160 · רמרו · ספרו: פירוש רשב"ם על בבא בתרא ופסחים · על בבלי · כמה מסכתות — נכדו של רש"י ואחיו הגדול של רבנו תם

12 רבינו יונה גירונדי · 1200–1263 · ברצלונה · ספרו: פירוש רבנו יונה על הרי"ף · על בבלי · משנה · כמה מסכתות — בן דודו של הרמב"ן ורבו של הרשב"א

13 המאירי רבי מנחם בן שלמה · 1249–1316 · פרפיניאן · ספרו: בית הבחירה · על בבלי · משנה · ירושלמי · כל הש"ס או רובו — "בית הבחירה" – פירוש מקיף על התלמוד, שרובו נדפס רק בדורות האחרונים

14 רבי יוסף הלוי אבן מיגאש · 1077–1141 · לוסנה · ספרו: חידושי הר"י מיגאש · על בבלי · כמה מסכתות — ראש ישיבת לוסנה אחרי רבו 38 שנה

15 רבנו גרשום מאור הגולה · 960–1028 · מגנצא · ספרו: פירוש רבנו גרשום – קונטרס מגנצא, המיוחס לו · על בבלי · מסכתות רבות — מאור הגולה – מייסד מרכז התורה באשכנז ומנהיגה

16 הראב"ד רבי אברהם בן דוד מפושקירא · 1120–1198 · פושקירא · ספרו: השגות על בעל המאור · על בבלי · מסכתות רבות — בעל ההשגות על הרמב"ם, מגדולי חכמי פרובנס

17 הרא"ה רבי אהרון הלוי · 1235–1300 · ברצלונה · ספרו: חידושי הרא"ה · על בבלי · כמה מסכתות — מגדולי פוסקי ספרד

18 רבי מאיר בן טודרוס הלוי אבולעפיה · 1147–1244 · טולדו · ספרו: יד רמ"ה · על בבלי · כמה מסכתות — גדול חכמי טולדו, פרשן תלמוד, פוסק, מקובל וחוקר המסורה

19 רבי יוסף חביבא · 1340–1420 · ברצלונה · ספרו: נימוקי יוסף על הרי"ף · על בבלי · מסכתות רבות — פירושו על הרי"ף נדפס סביבו

20 רבי מרדכי בן הלל הכ' · 1240–1298 · נירנברג · ספרו: ספר המרדכי · על בבלי · כל הש"ס או רובו — מחשובי הפוסקים באשכנז בדור שאחרי בעלי התוספות

21 רבי עובדיה מברטנורא · 1445–1515 · ברטינורו · ספרו: פירוש המשנה – ברטנורא · על משנה · כל הש"ס או רובו — פירושו על המשנה נדפס בכל משנה

22 רבי בצלאל אשכנזי · 1520–1592 · קהיר · ספרו: שיטה מקובצת · על בבלי · מסכתות רבות — בעל השיטה מקובצת

23 הרז"ה רבי זרחיה הלוי · 1115–1186 · לוניל · ספרו: ספר המאור על הרי"ף · על בבלי · מסכתות רבות — "בעל המאור" – השגותיו על הרי"ף, נדפסות סביב הרי"ף

24 רבי יעקב בן מאיר · 1100–1171 · רמרו · ספרו: ספר הישר · על בבלי · מסכתות רבות — נכדו של רש"י, מגדולי בעלי התוספות ומנהיג יהדות צרפת

25 רבי שמשון משאנץ · 1150–1214 · שאנץ · ספרו: פירוש הר"ש למשנה – זרעים וטהרות · על משנה · בבלי · תוספתא · מסכתות רבות

26 רב ניסים גאון · 990–1057 · קירואן · ספרו: מפתח מנעולי התלמוד · על בבלי · כמה מסכתות — ראש ישיבת קירואן ורבו של הרי"ף

27 רבי ישעיה ב"ר מאלי די טראני · 1165–1240 · טראני · ספרו: תוספות ר"ד · על בבלי · מסכתות רבות — מגדולי ראשוני איטליה

28 רבי שמואל אליעזר הלוי איידלס · 1555–1631 · אוסטרהא · ספרו: חידושי הלכות מהרש"א · על בבלי · כל הש"ס או רובו — מגדולי האחרונים ומפרשי התלמוד – חידושיו נדפסים ברוב מהדורות הש"ס

29 רבי מאיר מלובלין · 1558–1616 · לובלין · ספרו: מאיר עיני חכמים – מהר"ם · על בבלי · כל הש"ס או רובו — נדפס בסוף כרכי התלמוד בשם «מהר"ם»

30 רבי שלמה לוריא · 1510–1573 · לובלין · ספרו: חכמת שלמה · על בבלי · כל הש"ס או רובו — מגדולי פוסקי ההלכה ופרשני התלמוד בפולין

31 רבי יואל סירקיש · 1561–1640 · קראקא · ספרו: הגהות הב"ח על הש"ס · על בבלי · כל הש"ס או רובו — חמיו של הט"ז

32 רבי יעקב יהושע פלק · 1680–1756 · פרנקפורט על המיין · ספרו: פני יהושע · על בבלי · מסכתות רבות — מחבר "פני יהושע", חידושים על הש"ס בדרך העיון, הסברה והפלפול – מאבני היסוד במשא־ומתן התלמודי בישיבות

33 רבי עקיבא איגר · 1761–1837 · פוזנא · ספרו: גליון הש"ס · על בבלי · משנה · כל הש"ס או רובו — גדול הדור

34 רבי אליהו בן שלמה זלמן · 1720–1797 · וילנה · ספרו: הגהות הגר"א על הש"ס · על בבלי · ירושלמי · משנה · תוספתא · כל הש"ס או רובו — סמכות עליונה בתקופת האחרונים

35 רבי יום טוב ליפמן הלר · 1579–1654 · פראג · ספרו: תוספות יום טוב · על משנה · בבלי · כל הש"ס או רובו — פירושו על המשנה נדפס סביב המשנה

36 רבי ישראל ליפשיץ · 1782–1860 · דנציג · ספרו: תפארת ישראל · על משנה · כל הש"ס או רובו — מגדולי חכמי אשכנז ורב בגרמניה, נכדו של מסדר הגט מקליווא

37 רבי יהושע בועז ממשפחת ברוך · 1500–1555 · סביוניטה · ספרו: שלטי הגיבורים על הרי"ף · על בבלי · כל הש"ס או רובו — ציוניו מודפסים על כל דף גמרא

38 רבי שמואל שטראשון מווילנא · 1793–1872 · וילנה · ספרו: הגהות וחידושים על התלמוד הבבלי – רש"ש · על בבלי · כל הש"ס או רובו — מן הבולטים בתלמידי החכמים בקהילת וילנה בדורו

39 רבי משה סופר שרייבר · 1762–1839 · פרשבורג · ספרו: חידושי חתם סופר על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבה ומגדולי הפוסקים בדורות האחרונים

40 רבי פנחס הורוביץ · 1731–1805 · פרנקפורט · ספרו: הפלאה · על בבלי · כמה מסכתות — רבה של פרנקפורט דמיין ומתלמידי המגיד ממזריטש

41 רבי יחזקאל הלוי לנדא · 1713–1793 · פראג · ספרו: צל"ח · על בבלי · מסכתות רבות — רבה של פראג ומגדולי פוסקי ההלכה במאה ה־18 ובדורות האחרונים בכלל

42 רבי יעקב אטלינגר מאלטונה · 1798–1871 · אלטונה · ספרו: ערוך לנר · על בבלי · מסכתות רבות — ממנהיגי היהדות האורתודוקסית בגרמניה ומראשוני הרבנים הגרמנים בעלי רקע אקדמי

43 רבי מאיר שיף · 1605–1641 · פרנקפורט · ספרו: חידושי מהר"ם שיף · על בבלי · מסכתות רבות

44 רבי אריה לייב גינצבורג · 1695–1785 · מץ · ספרו: טורי אבן · על בבלי · כמה מסכתות — מפרשי התלמוד ופוסק מהבולטים שבאחרונים ומגדולי דורו

45 רבי יעקב עמדין · 1698–1776 · אלטונה · ספרו: לחם שמים על המשנה · על משנה · בבלי · מסכתות רבות — מגדולי הרבנים במאה ה־18, בנו של החכם צבי

46 רבי צבי הירש חיות · 1805–1855 · ז'ולקווה · ספרו: הגהות על הש"ס – נדפסו בש"ס וילנא · על בבלי · כל הש"ס או רובו — אב"ד ז'ולקווה וקאליש

47 רבי משה מרגלית · 1710–1781 · קיידאן · ספרו: פני משה · על ירושלמי · כל הש"ס או רובו — מחבר "פני משה" ו"מראה הפנים" על התלמוד הירושלמי

48 רבי דוד פרנקל · 1707–1762 · ברלין · ספרו: קרבן העדה · על ירושלמי · כל הש"ס או רובו — רבה של דסאו ואחר כך של ברלין

49 רבי יהודה אריה ליב אלתר מגור · 1847–1905 · גור · ספרו: שפת אמת על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — האדמו"ר השני בחסידות גור

50 רבי חיים הלוי סולובייצ'יק מבריסק · 1853–1918 · בריסק · ספרו: חידושי הגר"ח – על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — מגדולי הדור ואבי שיטת הלימוד של הישיבות הליטאיות, "שיטת בריסק"

51 רבי אלחנן בונם וסרמן · 1875–1941 · ברנוביץ' · ספרו: קובץ שיעורים – גמרא · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבה בולט בין מלחמות העולם, ראש ישיבת אהל תורה בברנוביץ', תלמיד מובהק של החפץ חיים

52 רבי שמעון יהודה הכהן שקופ · 1860–1939 · גרודנה · ספרו: חידושי רבי שמעון יהודה הכהן – על נשים ונזיקין · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת שער התורה בגרודנה כעשרים שנה, ולפני כן ר"מ בישיבת טלז

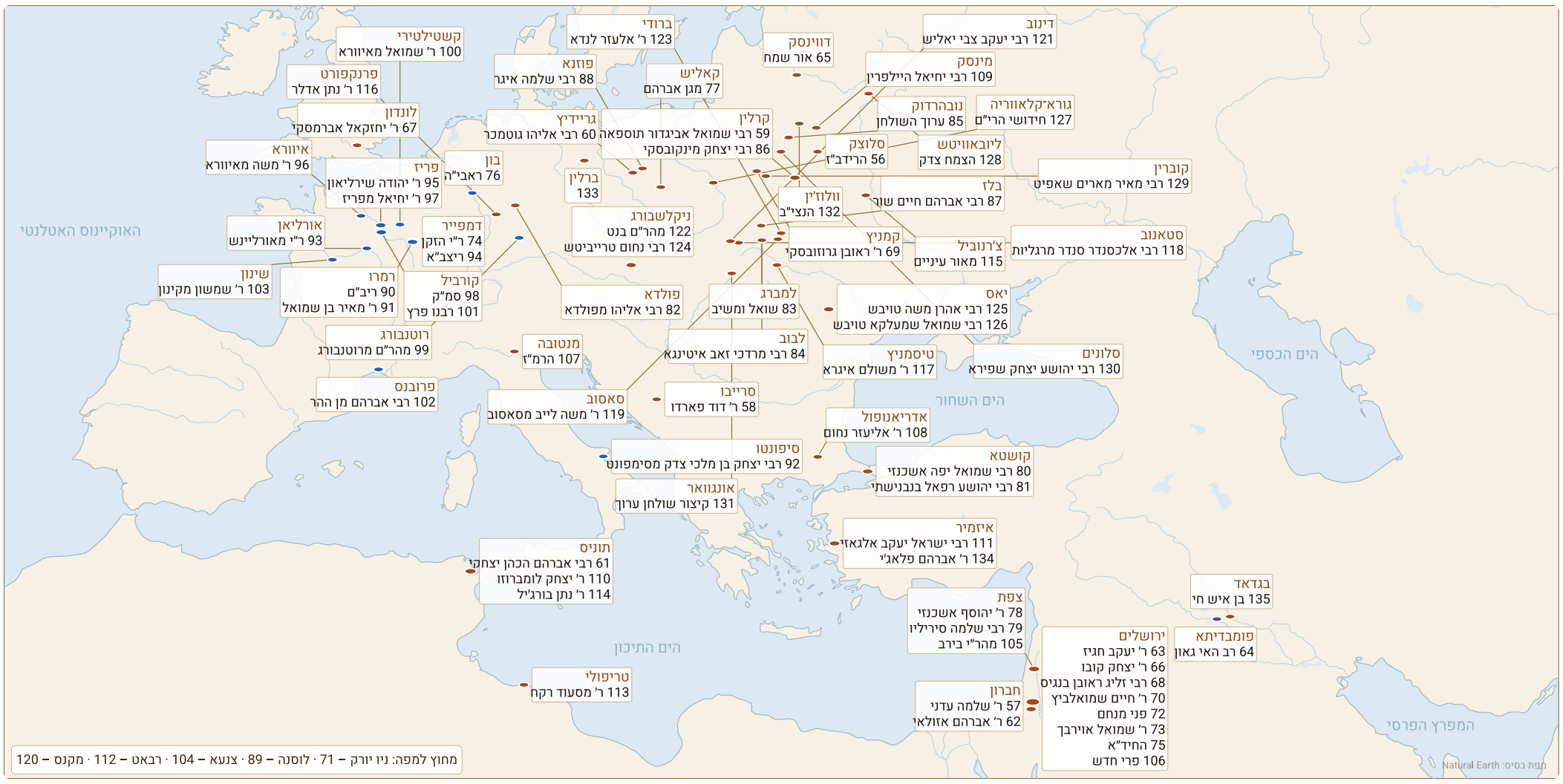
53 רבי יעקב ישראל קניבסקי · 1899–1985 · בני ברק · ספרו: קהילות יעקב · על בבלי · מסכתות רבות — מגדולי הדור הליטאים, ומחבר סדרת הספרים "קהלות יעקב" על התלמוד, שעל שמה נודע

54 רבי אברהם ישעיהו קרליץ מבני ברק · 1878–1953 · בני ברק · ספרו: חזון איש · על בבלי · משנה · מסכתות רבות — מגדולי הדור הליטאים ומפוסקי ההלכה הבולטים במאה ה־20, וממעצבי דרכה של היהדות החרדית בארץ ישראל

55 הרב פינחס קהתי · 1910–1976 · בני ברק · ספרו: משניות מבוארות · על משנה · כל הש"ס או רובו — מחבר הביאור "משניות מבוארות" לששת סדרי המשנה, המכונה בפי הלומדים "משניות קהתי"

מפרשי השי"ס – שאר המפרשים, א

לפי היקף הפירוש: מי שפירש את כל הש"ס או רובו תחילה · מס' 56–135

גאונים · ראשונים · אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

56 רבי יעקב דוד וילובסקי · 1845–1913 · סלוצק · ספרו: פירוש הרידב"ז על הירושלמי – חידושי רידב"ז ותוספות רי"ד · על ירושלמי · בבלי · כל הש"ס או רובו — למדן מפורסם ומפרשני התלמוד הירושלמי, ונודע כעילוי עוד בצעירותו

57 רבי שלמה בן ישועה עדני · 1567–1626 · חברון · ספרו: מלאכת שלמה · על משנה · כל הש"ס או רובו — מגדולי מפרשי המשנה, יליד צנעא שגדל בארץ ישראל ופעל בחברון בעוני ובייסורים

58 רבי דוד פארדו · 1718–1790 · סרייבו · ספרו: חסדי דוד – על התוספתא · על תוספתא · משנה · כל הש"ס או רובו — פרשן ספרות חז"ל, פוסק ומשורר, ופירושו "חסדי דוד" הוא הפירוש היחיד המקיף את כל התוספתא

59 רבי שמואל אביגדור תוספאה · 1806–1866 · קרלין · ספרו: מנחת ביכורים – על התוספתא · על תוספתא · כל הש"ס או רובו

60 רבי אליהו גוטמכר · 1796–1874 · גריידיץ · ספרו: פירוש על התלמוד · על בבלי · משנה · כל הש"ס או רובו

61 רבי אברהם הכהן יצחקי · 1789–1864 · תוניס · ספרו: משמרות כהונה – חידושים על כל הש"ס · על בבלי · כל הש"ס או רובו — דיין בתוניס ומגדולי רבני יהדות תוניסיה בכל הדורות

62 רבי אברהם אזולאי · 1570–1643 · חברון · ספרו: אהבה בתענוגים – פירוש למשנה · על משנה · כל הש"ס או רובו — מקובל, סב סבו של החיד"א, שעלה מפאס לחברון

63 רבי ישראל יעקב חגיז · 1620–1674 · ירושלים · ספרו: עץ החיים – פירוש על המשנה · על משנה · כל הש"ס או רובו — יליד פאס שייסד בירושלים את ישיבת "בית יעקב" במימון משפחת ויגה, וקבע בה סדרי לימוד חדשים

64 רב האי גאון · 939–1038 · פומבדיתא · ספרו: פירוש למשניות סדר טהרות · על משנה · בבלי · מסכתות רבות — "אחרון הגאונים" – תשובותיו נשלחו לכל קהילות ישראל

65 רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק · 1843–1926 · דווינסק · ספרו: חידושי רבינו מאיר שמחה – על הש"ס, בבלי וירושלמי · על בבלי · ירושלמי · מסכתות רבות — רבה הליטאי של דווינסק כ־38 שנה, ומגדולי רבני מזרח אירופה בדור שלפני השואה

66 רבי יצחק קובו · 1770–1854 · ירושלים · ספרו: אסופי – על המשנה והש"ס · על משנה · בבלי · מסכתות רבות — הראשון לציון והחכם באשי, שד"ר ומגדולי חכמי ירושלים במחצית הראשונה של המאה ה־19

67 רבי יחזקאל אברמסקי · 1886–1976 · לונדון · ספרו: חזון יחזקאל · על בבלי · תוספתא · מסכתות רבות — פרשן התוספתא, ראש בית הדין בלונדון ומראשי ישיבת סלבודקה בבני ברק, וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל

68 רבי זליג ראובן בנגיס · 1864–1953 · ירושלים · ספרו: לפלגות ראובן · על בבלי · משנה · מסכתות רבות — כיהן ברבנות בליטא ובבלארוס כארבעים וארבע שנה, ומתרצ"ח היה ראב"ד העדה החרדית בירושלים ומתש"ט הגאב"ד השלישי שלה, וכן ראש ישיבת "אהל משה"

69 רבי ראובן גרוזובסקי · 1886–1958 · קמניץ · ספרו: חידושי רבי ראובן · על בבלי · משנה · מסכתות רבות — ר"מ וראש ישיבה בישיבת כנסת בית יצחק בקמניץ, חתנו של רבי ברוך בר ליבוביץ

70 רבי חיים שמואלביץ · 1902–1979 · ירושלים · ספרו: שערי חיים · על בבלי · משנה · מסכתות רבות — ראש ישיבת מיר ומבעלי המוסר הבולטים בתקופתו, חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל

71 רבי יוסף גרינוולד מפאפא · 1903–1984 · ניו יורק · ספרו: חידושי שמעתתא · על בבלי · משנה · מסכתות רבות — רבה האחרון של פאפא שבהונגריה, ולאחר השואה, שבה נרצחו אשתו ועשרת ילדיו, אדמו"ר ואב"ד פאפא בוויליאמסבורג

72 רבי פינחס מנחם אלתר מגור · 1926–1996 · ירושלים · ספרו: שולי הגיליון · על בבלי · ירושלמי · מסכתות רבות — האדמו"ר הישישי מגור בשנים תשנ"ב–תשנ"ו ונשיא מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל

73 רבי שמואל אוירבך · 1931–2018 · ירושלים · ספרו: דרכי שמואל · על בבלי · משנה · מסכתות רבות — ראש ישיבת מעלות התורה בירושלים, חבר מועצת גדולי התורה של דגל התורה וחבר נשיאות ועד הישיבות

74 רבי יצחק בן שמואל הזקן מדמפייר · 1115–1188 · דמפייר · ספרו: תוספות · על בבלי · מסכתות רבות — אחיינו ותלמידו של רבנו תם

75 רבי חיים יוסף דוד אזולאי · 1724–1806 · ירושלים · ספרו: פתח עיניים · על בבלי · מסכתות רבות — פוסק הלכה, מקובל ושד"ר, שחיבר למעלה ממאה ספרים

76 ראבי"ה רבי אליעזר בן יואל הלוי · 1140–1225 · בון · ספרו: אבי העזרי · על בבלי · מסכתות רבות — מבעלי התוספות באשכנז

77 רבי אברהם אבלי הלוי גומבינר · 1637–1682 · קאליש · ספרו: פירוש לתוספתא נזיקין · על תוספתא · מסכתות רבות — מגדולי האחרונים

78 רבי יהוסף אשכנזי · 1530–1570 · צפת · ספרו: הגהות למשנה · על משנה · מסכתות רבות — מומחה גדול לנוסח המשנה, וידע את ששה סדרי משנה בעל פה

79 רבי שלמה סיריליו · נפטר 1555 · צפת · ספרו: פירוש הירושלמי על סדר זרעים ומסכת שקלים · על ירושלמי · מסכתות רבות

80 רבי שמואל יפה אשכנזי · 1525–1595 · קושטא · ספרו: יפה מראה – על הירושלמי · על ירושלמי · מסכתות רבות — על אגדות הירושלמי

81 רבי יהושע רפאל בנבנישתי · 1590–1665 · קושטא · ספרו: שדה יהושע – על הירושלמי · על ירושלמי · מסכתות רבות — שנים «בערך». העיר – לפי דפוס קושטא 1662 שבערך; מקום מושבו לא נבדק בגוף הערך

82 רבי אליהו מפולדא · 1655–1731 · פולדא · ספרו: פירוש על הירושלמי – זרעים, שקלים ושלוש הבבות · על ירושלמי · מסכתות רבות — לידה «סמוך לשנת ה'תט"ו»

83 רבי יוסף שאול הלוי נתנזון · 1810–1875 · למברג · ספרו: נר מערבי – על הירושלמי, עם גיסו · על ירושלמי · מסכתות רבות — רבה של למברג ומן הבולטים בין המשיבים בדורו

84 רבי מרדכי זאב איטינגא · 1804–1863 · לבוב · ספרו: נר מערבי – על הירושלמי, עם גיסו · על ירושלמי · מסכתות רבות — למדן גליציאני ומחבר פורה, "נשיא ארץ ישראל" של כולל עסטרייך־גאליציא

85 רבי יחיאל מיכל הלוי אפשטיין · 1829–1908 · נובהרדוק · ספרו: מיכל המים – על הירושלמי · על ירושלמי · מסכתות רבות — רבה של נובהרדוק ופוסק

86 רבי יצחק מינקובסקי · 1788–1851 · קרלין · ספרו: קרן אורה · על בבלי · מסכתות רבות

87 רבי אברהם חיים שור · נפטר 1632 · בלז · ספרו: תורת חיים · על בבלי · מסכתות רבות — אב"ד בלז וסטנוב

88 רבי שלמה איגר · 1786–1852 · פוזנא · ספרו: גליון מהרש"א · על בבלי · מסכתות רבות — בקטגוריית «נדפסו בש"ס וילנא»; בנו של רעק"א

89 רבי יצחק אבן גיאת · 1038–1089 · לוסנה · ספרו: ספר הנר – פירוש לתלמוד בערבית · על בבלי · מסכתות רבות — מגדולי חכמי ספרד בדור השני לראשונים, ראש ישיבת לוסנה, פוסק, פרשן ומשורר

90 רבי יצחק בן מאיר · 1095–1135 · רמרו · ספרו: תוספות למסכתות רבות · על בבלי · מסכתות רבות — נכד רש"י ואחי רשב"ם ורבנו תם

91 רבי מאיר בן שמואל מרמרו · 1060–1135 · רמרו · ספרו: פירושים לתלמוד – "תוספות" · על בבלי · מסכתות רבות — מראשוני בעלי התוספות

92 רבי יצחק בן מלכי צדק מסימפונט · 1070–1150 · סיפונטו · ספרו: פירוש המשנה לסדר זרעים · על משנה · מסכתות רבות — שנים «בערך»; עיר לפי «חי באזור סיפונטו»

93 רבי יעקב מאורלייאנש · 1130–1189 · אורליאן · ספרו: תוספות · על בבלי · מסכתות רבות — תלמיד רבינו תם

94 רבי יצחק בן אברהם מדנפיירא · 1140–1210 · דמפייר · ספרו: תוספות על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — מהבולטים שבבעלי התוספות

95 רבי יהודה שירליאון רבי יהודה מפריז · 1166–1224 · פריז · ספרו: תוספות ר' יהודה מפאריש · על בבלי · מסכתות רבות — רבו של הסמ"ג, רבי משה מקוצי, ושל רבי יחיאל מפריז, שירש את ישיבתו

96 רבי משה מאיוורא · 1185–1255 · איוורא · ספרו: תוספות איוורא · על בבלי · מסכתות רבות — מבעלי התוספות ונחשב לגדול שבחבורת גדולי איוורא, שעמדה בראשות שלושה אחים בני רבי שניאור

97 רבי יחיאל מפריז · 1190–1260 · פריז · ספרו: פירוש לתלמוד · על בבלי · מסכתות רבות — רבו של מהר"ם מרוטנבורג

98 רבי יצחק בן יוסף מקורביל · 1210–1280 · קורביל · ספרו: תוספות לתלמוד · על בבלי · מסכתות רבות — מבעלי התוספות בצרפת

99 רבי מאיר ב"ר ברוך מרוטנבורג · 1220–1293 · רוטנבורג · ספרו: תוספות ופסקים · על בבלי · מסכתות רבות — מאחרוני בעלי התוספות והסמכות ההלכתית של יהדות אשכנז בדורו

100 רבי שמואל מאיוורא · 1200–1295 · קשטילטירי · ספרו: תוספות איוורא · על בבלי · מסכתות רבות — מבעלי התוספות, ערך עם אחיו את תוספות איוורא

101 רבנו פרץ בן אליהו מקורביל · 1225–1298 · קורביל · ספרו: תוספות רבינו פרץ · על בבלי · מסכתות רבות — מאחרוני בעלי התוספות ומעורכי התוספות

102 רבי אברהם מן ההר · נפטר 1315 · פרובנס · ספרו: פירוש על התלמוד הבבלי · על בבלי · מסכתות רבות

103 רבי שמשון בן יצחק מקינון · 1260–1330 · שינון · ספרו: ספר הכריתות – כללי התלמוד והפסיקה · על בבלי · מסכתות רבות — רבנו פרץ הכהן אמר עליו שהיה "רב גדול מכל בני דורו"

104 רבי זכריה בן שלמה הרופא · 1390–1460 · צנעא · ספרו: פירוש למשנה – בדרך שאלה ותשובה · על משנה · מסכתות רבות — מגדולי רבני תימן במחצית הראשונה של המאה ה־15, פרשן מקרא והלכה ורופא, שחיבר 18 חיבורים

105 רבי יעקב בירב · 1474–1541 · צפת · ספרו: חידושי מהר"י בירב על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — רבם של כל רבני צפת בדורו, ביניהם רבי יוסף קארו והמבי"ט

106 רבי חזקיה די סילוה · 1656–1695 · ירושלים · ספרו: מים חיים – על הרמב"ם ועל הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — פוסק ושד"ר, מגדולי רבני ארץ ישראל במאה ה־17, ראש ישיבת בית יעקב ורבה של ירושלים

107 רבי משה זכות · 1625–1697 · מנטובה · ספרו: קול הרמ"ז – על המשניות · על משנה · מסכתות רבות — מגדולי המקובלים ביהדות איטליה במאה ה־17, רב וראש ישיבה בוונציה ובמנטובה

108 רבי אליעזר נחום · 1662–1744 · אדריאנופול · ספרו: חזון נחום – פירוש על המשנה · על משנה · מסכתות רבות — ראש ישיבה באדריאנופול ובקושטא שעלה לירושלים וכיהן בה כראשון לציון

109 רבי יחיאל היילפרין · 1660–1746 · מינסק · ספרו: הגהות על סדר הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — שנים «כנראה»; הגהותיו נדפסו בש"ס וילנא; עיקר שמו – «סדר הדורות»

110 רבי יצחק לומברוזו · 1680–1752 · תוניס · ספרו: זרע יצחק – חידושים על התלמוד ושו"ת · על בבלי · מסכתות רבות — מגדולי רבני תוניסיה ואבי שושלת לומברוזו

111 רבי ישראל יעקב אלגאזי · 1680–1756 · איזמיר · ספרו: קהלת יעקב – על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — מחכמי איזמיר וירושלים, ראש ישיבת המקובלים בית אל אחרי ר' גדליה חיון וראשון לציון

112 רבי אליעזר די אבילה · 1714–1761 · רבאט · ספרו: מגן גבורים – ביאורים על הגמרא, רש"י ותוספות · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבה, דיין ופוסק ברבאט, אחיינו של ה"אור החיים"

113 רבי מסעוד חי רקח · 1690–1768 · טריפולי · ספרו: חידושי השם – על התלמוד · על בבלי · מסכתות רבות — יצא מארץ ישראל כשד"ר והתיישב בטריפולי, שם כיהן כאב"ד וחולל מהפכה רוחנית בקרב יהודי לוב

114 רבי נתן בורג'יל · 1720–1791 · תוניס · ספרו: חק נתן – על סדר קדשים ומסכת הוריות · על בבלי · מסכתות רבות — מגדולי רבני תוניסיה והרב הראשי שלה

115 רבי מנחם נחום מצ'רנוביל · 1730–1797 · צ'רנוביל · ספרו: ישמח לב – על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — מתלמידי הבעש"ט והמגיד ממזריטש, ומייסד חסידות צ'רנוביל, שממנה יצאו ענפי טשרנוביל, טאלנא

116 רבי נתן בן שמעון הכהן אדלר · 1741–1800 · פרנקפורט · ספרו: משנת רבי נתן · על משנה · מסכתות רבות — רב ומקובל בפרנקפורט שנהג במנהגי ארץ ישראל

117 רבי משולם איגרא · 1752–1801 · טיסמניץ · ספרו: איגרא רמה – חידושים על הש"ס ושו"ת · על בבלי · מסכתות רבות — רב ופוסק, מגאוני דורו בגליציה

118 רבי אלכסנדר סנדר מרגליות · 1740–1802 · סטאנוב · ספרו: חידושי הרא"ם – על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — רבה של סטאנוב ופוסק בולט בדורו, בן דורם של הנודע ביהודה והפרי מגדים

119 רבי משה יהודה לייב ארבליך מסאסוב · 1745–1807 · סאסוב · ספרו: חידושי הרמ"ל – על הש"ס והתורה · על בבלי · מסכתות רבות — אדמו"ר בדור השלישי והרביעי של החסידות, רבם של אלפי חסידים וממפיצי החסידות הבולטים בגליציה

120 רבי רפאל בירדוגו · 1747–1822 · מקנס · ספרו: רוקח מרקחת – על אגדות התלמוד · על בבלי · מסכתות רבות — מגדולי חכמי ופוסקי מרוקו, מקובל ודרשן, שכונה "המלאך רפאל" בזכות גדלותו וחסידותו

121 רבי יעקב צבי יאליש · 1777–1825 · דינוב · ספרו: מלוא הרועים · על בבלי · מסכתות רבות — «נדפסו בסוף ספרי התלמוד בבלי»

122 רבי מרדכי בנט מניקלשבורג · 1753–1829 · ניקלשבורג · ספרו: מגן אבות – מלאכות שבת · על בבלי · מסכתות רבות — אב"ד וראש ישיבת ניקלשבורג ורבה הראשי של מוראביה במשך 40 שנה

123 רבי אלעזר לנדא · 1778–1831 · ברודי · ספרו: חידושים והגהות על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — נכד הנודע ביהודה, רבה של ברודי, פרשן תלמודי ופוסק בגליציה

124 רבי נחום טרייביטש · 1779–1842 · ניקלשבורג · ספרו: שלום ירושלים – על הירושלמי · על ירושלמי · מסכתות רבות

125 רבי אהרן משה טויבש · 1787–1852 · יאס · ספרו: קרני ראם – הגהות וחידושים על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — בקטגוריית «נדפסו בש"ס וילנא»

126 רבי שמואל שמעלקא טויבש · 1808–1865 · יאס · ספרו: הגהות על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — לידה – תקס"ח בערך; הגהותיו נדפסו בש"ס וילנא

127 רבי יצחק מאיר אלתר מגור · 1799–1866 · גורא־קלאווריה · ספרו: חידושי הרי"ם – על הש"ס ועל השולחן ערוך · על בבלי · מסכתות רבות — האדמו"ר הראשון ומייסד חסידות גור, מגדולי חסידי פשיסחה וקוצק ומגדולי הפוסקים בדורו

128 רבי מנחם מנדל שניאורסון מליובאוויטש · 1789–1866 · ליובאוויטש · ספרו: צמח צדק – שו"ת וחידושים על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — האדמו"ר השלישי בשושלת חב"ד בשנים תקפ"ח–תרכ"ו, נכדו של בעל התניא שגידלו ולימדו

129 רבי מאיר מארים שאפיט · 1800–1872 · קוברין · ספרו: ניר – על הירושלמי · על ירושלמי · מסכתות רבות — לידה «1800?»

130 רבי יהושע יצחק שפירא · 1801–1873 · סלונים · ספרו: נועם ירושלמי · על ירושלמי · מסכתות רבות — «ר' אייזל חריף», אב"ד סלונים

131 רבי שלמה גאנצפריד · 1804–1886 · אונגוואר · ספרו: פני שלמה – חידושי ש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — פוסק הלכה ואב בית דין באונגוואר

132 רבי נפתלי צבי יהודה ברלין · 1816–1893 · וולוז'ין · ספרו: מרומי שדה – על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת וולוז'ין במשך כארבעים שנה ומגדולי התורה במזרח אירופה במאה ה־19

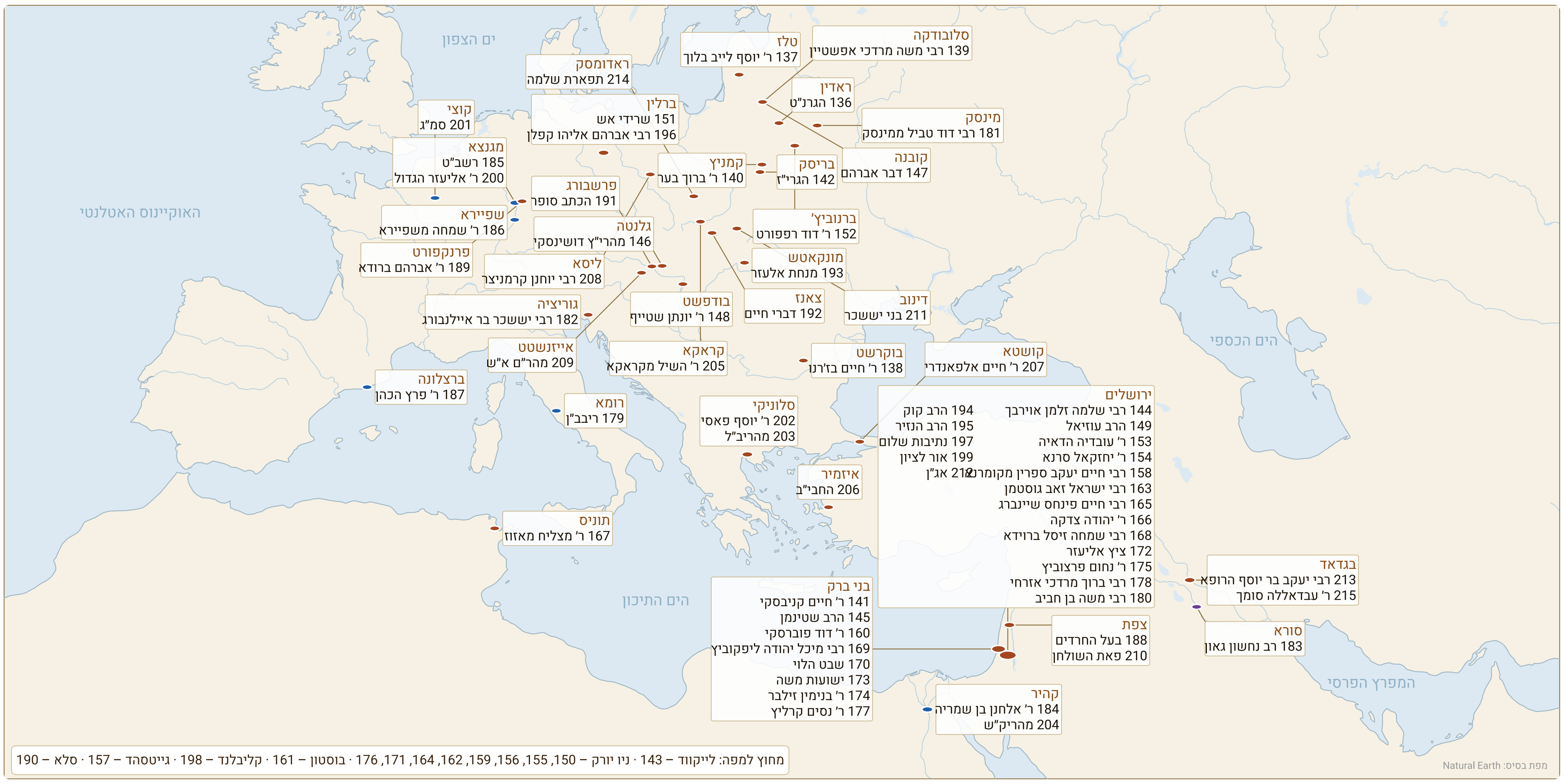
133 רבי עזריאל הילדסהיימר · 1820–1899 · ברלין · ספרו: חידושי רבי עזריאל – חידושי ש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — ממנהיגי אסכולת "תורה עם דרך ארץ" – נאראורתודוקסיה – בגרמניה ומייסד בית המדרש לרבנים בברלין

134 רבי אברהם פלאג'י · 1810–1899 · איזמיר · ספרו: אברהם את עיניו – חידושי הלכות ואגדות על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — בנו הגדול של החב"ד, שמילא את מקומו כרבה הראשי של איזמיר

135 רבי יוסף חיים מבגדאד · 1835–1909 · בגדאד · ספרו: בן יהוידע – אגדות הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — מקובל, דרשן ומגדולי פוסקי עדות המזרח, שהנהיג את יהדות בגדאד כחמישים שנה בלא משרה רשמית ובלא שכר

מפרשי הש"ס – שאר המפרשים, ב

המשך הרשימה, עד מי שפירש מסכת אחת · מס' 136–215

גאונים · ראשונים · אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

136 רבי נפתלי צבי טרופ · 1871–1928 · ראדין · ספרו: חידושי הגרנ"ט – על נשים ונזיקין · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת ראדין שייסד החפץ חיים, מגדולי ראשי הישיבות באירופה בדור שלפני השואה

137 רבי יוסף יהודה לייב בלוך · 1860–1929 · טלז · ספרו: שעורי רבותינו – על מסכתות הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — רב העיר טלז וראש ישיבת טלז במשך כ־20 שנה, מאנשי תנועת המוסר

138 הרב חיים משה בז'רנו · 1846–1931 · בוקרשט · ספרו: חיים בירושלים – על הירושלמי · על ירושלמי · מסכתות רבות — תלמיד חכם, פייטן וחוקר הלדינו, שעמד בראש הקהילה הספרדית בבוקרשט וכיהן כממלא מקום הרב הראשי של טורקיה

139 רבי משה מרדכי אפשטיין · 1866–1933 · סלובודקה · ספרו: לבוש מרדכי – על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת כנסת ישראל בסלובודקה, שהועברה בתרפ"ד לחברון, וחבר מועצת גדולי התורה

140 רבי ברוך בר ליבוביץ מקמניץ · 1863–1939 · קמניץ · ספרו: ברכת שמואל – על סוגיות הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — מגדולי תלמידי רבי חיים מבריסק, וראש ישיבת כנסת בית יצחק בסלובודקה, בוילנה ובקמניץ

141 רבי חיים קניבסקי · 1928–2022 · בני ברק · ספרו: פירוש על התלמוד הירושלמי · על ירושלמי · מסכתות רבות — רב חרדי־ליטאי ומחבר ספרים רבים במגוון מקצועות תורניים, שהבולט שבהם "דרך אמונה" במצוות התלויות בארץ

142 רבי יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק מבריסק · 1886–1959 · בריסק · ספרו: חידושי הגרי"ז · על בבלי · מסכתות רבות — רבה של בריסק אחרי אביו רבי חיים, ראש ישיבת בריסק בבריסק ולאחר מכן בירושלים

143 רבי אהרן קוטלר · 1892–1962 · לייקווד · ספרו: משנת רבי אהרן · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת קלצק בפולין, ולאחר מכן מייסדה וראשה של ישיבת לייקווד בארצות הברית

144 רבי שלמה זלמן אוירבך · 1910–1995 · ירושלים · ספרו: מנחת שלמה על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת קול תורה במשך 46 שנה ומחשובי פוסקי ההלכה במאה העשרים, שרבים מהארץ ומחו"ל פנו אליו

145 רבי אהרן יהודה ליב שטינמן · 1914–2017 · בני ברק · ספרו: אילת השחר · על בבלי · מסכתות רבות — מגדולי רבני היהדות החרדית־ליטאית בישראל וראש ישיבות פוניבז' לצעירים, גאון יעקב וארחות תורה

146 רבי יוסף צבי דושינסקי · 1867–1948 · גלנטה · ספרו: חידושי מהרי"ץ · על בבלי · מסכתות רבות — רבן של גלנטה וחוסט, ומתרצ"ג גאב"ד העדה החרדית בירושלים, השני בתפקיד אחרי רבי יוסף חיים זוננפלד

147 רבי אברהם דוב כהנא שפירא מקובנה · 1870–1943 · קובנה · ספרו: חידושים על הש"ס, בספר "תורת ראשי הישיבות" · על בבלי · מסכתות רבות — רבה האחרון של קהילת קובנה ומגדולי הפוסקים במאה העשרים, המוכר בעולם התורני על שם ספרו שו"ת דבר אברהם

148 רבי יונתן שטייף · 1877–1958 · בודפשט · ספרו: חדשים גם ישנים · על בבלי · מסכתות רבות — דיין בבודפשט ומגדולי הפוסקים בארצות הברית לאחר מלחמת העולם השנייה

149 הרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל · 1880–1953 · ירושלים · ספרו: חידושי עוזיאל · על בבלי · מסכתות רבות — הראשון לציון ה־36 והרב הראשי הספרדי לארץ ישראל מ־1939

150 רבי יוסף ברויאר · 1882–1980 · ניו יורק · ספרו: דברי יוסף · על בבלי · מסכתות רבות — נכדו של רש"ר הירש וממנהיגי היהדות האורתודוקסית בארצות הברית

151 רבי יחיאל יעקב וינברג · 1884–1966 · ברלין · ספרו: חידושי בעל שרידי אש על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — רב, פוסק והוגה, שעמד בראש בית המדרש לרבנים בברלין עד סגירתו בליל הבדולח

152 רבי דוד הכהן רפפורט · 1889–1941 · ברנוביץ' · ספרו: צמח דוד · על בבלי · מסכתות רבות — עילוי מגיל צעיר, מצאצאי רבי עקיבא איגר ומשפחת הגאון מווילנה, ומבני הכולל "בית ישראל" בסלובודקה

153 רבי עובדיה הדאיה · 1889–1969 · ירושלים · ספרו: עבדא דרבנן · על בבלי · מסכתות רבות — דיין ומקובל, ראש ישיבת המקובלים בית אל, חבר מועצת הרבנות הראשית ובית הדין הרבני הגדול לערעורים

154 רבי יחזקאל סרנא · 1890–1969 · ירושלים · ספרו: בית יחזקאל · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת חברון "כנסת ישראל" וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל מ־1954

155 רבי יעקב קמנצקי · 1891–1986 · ניו יורק · ספרו: אמת ליעקב על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת "מתיבתא תורה ודעת" בניו יורק וחבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית

156 רבי שלמה היימן · 1892–1944 · ניו יורק · ספרו: שיעורי רבי שלמה · על בבלי · מסכתות רבות — רב וראש ישיבה ליטאי־אמריקאי, שנודע בצעירותו בשם "העילוי מפאריץ'"

157 רבי אליהו אליעזר דסלר · 1892–1953 · גייטסהד · ספרו: חידושי הגרא"א דסלר על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — מגדולי בעלי המוסר בשיטת קלם, שכיהן כרב באנגליה

158 רבי חיים יעקב ספרין מקומרנא · 1892–1979 · ירושלים · ספרו: בית יעקב · על בבלי · מסכתות רבות — אדמו"ר בדור החמישי בחסידות קומרנא

159 רבי משה פיינשטיין · 1895–1986 · ניו יורק · ספרו: דברות משה · על בבלי · מסכתות רבות — מגדולי פוסקי ההלכה החרדים לאחר השואה והפוסק החרדי הבולט והמשפיע ביותר בארצות הברית

160 רבי דוד פוברסקי · 1902–1999 · בני ברק · ספרו: ישועת דוד · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת פוניבז' בבני ברק במשך למעלה מחמישים שנה, בשנים תש"ה–תשנ"ט

161 הרב יוסף דוב הלוי סולובייצ'יק מבוסטון · 1903–1993 · בוסטון · ספרו: רשימות שיעורי מרן הגרי"ד הלוי – בבא קמא, בבא מציעא, ברכות, יבמות, סוכה, שבועות ונדרים · על בבלי · מסכתות רבות — רב, ראש ישיבה ופילוסוף דתי, מראשי הציונות הדתית ותנועת המזרחי וממנהיגיה הרוחניים של היהדות האורתודוקסית בארצות הברית

162 רבי יצחק הוטנר · 1906–1980 · ניו יורק · ספרו: תורת הנזיר · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת רבינו חיים ברלין בברוקלין וחבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית

163 רבי ישראל זאב גוסטמן · 1908–1991 · ירושלים · ספרו: קונטרסי שיעורים · על בבלי · מסכתות רבות — עילוי מגרודנא, שמונה בגיל 21 לרב שניפישוק ולדיין בבית דינו של רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי

164 רבי גדליה שור · 1910–1979 · ניו יורק · ספרו: אור גדליהו · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת תורה ודעת בארצות הברית במשך עשרות שנים, וראש ישיבת בית מדרש עליון במונסי

165 רבי חיים פינחס שיינברג · 1910–2012 · ירושלים · ספרו: שיעורי רבי חיים פינחס · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת "תורה אור", פוסק הלכה, רבה של קריית מטרסדורף בירושלים וחבר מועצת גדולי התורה של דגל התורה

166 רבי יהודה צדקה · 1910–1991 · ירושלים · ספרו: קול יהודה · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת "פורת יוסף" בירושלים מתש"ל, יחד עם רבי בן ציון אבא שאול, ורב ספרדי בולט

167 רבי מצליח מאזוז · 1911–1971 · תוניס · ספרו: מצמיח ישועה · על בבלי · מסכתות רבות — מגדולי רבני תוניסיה, דיין בבית הדין הרבני בתוניס עד סגירתו בהוראת השלטונות

168 רבי שמחה זיסל ברוידא · 1912–2000 · ירושלים · ספרו: שם דרך · על בבלי · מסכתות רבות — מראשי ישיבת חברון בירושלים בשנים תשכ"א–תש"ס, וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל ולאחר מכן של דגל התורה

169 רבי מיכל יהודה ליפקוביץ · 1913–2011 · בני ברק · ספרו: מנחת יהודה · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת פוניבז' לצעירים, שבה מסר שיעורים כשישים שנה והעמיד אלפי תלמידים

170 רבי שמואל הלוי ואזנר · 1913–2015 · בני ברק · ספרו: חידושי שבט הלוי · על בבלי · מסכתות רבות — מחשובי פוסקי ההלכה במפנה המאה ה־21, וכונה בפי רבים בציבור החרדי "פוסק הדור"

171 רבי משה טייטלבוים מסאטמר · 1914–2006 · ניו יורק · ספרו: ברך משה על סוגיות הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — האדמו"ר השני מסאטמר בשנים תשל"ט–תשס"ו, שמילא את מקום דודו רבי יואל טייטלבוים, ולפני כן כיהן כאב"ד סנטה

172 רבי אליעזר יהודה ולדנברג · 1915–2006 · ירושלים · ספרו: דבר אליעזר · על בבלי · מסכתות רבות — מחשובי הפוסקים במאה העשרים, דיין וחבר בית הדין הרבני הגדול, ורבו של המרכז הרפואי שערי צדק בירושלים

173 רבי משה יהושע הגר מוויז'ניץ · 1916–2012 · בני ברק · ספרו: אסופת רשימת ישועות משה על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — האדמו"ר החמישי בשושלת ויז'ניץ בשנים תשל"ב–תשע"ב, ומתשמ"ט נשיא מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל

174 רבי בנימין יהושע זילבר · 1917–2008 · בני ברק · ספרו: מקור הלכה · על בבלי · מסכתות רבות — פוסק הלכה ובעל מוסר, שבצעירותו דבק בו הכינוי "בנימין הצדיק"

175 רבי נחום פרצוביץ · 1923–1986 · ירושלים · ספרו: חידושי רבי נחום · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת מיר בירושלים מתשכ"ה, חתנו של רבי חיים שמואלביץ, והעמיד תלמידים רבים

176 רבי מנשה קליין מאונגוואר · 1923–2011 · ניו יורק · ספרו: חידושי משנה על הש"ס · על בבלי · מסכתות רבות — פוסק חרדי בארצות הברית, האדמו"ר הראשון של חסידות אונגוואר משנת תשכ"ג וראש ישיבת "בית שערים" בברוקלין

177 רבי נסים קרליץ · 1926–2019 · בני ברק · ספרו: קובץ הערות ומראי מקומות · על בבלי · מסכתות רבות — מבכירי פוסקי ההלכה החרדים הליטאים, מייסד בית דין צדק בני ברק בשנת תשכ"ח ועומד בראשו עד תשע"ב

178 רבי ברוך מרדכי אזרחי · 1929–2023 · ירושלים · ספרו: ברכת מרדכי · על בבלי · מסכתות רבות — ראש ישיבת עטרת ישראל וממנהיגי הציבור החרדי־ליטאי

179 רבי יהודה בן בנימין ענו הרופא · 1215–1280 · רומא · ספרו: פירוש על הרי"ף · על בבלי · ירושלמי · כמה מסכתות — מראשוני איטליה, ממשפחת הענוים ברומא

180 רבי משה בן חביב · 1654–1696 · ירושלים · ספרו: יום תרועה על ראש השנה · על בבלי · ירושלמי · כמה מסכתות — נולד בסלוניקי, נפטר בירושלים

181 רבי דוד טביל ממינסק · 1794–1861 · מינסק · ספרו: נחלת דוד · על בבלי · כמה מסכתות — לידה «בערך»

182 רבי יששכר בר איילנבורג · 1550–1623 · גוריציה · ספרו: באר שבע · על בבלי · כמה מסכתות — רבה של גוריציה, בסוף ימיו בפראג

183 רב נחשון בן רבי צדוק גאון · 820–879 · סורא · ספרו: פירוש למסכתות בתלמוד · על בבלי · כמה מסכתות — רב, אסטרונום ומתמטיקאי

184 רבי אלחנן בן שמריה · 965–1026 · קהיר · ספרו: פירושים למסכתות בבא קמא ועבודה זרה · על בבלי · כמה מסכתות — מנהיג יהודי מצרים בפוסטאט בתחילת המאה ה־11, שתוארו הבולט היה "ראש הסדר"

185 רבי שמואל בן נטרונאי · 1105–1175 · מגנצא · ספרו: תוספות למסכתות עירובין, עבודה זרה ונידה · על בבלי · כמה מסכתות — מבעלי התוספות, מראשוני אשכנז ממוצא איטלקי

186 רבי שמחה משפיירא · 1150–1225 · שפיירא · ספרו: פירוש לספרא ולמסכת הוריות · על בבלי · כמה מסכתות — מגדולי בעלי התוספות באשכנז, "הגדול שבחבורת חכמי שפיירא"

187 רבי פרץ בן יצחק הכהן · 1304–1370 · ברצלונה · ספרו: פירושים על מסכתות שבת, עירובין, נזיר וסנהדרין · על בבלי · כמה מסכתות — מגדולי חכמי ספרד במאה ה־14 ורבו של הריב"ש, שהרבה לשבחו

188 רבי אלעזר אזכרי · 1533–1600 · צפת · ספרו: פירושים לירושלמי · על ירושלמי · כמה מסכתות — מקובל, דרשן ומשורר

189 רבי אברהם ברודא · 1650–1717 · פרנקפורט · ספרו: חידושי גאונים – על בבא קמא, בבא מציעא וסנהדרין · על בבלי · כמה מסכתות — רב וראש ישיבה מגדולי דורו, "רבן של כל בני הגולה" בלשון בני דורו, ואבי משפחת ברוידא

190 רבי חיים בן עטר · 1696–1743 · סלא · ספרו: חפץ ה' – על מסכתות ברכות, שבת, חולין והוריות · על בבלי · כמה מסכתות — מגדולי פרשני המקרא בתקופת האחרונים, פרשן תלמוד, מקובל ופוסק

191 רבי אברהם שמואל בנימין סופר · 1815–1872 · פרשבורג · ספרו: כתב סופר על מסכת גיטין ועל מסכת חולין · על בבלי · כמה מסכתות — בנו ויורשו של החתם סופר כרבה של פרשבורג וראש ישיבתה, ונכדו של רבי עקיבא איגר

192 רבי חיים הלברשטאם מצאנז · 1797–1876 · צאנז · ספרו: דברי חיים – על בבא מציעא ושמות גיטין · על בבלי · כמה מסכתות — רבה של צאנז, האדמו"ר הראשון ומייסד חסידות צאנז, מגדולי מנהיגי יהדות מזרח אירופה בדורו

193 רבי חיים אלעזר שפירא ממונקאטש · 1871–1937 · מונקאטש · ספרו: פירוש על הירושלמי · על ירושלמי · כמה מסכתות — האדמו"ר השלישי בחסידות מונקאטש ואב"ד העיר, פוסק הלכה ומחשובי הרבנים במזרח־מרכז אירופה בין שתי מלחמות העולם

194 הרב אברהם יצחק הכהן קוק · 1865–1935 · ירושלים · ספרו: הלכה ברורה · על בבלי · כמה מסכתות — רב, פוסק, מקובל והוגה דעות, שהקים את הרבנות הראשית לארץ ישראל וכיהן בה כרב הראשי האשכנזי הראשון

195 הרב דוד כהן · 1887–1972 · ירושלים · ספרו: גיליון הש"ס · על בבלי · כמה מסכתות — הוגה דעות וחוקר תלמוד, קבלה ופילוסופיה יהודית, ר"מ בישיבת מרכז הרב

196 רבי אברהם אליהו קפלן · 1889–1924 · ברלין · ספרו: דברי תלמוד · על בבלי · כמה מסכתות — ראש בית המדרש לרבנים בברלין – סמינר הילדסהיימר – ומאנשי תנועת המוסר

197 רבי שלום נח ברזובסקי מסלונים · 1911–2000 · ירושלים · ספרו: שיעורים על מסכת נדרים ומסכת כתובות · על בבלי · כמה מסכתות — האדמו"ר בדור השביעי של חסידות סלונים בשנים תשמ"א–תש"ס

198 רבי מרדכי גיפטר · 1915–2001 · קליבלנד · ספרו: נתיבות מרדכי · על בבלי · כמה מסכתות — ראש ישיבת טלז בקליבלנד שבאוהיו מתשל"ט ועד פטירתו, ולפני כן שימש בה משגיח מעת הקמתה בתש"ד

199 רבי בן ציון אבא שאול · 1924–1998 · ירושלים · ספרו: אור לציון על מסכת יבמות ומסכת כתובות · על בבלי · כמה מסכתות — ראש ישיבת "פורת יוסף" בירושלים יחד עם הרב יהודה צדקה, ונחשב מגדולי פוסקי ההלכה במגזר הספרדי

200 רבי אליעזר הגדול בן יצחק · 990–1060 · מגנצא · ספרו: פירוש למסכת חולין · על בבלי · מסכת אחת — מגדולי חכמי אשכנז בתחילת המאה ה־11, תלמיד רבנו גרשום

201 רבי משה בן יעקב מקוצי · 1200–1260 · קוצי · ספרו: תוספות ישנים על יומא · על בבלי · מסכת אחת — מבעלי התוספות

202 רבי יוסף פאסי · 1462–1520 · סלוניקי · ספרו: חידושים על מסכת סוכה · על בבלי · מסכת אחת — פוסק מגורשי ספרד

203 רבי יוסף בן דוד אבן לב · 1505–1580 · סלוניקי · ספרו: חידושי מהריב"ל על גיטין · על בבלי · מסכת אחת — מגדולי פוסקי יוון ותורכיה בדור שאחרי הגירוש

204 רבי יעקב קאשטרו · 1525–1610 · קהיר · ספרו: תולדות יעקב על מסכת ביצה · על בבלי · מסכת אחת — מרבניה הנודעים של מצרים, תלמיד הרדב"ז

205 רבי אברהם יהושע השיל מקראקא · 1595–1663 · קראקא · ספרו: חידושים על מסכת בבא קמא · על בבלי · מסכת אחת — מגדולי דורו ורבם של רבים מגדולי פוסקי פולין, בהם הש"ך, הט"ז ורבי שמואל בעל הבית שמואל

206 רבי חיים בנבנישתי · 1603–1673 · איזמיר · ספרו: חמרא וחיי – על מסכת סנהדרין · על בבלי · מסכת אחת — רב ופוסק באיזמיר, שספרו "כנסת הגדולה" הפך לאחד מספרי היסוד בפסיקה

207 רבי חיים אלפאנדרי · 1665–1733 · קושטא · ספרו: דרך הקודש – על משניות עשר קדושות · על משנה · מסכת אחת — רב ופוסק מגדולי דורו בקושטא, נכדו של ר' חיים אלפאנדרי הזקן

208 רבי יוחנן קרמניצר · 1665–1735 · ליסא · ספרו: אורח מישור – על מסכת נזיר · על בבלי · מסכת אחת — שנים «בערך»; נדפס במסכת נזיר בש"ס וילנא

209 רבי מאיר איזנשטט · 1670–1744 · אייזנשטט · ספרו: אור הגנוז – על כתובות · על בבלי · מסכת אחת — "מהר"ם א"ש" – רבה של אייזנשטט ושבע הקהילות ומחבר שו"ת "פנים מאירות"

210 רבי ישראל משקלוב · 1770–1839 · צפת · ספרו: תקלין חדתין – על הירושלמי מסכת שקלים · על ירושלמי · מסכת אחת — מבולטי תלמידי הגר"א וממנהיגי עליית תלמידיו לארץ ישראל

211 רבי צבי אלימלך שפירא מדינוב · 1783–1841 · דינוב · ספרו: מגיד תעלומה – על מסכת ברכות · על בבלי · מסכת אחת — אדמו"ר חסידי בדור הרביעי לחסידות, מייסד חסידות דינוב

212 רבי חיים אברהם גאגין · 1787–1848 · ירושלים · ספרו: מנחה טהורה – על מסכת מנחות · על בבלי · מסכת אחת — מקובל, ראש ישיבת המקובלים בית אל והראשון ששימש בתפקיד המאוחד של הראשון לציון וחכם באשי בירושלים

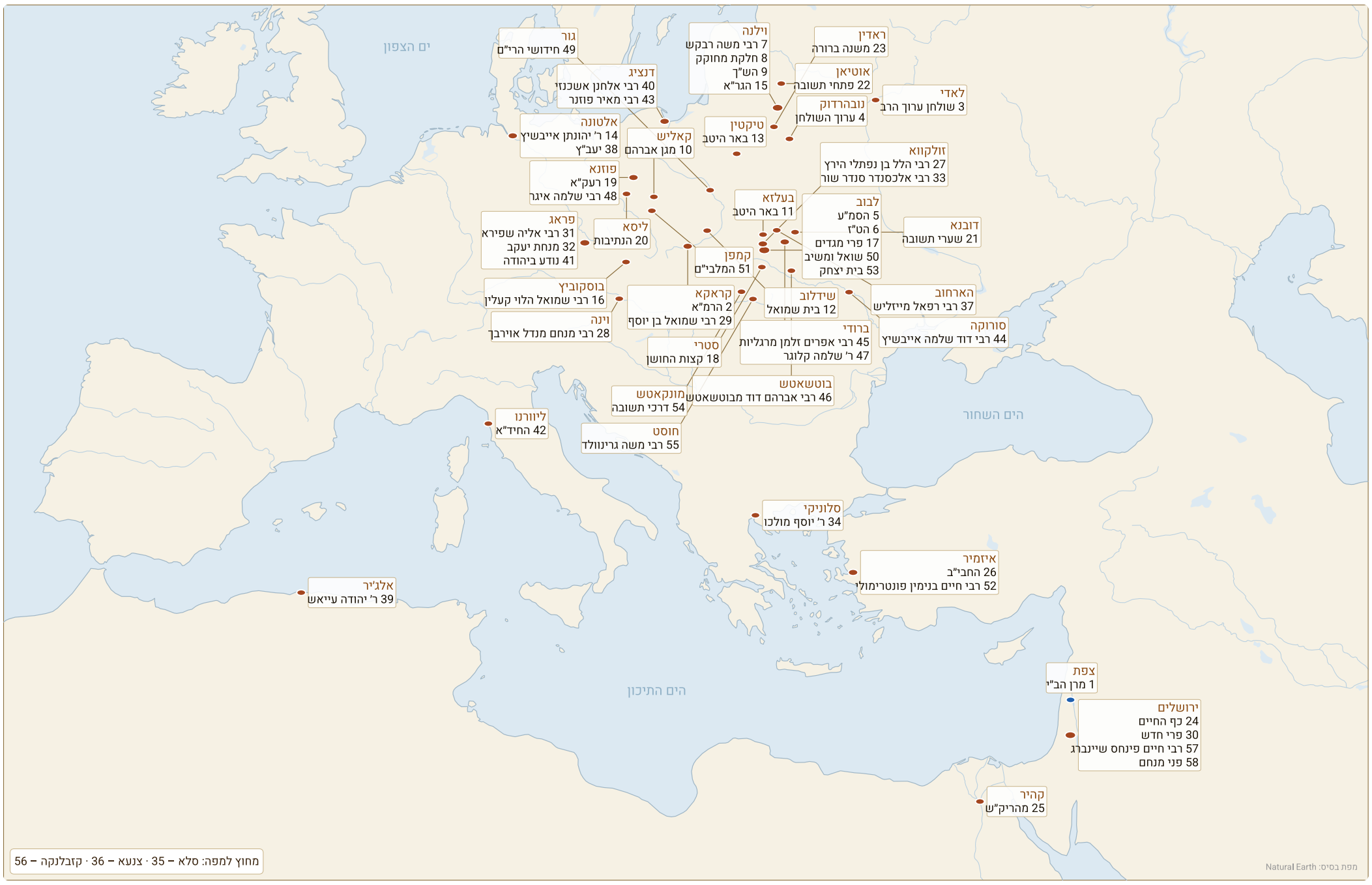
213 רבי יעקב בר יוסף הרופא · 1790–1851 · בגדאד · ספרו: שמן הטוב – על מסכת ביצה · על בבלי · מסכת אחת — דיין ופוסק מפורסם בבגדאד ומחבר פורה

214 רבי שלמה הכהן רבינוביץ מראדומסק · 1801–1866 · ראדומסק · ספרו: חידושים על מסכת כתובות · על בבלי · מסכת אחת — האדמו"ר הראשון ומייסד חסידות ראדומסק, ממשפחת מתנגדים שנמשך לחסידות

215 רבי עבדאללה סומך מבגדאד · 1813–1889 · בגדאד · ספרו: עץ השדה – על מסכת ביצה · על בבלי · מסכת אחת — פוסק, ראש ישיבה ומנהיגה של יהדות בבל במאה ה־19

השולחן ערוך ונושאי כליו

מרן הבית יוסף, הרמ"א והמפרשים על ארבעת חלקי השולחן ערוך · 58 חכמים · קודם העיקריים, ואחריהם לפי הדורות

● ראשונים ● אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 **מרן רבי יוסף קארו** · 1488–1575 · צפת · ספרו: שולחן ערוך · על או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ — הוראותיו התקבלו בכל תפוצות ישראל

2 **הרמ"א** רבי משה איסרליש · 1520–1572 · קראקא · ספרו: המפה · על או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ — גדול פוסקי אשכנז במאה ה־16

3 **רבי שניאור זלמן מלאדי** · 1745–1812 · לאדי · ספרו: שולחן ערוך הרב · על או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ — מגדולי תלמידי המגיד ממזריטש, מייסד חסידות חב"ד והאדמו"ר הראשון בה, "אדמו"ר הזקן"

4 **רבי יחיאל מיכל הלוי אפשטיין** · 1829–1908 · נובהרדוק · ספרו: ערוך השולחן · על או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ — רבה של נובהרדוק ופוסק

5 **רבי יהושע פלק כ"ץ** · 1555–1614 · לבוב · ספרו: סמ"ע · על חו"מ — מגדולי האחרונים

6 **רבי דוד הלוי סגל** · 1586–1667 · לבוב · ספרו: ט"ז · על או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ — חתנו של הב"ח

7 **רבי משה רבקש** · 1600–1671 · וילנה · ספרו: באר הגולה · על או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ — נולד ה'ש"ס

8 **רבי משה לימא** · 1604–1656 · וילנה · ספרו: חלקת מחוקק · על אה"ע — רב וילנה – בבית דינו ישבו הש"ך ובעל שער אפרים

9 **רבי שבתי הכהן** · 1622–1663 · וילנה · ספרו: ש"ך · על יו"ד, חו"מ — דיין בבית הדין של וילנה אצל בעל חלקת מחוקק

10 **רבי אברהם אבלי הלוי גומבינר** · 1637–1682 · קאליש · ספרו: מגן אברהם · על או"ח — מגדולי האחרונים

11 **רבי זכריה מנדל מבעלזא** · 1640–1706 · בעלזא · ספרו: באר היטב · על יו"ד, חו"מ — בנו הבכור של רבי אריה לייב "הארוך", רבה של קראקא

12 **רבי שמואל בן אורי שרגא פייבוש** · 1650–1703 · שידלוב · ספרו: בית שמואל · על אה"ע — מן הנושאי כלים המרכזיים על אבן העזר

13 **רבי יהודה אשכנזי מטיקטין** · 1690–1748 · טיקטין · ספרו: באר היטב · על או"ח, אה"ע — בנו של רבי שמעון סופר מפרנקפורט

14 **רבי יהונתן אייבשיץ** · 1690–1764 · אלטונה · ספרו: אורים ותומים · על חו"מ, יו"ד — רב, מקובל, ראש ישיבה ודרשן, מגדולי פוסקי ההלכה ביהדות אשכנז בזמנו

15 **הגר"א** רבי אליהו מווילנה · 1720–1797 · וילנה · ספרו: ביאור הגר"א · על או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ — סמכות עליונה בתקופת האחרונים

16 **רבי שמואל הלוי קעלין** · 1724–1806 · בוסקוביץ · ספרו: מחצית השקל · על או"ח, יו"ד

17 **רבי יוסף תאומים** · 1727–1792 · לבוב · ספרו: פרי מגדים · על או"ח, יו"ד — מגדולי פרשני השולחן ערוך

18 **רבי אריה לייב הכהן הלר** · 1745–1812 · סטרי · ספרו: קצות החושן · על חו"מ, אה"ע — קצות החושן – ספר יסוד בלימוד ההלכה ובעולם הישיבות

19 **רבי עקיבא איגר** · 1761–1837 · פוזנא · ספרו: גליון רעק"א · על או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ — גדול הדור

20 **רבי יעקב לורברבוים מליסא** · 1770–1832 · ליסא · ספרו: נתיבות המשפט · על חו"מ, יו"ד — מהבולטים באחרונים ורבה של ליסא, שבה גדלה הישיבה למאות תלמידים

21 **רבי חיים מרדכי מרגליות** · 1780–1823 · דובנא · ספרו: שערי תשובה · על או"ח — רב דובנו ומחבר "שערי תשובה" על שולחן ערוך אורח חיים, המביא את דברי הפוסקים שלא הובאו ב"באר היטב"

22 **רבי אברהם צבי הירש אייזנשטט** · 1813–1868 · אוטיאן · ספרו: פתחי תשובה · על יו"ד, אה"ע, חו"מ — ליקט את מסקנות כ־180 ספרי שו"ת וסידרן לפי סדר השולחן ערוך

23 **החפץ חיים** רבי ישראל מאיר הכהן · 1839–1933 · ראדין · ספרו: משנה ברורה · על או"ח — מחשובי הרבנים בדור שלפני השואה ומייסד ישיבת ראדין

24 **רבי יעקב חיים סופר** · 1870–1939 · ירושלים · ספרו: כף החיים · על או"ח, יו"ד — מקובל ופוסק יליד בגדאד, תלמיד הבן איש חי, שעלה לירושלים ב־1904

25 **מהריק"ש** רבי יעקב קאשטרו · 1525–1610 · קהיר · ספרו: ערך לחם · על או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ — מרבניה הנודעים של מצרים, תלמיד הרדב"ז

26 **רבי חיים בנבנישתי** · 1603–1673 · איזמיר · ספרו: כנסת הגדולה · על או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ — רב ופוסק באיזמיר, שספרו "כנסת הגדולה" הפך לאחד מספרי היסוד בפסיקה

27 **רבי הלל בן נפתלי הירץ** · 1615–1690 · זולקווא · ספרו: בית הלל · על יו"ד, אה"ע

28 **רבי מנחם מנדל אוירבך** · 1620–1689 · וינה · ספרו: עטרת זקנים · על או"ח

29 **רבי שמואל בן יוסף** · 1640–1700 · קראקא · ספרו: עולת תמיד · על או"ח

30 **רבי חזקיה די סילוה** · 1659–1695 · ירושלים · ספרו: פרי חדש · על או"ח, יו"ד — פוסק ושד"ר, מגדולי רבני ארץ ישראל במאה ה־17, ראש ישיבת בית יעקב ורבה של ירושלים

31 **רבי אליה שפירא** · 1660–1712 · פראג · ספרו: אליה רבה · על או"ח — על הלבוש ועל השו"ע אורח חיים

32 **רבי יעקב ריישר** · 1661–1733 · פראג · ספרו: חק יעקב · על או"ח — "מנחת יעקב" על "תורת החטאת" לרמ"א – איסור והיתר

33 **רבי אלכסנדר סנדר שור** · 1673–1737 · זולקווא · ספרו: תבואות שור · על יו"ד

34 **רבי יוסף מולכו** · 1692–1768 · סלוניקי · ספרו: שולחן גבוה · על או"ח, יו"ד — ראש השוחטים בסלוניקי ופוסק מרכזי בהלכות שחיטה, שפעל להעלאת רמת השוחטים

35 **אור החיים** רבי חיים בן עטר · 1696–1743 · סלא · ספרו: פרי תואר · על יו"ד — מגדולי פרשני המקרא בתקופת האחרונים, פרשן תלמוד, מקובל ופוסק

36 **רבי דוד משרקי** · 1696–1771 · צנעא · ספרו: שתילי זיתים · על או"ח — פוסק תימני שעמד בראש האסכולה שקיבלה את השינויים בפסיקה ובנוסח התפילה בתימן

37 **רבי רפאל מייזליש** · 1696–1777 · הארחוב · ספרו: תוספת שבת · על או"ח

38 **היעב"ץ** רבי יעקב עמדין · 1698–1776 · אלטונה · ספרו: מור וקציעה · על או"ח — מגדולי הרבנים במאה ה־18, בנו של החכם צבי

39 **רבי יהודה עייאש** · 1705–1761 · אלג'יר · ספרו: מטה יהודה · על או"ח, יו"ד — מגדולי רבני אלג'יר, פוסק ודרשן שחיבר ספרים רבים שכותרתם "יהודה"

40 **רבי אלחנן אשכנזי** · 1713–1780 · דנציג · ספרו: סדרי טהרה · על יו"ד

41 **הנודע ביהודה** רבי יחזקאל לנדא · 1713–1793 · פראג · ספרו: דגול מרבבה · על או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ — רבה של פראג ומגדולי פוסקי ההלכה במאה ה־18 ובדורות האחרונים בכלל

42 **החיד"א** רבי חיים יוסף דוד אזולאי · 1724–1806 · ליוורנו · ספרו: ברכי יוסף · על או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ — פוסק הלכה, מקובל ושד"ר, שחיבר למעלה ממאה ספרים

43 **רבי מאיר פוזנר** · 1725–1807 · דנציג · ספרו: בית מאיר · על אה"ע

44 **רבי דוד שלמה אייבשיץ** · 1755–1813 · סורוקה · ספרו: לבושי שרד · על או"ח

45 **רבי אפרים זלמן מרגליות** · 1760–1828 · ברודי · ספרו: יד אפרים · על או"ח, יו"ד

46 **רבי אברהם דוד מבוטשאטש** · 1771–1840 · בוטשאטש · ספרו: אשל אברהם · על או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ

47 **רבי שלמה קלוגר** · 1785–1869 · ברודי · ספרו: חכמת שלמה · על או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ — רב, פוסק ודרשן מגדולי התורה בגליציה, מגיד מישרים בברודי כחמישים שנה

48 **רבי שלמה איגר** · 1786–1852 · פוזנא · ספרו: גליון מהרש"א · על יו"ד

49 **רבי יצחק מאיר אלתר** · 1799–1866 · גור · ספרו: חידושי הרי"ם · על יו"ד, אה"ע, חו"מ — האדמו"ר הראשון ומייסד חסידות גור, מגדולי חסידי פשיסחה וקוצק ומגדולי הפוסקים בדורו

50 **רבי יוסף שאול נתנזון ורבי מרדכי זאב איטינגא** · 1808–1875 · לבוב · ספרו: מגן גיבורים · על או"ח — רבה של למברג ומן הבולטים בין המשיבים בדורו

51 **המלבי"ם** רבי מאיר ליבוש וייזר · 1809–1879 · קמפן · ספרו: ארצות החיים · על או"ח — מגדולי פרשני המקרא באחרונים

52 **רבי חיים בנימין פונטרימולי** · נפטר 1873 · איזמיר · ספרו: פתח הדביר · על או"ח

53 **רבי יצחק יהודה שמלקיש** · 1827–1905 · לבוב · ספרו: בית יצחק · על יו"ד — מגדולי רבני גליציה והפוסקים בדורו, וראב"ד לבוב

54 **רבי צבי הירש שפירא** · 1850–1913 · מונקאטש · ספרו: דרכי תשובה · על יו"ד — רבה של מונקאטש והאדמו"ר השני של חסידות מונקאטש

55 **רבי משה גרינוולד** · 1853–1910 · חוסט · ספרו: ערוגת הבושם · על יו"ד

56 **רבי שלום משאש** · 1909–2003 · קזבלנקה · ספרו: תבואות שמ"ש · על או"ח, יו"ד, אה"ע, חו"מ — רבה הראשי של קזבלנקה ואחר כך של מרוקו כולה, ולימים הרב הראשי הספרדי של ירושלים במשך כעשרים וחמש שנה

57 **רבי חיים פינחס שיינברג** · 1910–2012 · ירושלים · ספרו: טבעת החושן · על חו"מ — ראש ישיבת "תורה אור", פוסק הלכה, רבה של קריית מטרסדורף בירושלים וחבר מועצת גדולי התורה של דגל התורה

58 **רבי פינחס מנחם אלתר מגור** · 1926–1996 · ירושלים · ספרו: שולי הגיליון · על — האדמו"ר השישי מגור בשנים תשנ"ב–תשנ"ו ונשיא מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל

תקופת הגאונים

ראשי ישיבות סורא ופומבדיתא ובני דורם · 12 חכמים, לפי סדר הדורות

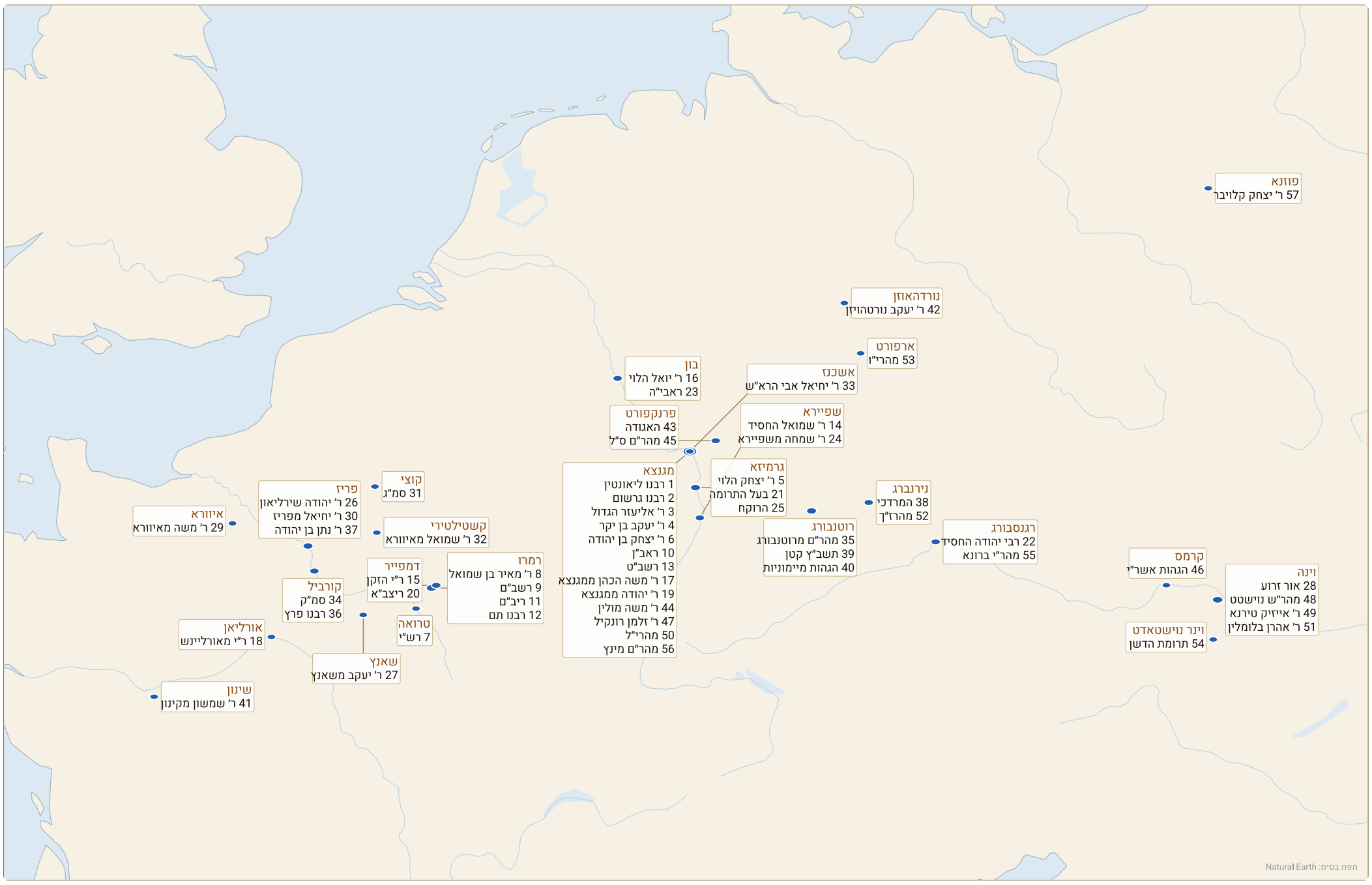

גאונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1. **רב אחאי משבחא** · 680–752 · פומבדיתא · ספרו: השאילתות — השאילתות – הספר הראשון שנתחבר אחרי חתימת התלמוד
2. **רב יהודאי גאון** · 700–761 · סורא · ספרו: הלכות פסוקות — מחשובי הגאונים, ראש ישיבת סורא 757–761
3. **רב נהילאי בן רב מרי** · 730–797 · סורא · ספרו: תשובות — מכונה גם רב הילאי
4. **רב נטרונאי גאון** רב נטרונאי בר רב הילאי גאון · 780–858 · סורא · ספרו: תשובות רב נטרונאי גאון — הגאון הפורה ביותר עד ימיו
5. **רב עמרם גאון** · 810–875 · סורא · ספרו: סדר רב עמרם גאון — סדר רב עמרם – הסידור השלם הראשון
6. **רב נחשון גאון** רב נחשון בן רבי צדוק גאון · 820–879 · סורא · ספרו: פירוש למסכתות בתלמוד — רב, אסטרונום ומתמטיקאי
7. **רס"ג** רב סעדיה בן יוסף אלפיומי גאון · 882–942 · סורא · ספרו: אמונות ודעות — מגאוני בבל הבולטים ואיש אשכולות
8. **רב יוסף בר סטיא** רב יוסף בן יעקב בר סטיא גאון · 900–944 · סורא — ראש הגולה דוד בן זכאי הדיח את רס"ג ומינה במקומו את רב יוסף, "צעיר וקטן בחכמה לעומתו"
9. **רב נחמיה גאון** רב נחמיה בן כהן צדק גאון · 900–968 · פומבדיתא — עמד בראש סיעת משפחת רב כהן צדק בישיבת פומבדיתא, ביריבות עם רב שרירא גאון
10. **רב שרירא גאון** · 906–1006 · פומבדיתא · ספרו: אגרת רב שרירא גאון — אגרת רב שרירא – סדר הדורות מחכמי המשנה והתלמוד עד הגאונים
11. **רב שמואל בן חפני הכהן גאון** · 935–1013 · סורא · ספרו: פירוש לתורה — גאון סורא, מחבר פורה
12. **רב האי גאון** · 939–1038 · פומבדיתא · ספרו: תשובות — "אחרון הגאונים" – תשובותיו נשלחו לכל קהילות ישראל

ראשוני אשכנז וצרפת

רבנו גרשום, רש"י, בעלי התוספות, חסידי אשכנז ובית מדרשם של מהר"ם והרא"ש · 57 חכמים, לפי סדר הדורות

ראשונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 רבנו ליאונטין רבי יהודה הכהן ליאונטין · 940–1020 · מגנצא · ספרו: פירוש על התורה — רבו המובהק של רבנו גרשום מאור הגולה, שכתב עליו "רבי שלמדני רוב תלמודי... מופלא בדורו היה"

2 רבנו גרשום מאור הגולה · 960–1028 · מגנצא · ספרו: תשובות רבנו גרשום — מאור הגולה – מייסד מרכז התורה באשכנז ומנהיגה

3 ר' אליעזר הגדול רבי אליעזר הגדול בן יצחק · 990–1060 · מגנצא · ספרו: פירוש למסכת חולין — מגדולי חכמי אשכנז בתחילת המאה ה־11, תלמיד רבנו גרשום

4 ר' יעקב בן יקר רבי יעקב בן יקר · 990–1064 · מגנצא · ספרו: פירוש לתלמוד – קונטרס מורי הזקן — מגדולי ראשוני אשכנז, תלמיד רבנו גרשום וחברו של רבי אליעזר הגדול

5 ר' יצחק הלוי רבי יצחק בר אלעזר הלוי · 1000–1080 · גרמיזא · ספרו: קונטרס וורמיזא — אחד משלושת רבותיו המובהקים של רש"י

6 ר' יצחק בן יהודה רבי יצחק בן יהודה · 1010–1070 · מגנצא · ספרו: תשובות — מגדולי המשיבים באשכנז במאה ה־11

7 רש"י – רבי שלמה יצחקי · 1040–1105 · טרואה · ספרו: פירוש רש"י על התנ"ך — "פרשנדתא" – פירושו על התורה והש"ס הוא היסוד ללימוד עד היום

8 ר' מאיר בן שמואל רבי מאיר בן שמואל מרמרו · 1060–1135 · רמרו — מראשוני בעלי התוספות

9 רשב"ם – רבי שמואל בן מאיר · 1080–1160 · רמרו · ספרו: פירוש רשב"ם על התורה — נכדו של רש"י ואחיו הגדול של רבנו תם

10 ראב"ן רבי אליעזר בן נתן · 1090–1170 · מגנצא · ספרו: אבן העזר — מזקני חכמי אשכנז במאה ה־12, חתם עם רבנו תם והרשב"ם על תקנות

11 ריב"ם רבי יצחק בן מאיר · 1095–1135 · רמרו · ספרו: תוספות למסכתות רבות — נכד רש"י ואחי רשב"ם ורבנו תם

12 רבנו תם רבי יעקב בן מאיר · 1100–1171 · רמרו · ספרו: ספר הישר על הש"ס — נכדו של רש"י, מגדולי בעלי התוספות ומנהיג יהדות צרפת

13 רשב"ט רבי שמואל בן נטרונאי · 1105–1175 · מגנצא · ספרו: ספר של רבינו שב"ט — מבעלי התוספות, מראשוני אשכנז ממוצא איטלקי

14 ר' שמואל החסיד רבי שמואל החסיד · 1115–1180 · שפיירא · ספרו: ספר חסידים — ראשון חסידי אשכנז, ועיקר עיסוקו בתורת הנסתר, בכוונות ובעבודת ה'

15 ר"י הזקן רבי יצחק בן שמואל הזקן מדמפייר · 1115–1188 · דמפייר · ספרו: תוספות — אחיינו ותלמידו של רבנו תם

16 ר' יואל הלוי רבי יואל בן יצחק הלוי מבונא · 1115–1200 · בון · ספרו: קינות על מסע הצלב השני — מבעלי התוספות באשכנז ופייטן

17 ר' משה הכהן ממגנצא רבי משה הכהן ממגנצא · 1125–1187 · מגנצא · ספרו: ספר דינים — מבעלי התוספות, תלמיד רבנו תם

18 ר"י מאורלייניש רבי יעקב מאורלייניש · 1130–1189 · אורליאן · ספרו: תוספות — תלמיד רבינו תם

19 ר' יהודה ממגנצא רבי יהודה בן קלונימוס ממגנצא · 1130–1196 · מגנצא · ספרו: סליחות ופיוטים — רב, פוסק, פייטן ומקובל

20 ריצב"א רבי יצחק בן אברהם מדנפיירא · 1140–1210 · דמפייר · ספרו: תוספות על הש"ס — מהבולטים שבבעלי התוספות

21 בעל התרומה רבי ברוך בן יצחק · 1140–1211 · גרמיזא · ספרו: ספר התרומה — מבעלי התוספות

22 רבי יהודה החסיד · 1140–1217 · רגנסבורג · ספרו: ספר חסידים — ממייסדי חוג חסידי אשכנז והדמות המרכזית בו

23 ראבי"ה – רבי אליעזר בן יואל הלוי · 1140–1225 · בון · ספרו: אבי העזרי — מבעלי התוספות באשכנז

24 ר' שמחה משפיירא רבי שמחה משפיירא · 1150–1225 · שפיירא · ספרו: סדר עולם — מגדולי בעלי התוספות באשכנז, "הגדול שבחבורת חכמי שפיירא"

25 הרוקח רבי אלעזר בן יהודה מגרמיזא · 1160–1240 · גרמיזא · ספרו: ספר הרוקח — מגדולי חסידי אשכנז ותלמידו של רבי יהודה החסיד

26 ר' יהודה שירליאון רבי יהודה שירליאון · 1166–1224 · פריז · ספרו: תוספות ר' יהודה מפאריש — רבו של הסמ"ג, רבי משה מקוצי, ושל רבי יחיאל מפריז, שירש את ישיבתו

27 ר' יעקב משאנץ רבי יעקב בר שמשון משאנץ · 1175–1240 · שאנץ — מחכמי ארץ ישראל בדור הרמ"ה, ישב בעכו

28 אור זרוע רבי יצחק בר משה · 1180–1260 · וינה — רבו של מהר"ם

29 ר' משה מאיוורא רבי משה מאיוורא · 1185–1255 · איוורא · ספרו: תוספות איוורא — מבעלי התוספות ונחשב לגדול שבחבורת גדולי איוורא, שעמדה בראשות שלושה אחים בני רבי שניאור

30 ר' יחיאל מפריז רבי יחיאל מפריז · 1190–1260 · פריז · ספרו: שו"ת — רבו של מהר"ם מרוטנבורג

31 סמ"ג רבי משה בן יעקב מקוצי · 1200–1260 · קוצי · ספרו: ספר מצוות גדול — מבעלי התוספות

32 ר' שמואל מאיוורא רבי שמואל מאיוורא · 1200–1295 · קשטילטירי · ספרו: תוספות איוורא — מבעלי התוספות, ערך עם אחיו את תוספות איוורא

33 ר' יחיאל אבי הרא"ש רבי יחיאל בן אורי · 1210–1263 · אשכנז · ספרו: על עסק התורה — מגדולי יהדות אשכנז, נודע במיוחד כאביו ורבו הראשון של הרא"ש

34 סמ"ק רבי יצחק בן יוסף מקורביל · 1210–1280 · קורביל · ספרו: ספר מצוות קטן — מבעלי התוספות בצרפת

35 מהר"ם מרוטנבורג רבי מאיר ב"ר ברוך מרוטנבורג · 1220–1293 · רוטנבורג · ספרו: שו"ת מהר"ם מרוטנבורג — מאחרוני בעלי התוספות והסמכות ההלכתית של יהדות אשכנז בדורו

36 רבנו פרץ בן אליהו מקורביל · 1225–1298 · קורביל · ספרו: תוספות רבינו פרץ — מאחרוני בעלי התוספות ומעורכי התוספות

37 ר' נתן בן יהודה רבי נתן בן יהודה · 1230–1300 · פריז · ספרו: ספר המחכים — תלמיד אחרוני בעלי התוספות

38 המרדכי רבי מרדכי בן הלל הכ' · 1240–1298 · נירנברג · ספרו: ספר המרדכי על הש"ס — מחשובי הפוסקים באשכנז בדור שאחרי בעלי התוספות

39 תשב"ץ קטן רבי שמשון בן צדוק · 1240–1312 · רוטנבורג — מגדולי תלמידי המהר"ם מרוטנבורג

40 הגהות מיימוניות רבי מאיר הכהן מרוטנבורג · 1260–1298 · רוטנבורג · ספרו: הגהות מיימוניות על משנה תורה לרמב"ם — צירף לרמב"ם את פסקי חכמי אשכנז ובעלי התוספות

41 ר' שמשון מקינון רבי שמשון בן יצחק מקינון · 1260–1330 · שינון · ספרו: ספר הכריתות — רבנו פרץ הכהן אמר עליו שהיה "רב גדול מכל בני דורו"

42 ר' יעקב נורטהויזן רבי יעקב נורטהויזן · 1270–1349 · נורדהאוזן · ספרו: פסקי תוספות — מחכמי אשכנז במחצית הראשונה של המאה ה־14

43 האגודה רבי אלכסנדרי זוסלין הכהן · 1280–1349 · פרנקפורט · ספרו: ספר האגודה — ספר האגודה – מסקנת ההלכה בכל סוגיא, על סדר מסכתות התלמוד, כולל קדשים, טהרות וזרעים

44 ר' משה מולין רבי משה הלוי מולין · 1320–1387 · מגנצא — רבה של מגנצא, אביו ורבו של המהרי"ל, המוסר בעשרות מקומות מתורתו וממנהגיו

45 מהר"ם ס"ל רבי מאיר בן ברוך הלוי · 1320–1406 · פרנקפורט — מחשובי רבני אשכנז אחרי בעלי התוספות

46 הגהות אשר"י רבי ישראל מקרמס · 1330–1415 · קרמס · ספרו: הגהות אשר"י על פסקי הרא"ש — הגהותיו מביאות פסקי חכמי אשכנז שקדמו לו

47 ר' זלמן רונקיל רבי זלמן רונקיל · 1345–1414 · מגנצא · ספרו: חתן דמים — רב, ראש ישיבה ומקובל, מגדולי רבני אשכנז במפנה המאה ה־15

48 מהר"ש נוישטט רבי שלום בן יצחק זעקיל מנוישטאדט · 1345–1415 · וינה · ספרו: מנהגי מהר"ש — ראש ישיבה בווינה ומראשי חכמי אשכנז בסוף המאה ה־14

49 ר' אייזיק טירנא רבי יצחק אייזיק מטירנא · 1355–1425 · וינה · ספרו: ספר המנהגים — תלמיד מהר"ש נוישטט וחברו של המהרי"ל

50 מהרי"ל רבי יעקב הלוי בן משה מולין · 1355–1427 · מגנצא · ספרו: מנהגי מהרי"ל — "אבי מנהגי אשכנז" – מנהיגה הרוחני של יהדות אשכנז בדורו

51 ר' אהרן בלומלין רבי אהרן בלומלין · 1360–1421 · וינה · ספרו: תשובות — דודו ורבו של רבי ישראל איסרלן בעל תרומת הדשן

52 מהרז"ך רבי זלמן כ"ץ · 1380–1444 · נירנברג — רב נירנברג וראש ישיבה בה, מומחה מפורסם בהלכות גיטין

53 מהרי"ו רבי יעקב בן יהודה וייל · 1385–1460 · ארפורט · ספרו: שו"ת מהר"י וייל — פוסק אשכנזי שחיבוריו זכו למעמד חשוב בקרב הפוסקים

54 תרומת הדשן רבי ישראל איסרלין · 1390–1460 · וינר נוישטאדט · ספרו: תרומת הדשן – שו"ת — פוסק גדול באשכנז, הרמ"א מרבה להביאו

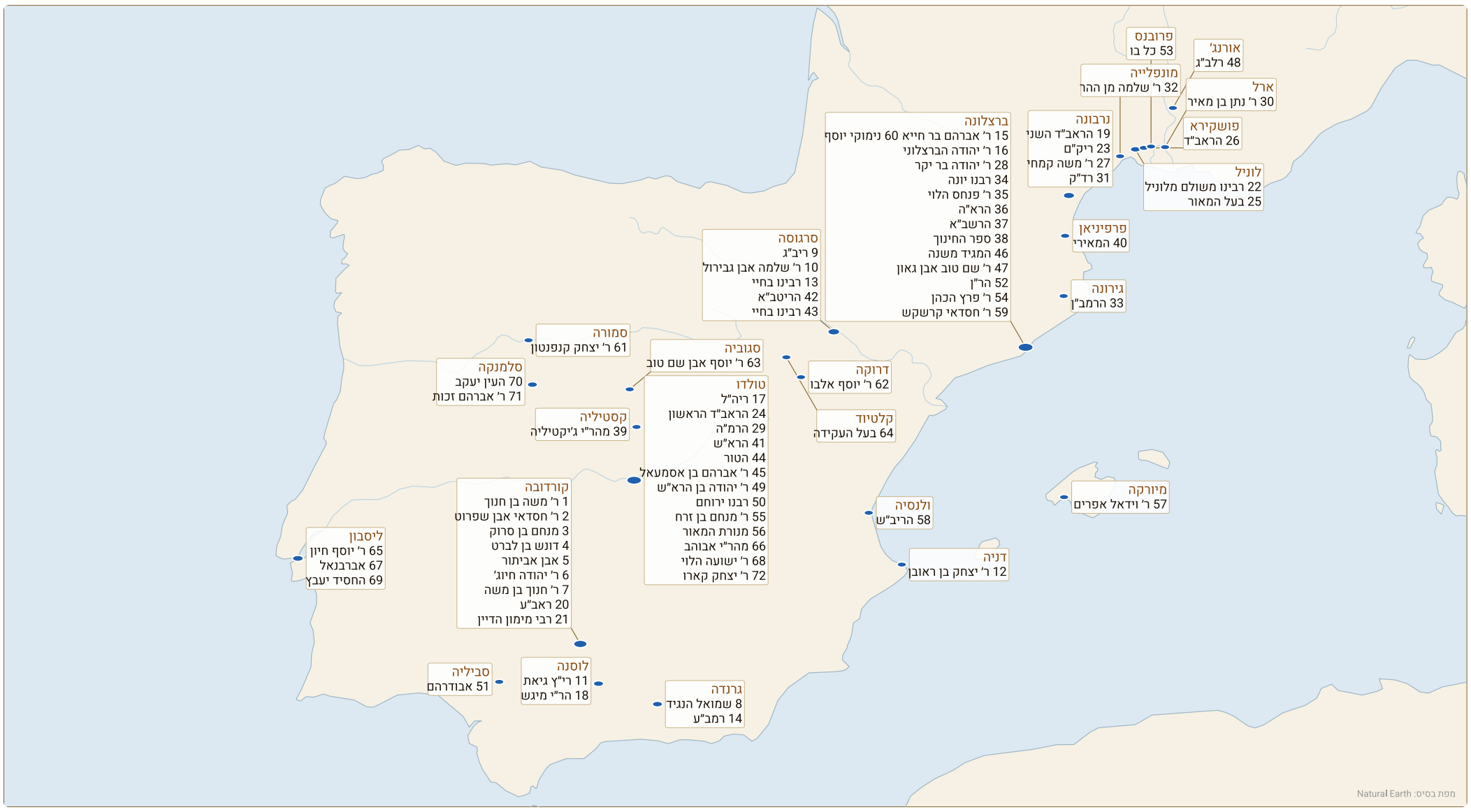
55 מהר"י ברונא רבי ישראל ברונא · 1400–1480 · רגנסבורג · ספרו: שו"ת מהר"י ברונא — תלמידו של המהרי"ו

56 מהר"ם מינץ רבי משה מינץ · 1415–1480 · מגנצא · ספרו: שו"ת מהר"ם מינץ — מגדולי יהדות אשכנז בדורו

57 ר' יצחק קלויבר רבי יצחק קלויבר · 1468–1538 · פוזנא — רב וראש ישיבה בפוזנא, סבו ורבו של המהרש"ל שגדל אצלו

ראשוני ספרד ופרובנס

מקורדובה ולוסנה עד ברצלונה, טולדו וגירונה, וחכמי פרובנס · 72 חכמים, לפי סדר הדורות

ראשונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 ר' משה בן חנוך רבי משה בן חנוך · 965–910 · קורדובה — אחד מ"ארבעת השבויים" שלפי האגדה העבירו את מרכז התורה מבבל לספרד

2 ר' חסדאי אבן שפרוט רבי חסדאי אבן שפרוט · 975–915 · קורדובה · ספרו: איגרת רבי חסדאי אל יוסף מלך הכוזרים — מדינאי, שתדלן ורופא בחצר החליף בקורדובה, שפעל למען יהודי ספרד וארצות אחרות

3 רבי מנחם בן סרוק · 970–920 · קורדובה · ספרו: מחברת מנחם — מדקדק ובלשן בתור הזהב בספרד

4 דונש בן לברט רבי דונש הלוי בן לברט · 990–920 · קורדובה · ספרו: תשובות דונש על מחברת מנחם — תלמיד רס"ג

5 רב יוסף בן יצחק אבן אביתור · 1010–940 · קורדובה · ספרו: פיוטי הושענות — חכם ומשורר, מראשוני משוררי יהדות ספרד במאה ה־10

6 ר' יהודה חיוג' רבי יהודה חיוג' · 1012–945 · קורדובה · ספרו: ספר אותיות הנוח והמשך — ממדקדקי העברית בספרד המוסלמית

7 ר' חנוך בן משה רבנו חנוך בן משה · 1014–950 · קורדובה — ראש ישיבת קורדובה ומנהיג יהדות ספרד במפנה המאות ה־10 וה־11, בן "ארבעת השבויים"

8 רבי שמואל הנגיד · 1056–993 · גרנדה · ספרו: הלכתא גברתא — ראש רבני ספרד, פוסק ומדינאי, שכיהן כווזיר הגדול ושר הצבא של ממלכת גרנדה

9 ריב"ג רבי יונה אבן ג'נאח · 1050–995 · סרגוסה · ספרו: ספר הרקמה — בלשן, פילולוג ורופא, הנחשב לגדול המדקדקים העבריים בימי הביניים

10 ר' שלמה אבן גבירול רבי שלמה אבן גבירול · 1058–1021 · סרגוסה · ספרו: כתר מלכות — מגדולי משוררי ספרד בשירת הקודש ובשירת החול, ומחבר "כתר מלכות"

11 ריי"ץ גיאת רבי יצחק אבן גיאת · 1089–1038 · לוסנה · ספרו: הלכות כלולות — מגדולי חכמי ספרד בדור השני לראשונים, ראש ישיבת לוסנה, פוסק, פרשן ומשורר

12 ר' יצחק בן ראובן רבי יצחק בן ראובן הברצלוני · 1100–1043 · דניה · ספרו: אזהרות איזה מקום בינה — רב, פוסק ופייטן, בן דורו של הרי"ף

13 רבינו בחיי אבן פקודה · 1120–1050 · סרגוסה · ספרו: חובות הלבבות — דיין ופילוסוף יהודי בסרגוסה

14 רמב"ע רבי משה אבן עזרא · 1140–1055 · גרנדה · ספרו: ספר התרשיש — משורר, פייטן ופילוסוף בתור הזהב של יהדות ספרד, מגדולי המשוררים היהודים

15 ר' אברהם בר חייא רבי אברהם בר חייא · 1136–1065 · ברצלונה · ספרו: חיבור המשיחה והתשבורת — מראשוני המחברים בעברית במתמטיקה ובאסטרונומיה, שטבע מונחים מדעיים עבריים והעביר את מדעי הערבים ליהודי אירופה

16 ר' יהודה הברצלוני רבי יהודה בן ברזילי הברצלוני · 1140–1070 · ברצלונה · ספרו: ספר העתים — "ספר העתים" — הלכות שבת ומועדים מתורת הגאונים

17 ריה"ל רבי יהודה בן שמואל הלוי · 1141–1075 · טולדו · ספרו: ספר הכוזרי — רב, משורר ופילוסוף בתור הזהב של יהדות ספרד, מגדולי הכותבים היהודים בימי הביניים

18 הר"י מיגש רבי יוסף הלוי אבן מיגאש · 1141–1077 · לוסנה · ספרו: חידושי הר"י מיגאש — ראש ישיבת לוסנה אחרי רבו 38 שנה

19 הראב"ד השני רבי אברהם בן יצחק מנרבונה · 1158–1085 · נרבונה · ספרו: ספר האשכול — אב בית הדין של נרבונה, מכונה "הראב"ד" ו"הר"א אב"ד"

20 ראב"ע רבי אברהם אבן עזרא · 1164–1089 · קורדובה · ספרו: פירוש האבן עזרא לתורה — מבולטי ראשוני ספרד בתור הזהב

21 רבי מימון הדיין רבי מיימון בר יוסף הדיין · 1166–1100 · קורדובה · ספרו: אגרת הנחמה — אביו ורבו של הרמב"ם ותלמיד הר"י מיגאש

22 רבינו משולם מלוניל רבי משולם בן יעקב מלוניל · 1170–1100 · לוניל · ספרו: איסור משהו — מגדולי חכמי ההוראה בפרובנס

23 ריק"ם רבי יוסף קמחי · 1170–1105 · נרבונה · ספרו: ספר זיכרון — מדקדק ופרשן מקרא על דרך הפשט, אביו ורבו של רד"ק ושל רבי משה קמחי

24 הראב"ד הראשון רבי אברהם אבן דאוד · 1180–1110 · טולדו · ספרו: ספר הקבלה — היסטוריון, פילוסוף ואסטרונום בספרד של המאה ה־12

25 בעל המאור הרז"ה – רבי זרחיה הלוי · 1186–1115 · לוניל · ספרו: ספר המאור על הרי"ף — "בעל המאור" — השגותיו על הרי"ף, נדפסות סביב הרי"ף

26 הראב"ד – רבי אברהם בן דוד מפושקירא · 1198–1120 · פושקירא · ספרו: השגות הראב"ד על משנה תורה — בעל ההשגות על הרמב"ם, מגדולי חכמי פרובנס

27 ר' משה קמחי רבי משה קמחי · 1190–1127 · נרבונה · ספרו: מהלך שבילי הדעת — מדקדק, פרשן מקרא ופייטן

28 ר' יהודה בר יקר רבי יהודה בר יקר · 1220–1140 · ברצלונה · ספרו: פירוש התפילה והברכות — רבו המובהק של הרמב"ן, שקיבל ממנו את תורת בעלי התוספות

29 הרמ"ה רבי מאיר בן טודרוס הלוי אבולעפיה · 1244–1147 · טולדו · ספרו: יד רמ"ה — גדול חכמי טולדו, פרשן תלמוד, פוסק, מקובל וחוקר המסורה

30 ר' נתן בן מאיר רבי נתן בן מאיר · 1230–1160 · ארל · ספרו: שער התפיסה — רבו של הרמב"ן, שהעביר לו מסורות רבות מהראב"ד והריצב"א

31 רד"ק רבי דוד בן יוסף קמחי · 1235–1160 · נרבונה · ספרו: פירוש רד"ק על רוב התנ"ך — מגדולי ראשוני פרובנס, פרשן המקרא ומדקדק הלשון

32 ר' שלמה מן ההר רבי שלמה מן ההר · 1245–1185 · מונפלייה — רבו של רבינו יונה

33 הרמב"ן רבינו משה בן נחמן גירונדי · 1270–1194 · גירונה · ספרו: פירוש הרמב"ן על התורה — מגדולי ראשוני ספרד

34 רבנו יונה רבינו יונה גירונדי · 1263–1200 · ברצלונה · ספרו: שערי תשובה — בן דודו של הרמב"ן ורבו של הרשב"א

35 ר' פנחס הלוי רבי פנחס הלוי · 1290–1225 · ברצלונה — אחיו ורבו של הרא"ה

36 הרא"ה – רבי אהרון הלוי · 1300–1235 · ברצלונה · ספרו: בדק הבית — מגדולי פוסקי ספרד

37 הרשב"א רבי שלמה בן אברהם אבן אדרת · 1310–1235 · ברצלונה · ספרו: חידושי הרשב"א — רבה של ברצלונה וראש חכמי ספרד בדורו

38 בעל ספר החינוך – "איש יהודי מבית לוי ברצלוני" · 1310–1245 · ברצלונה — המחבר העלים את שמו

39 מהר"י ג'יקטיליה רבי יוסף בן אברהם ג'יקטיליה · 1305–1248 · קסטיליה · ספרו: שערי אורה — מגדולי המקובלים בספרד במאה ה־13

40 המאירי – רבי מנחם בן שלמה · 1316–1249 · פרפיניאן · ספרו: בית הבחירה על הש"ס — "בית הבחירה" – פירוש מקיף על התלמוד, שרובו נדפס רק בדורות האחרונים

41 הרא"ש – רבי אשר בן יחיאל · 1328–1250 · טולדו · ספרו: פסקי הרא"ש על הש"ס — גדול הדור באשכנז אחרי המהר"ם

42 הריטב"א רבי יום טוב בן אברהם אשבילי · 1330–1250 · סרגוסה · ספרו: חידושי הריטב"א על הש"ס — "ראשון חריף שדבריו נהירים וברורים ללומד"

43 רבינו בחיי בן אשר אבן חלואה · 1340–1255 · סרגוסה · ספרו: פירוש רבינו בחיי על התורה — פרשן מקרא מחוג מקובלי גירונה

44 הטור רבינו יעקב בן הרא"ש · 1343–1269 · טולדו · ספרו: ארבעה טורים — סידר את ההלכה בארבעה חלקים

45 ר' אברהם בן אסמעאל רבי אברהם בן אסמעאל · 1340–1280 · טולדו · ספרו: חידושי תלמיד הרשב"א והרא"ש — מחכמי ספרד, מפורסם בעיקר כרבו המובהק של רבנו ירוחם

46 המגיד משנה רבי וידאל די טולושא · 1360–1283 · ברצלונה · ספרו: מגיד משנה על משנה תורה לרמב"ם — "הרב המגיד" – מעיקרי נושאי כלי הרמב"ם

47 ר' שם טוב אבן גאון רבי שם טוב אבן גאון · 1330–1287 · ברצלונה · ספרו: מגדל עוז — מגדולי התורה בספרד ומקובל

48 רלב"ג רבינו לוי ב"ר גרשום · 1344–1288 · אורנג' — מגדולי מפרשי התורה והוגה פילוסופיה יהודית

49 ר' יהודה בן הרא"ש רבי יהודה בן הרא"ש · 1349–1290 · טולדו · ספרו: זכרון יהודה — בנו של הרא"ש שירש את מקומו ברבנות טולדו ובראשות ישיבתה

50 רבנו ירוחם רבינו ירוחם בן משולם · 1350–1290 · טולדו · ספרו: ספר מישרים — מגדולי הפוסקים

51 רבי דוד ברבי יוסף אבודרהם · 1350–1290 · סביליה · ספרו: ספר אבודרהם — ספרו, הראשון מסוגו, מרכז את פירוש התפילות, הלכותיהן ומנהגי ספרד ומסביר את הלוח העברי

52 הר"ן רבינו נסים גירונדי · 1376–1290 · ברצלונה · ספרו: פירוש על הלכות הרי"ף — דיין וראש ישיבה בברצלונה

53 ספר כל בו · 1340–1300 · פרובנס — ספר הלכות ומנהגים

54 ר' פרץ הכהן רבי פרץ בן יצחק הכהן · 1370–1304 · ברצלונה · ספרו: פירושים על מסכתות שבת, עירובין, נזיר וסנהדרין — מגדולי חכמי ספרד במאה ה־14 ורבו של הריב"ש, שהרבה לשבחו

55 ר' מנחם בן זרח רבי מנחם בן זרח · 1385–1315 · טולדו · ספרו: צידה לדרך — רב מתקופת הראשונים בספרד, בנו של מגורש מצרפת

56 מנורת המאור רבי יצחק אבוהב · 1390–1320 · טולדו — "מנורת המאור" – לקט אגדה ומוסר בשבעה "נרות"

57 ר' וידאל אפרים רבי וידאל אפרים · 1391–1325 · מיורקה — מחכמי מיורקה במאה ה־14 ורבו של הרשב"ץ, שכינהו "מורי הקדוש"

58 הריב"ש רבי יצחק בר ששת ברפת · 1408–1326 · ולנסיה · ספרו: שו"ת הריב"ש — מגדולי חכמי ספרד במאה ה־14

59 ר' חסדאי קרשקש רבי חסדאי בן אברהם קרשקש · 1410–1340 · ברצלונה · ספרו: אור השם — רב, פילוסוף ומנהיג יהודי ספרד, מראשי הפולמוס היהודי־נוצרי ומהראשונים שהטילו ספק בפילוסופיה של אריסטו

60 נימוקי יוסף רבי יוסף חביבא · 1420–1340 · ברצלונה · ספרו: נימוקי יוסף על הרי"ף — פירושו על הרי"ף נדפס סביבו

61 ר' יצחק קנפנטון רבי יצחק בן יעקב קנפנטון · 1463–1360 · סמורה · ספרו: דרכי התלמוד — מגדולי חכמי ספרד בדור שלפני הגירוש, "רב קשטיליא"

62 ר' יוסף אלבו רבי יוסף אלבו · 1444–1380 · דרוקה · ספרו: ספר העיקרים — העמיד את עיקרי הדת על שלושה

63 ר' יוסף אבן שם טוב רבי יוסף בן שם טוב אבן שם טוב · 1460–1400 · סגוביה · ספרו: עין הקורא — פילוסוף שנטה לפשר בין הדעות ולא לשלול לגמרי את לימוד הפילוסופיה

64 בעל העקידה רבי יצחק בן משה עראמה · 1494–1420 · קלטיוד · ספרו: עקידת יצחק — מחכמי ספרד בדור הגירוש, פילוסוף, דרשן ופרשן מקרא, הידוע בשם ספרו "עקידת יצחק"

65 ר' יוסף חיון רבי יוסף בן רבי אברהם הנשיא חיון · 1496–1425 · ליסבון · ספרו: פירוש לתהלים — מגדולי פרשני המקרא בפורטוגל

66 מהר"י אבוהב רבי יצחק אבוהב · 1493–1433 · טולדו · ספרו: נהר פישון – דרשות — "אחרון גאוני קסטיליה"

67 רבי יצחק בן יהודה אברבנאל · 1508–1437 · ליסבון · ספרו: פירוש אברבנאל לתורה ולנביאים — מפרש המקרא, פילוסוף ומדינאי, ממנהיגי יהודי חצי האי האיברי

68 ר' ישועה הלוי רבי ישועה בן יוסף הלוי מתלמסאן · 1500–1440 · טולדו · ספרו: הליכות עולם — ספרו מספרי היסוד בכללי התלמוד

69 החסיד יעבץ רבי יוסף בן חיים יעבץ · 1508–1440 · ליסבון · ספרו: אור החיים — מגדולי הרבנים בדור גירוש ספרד

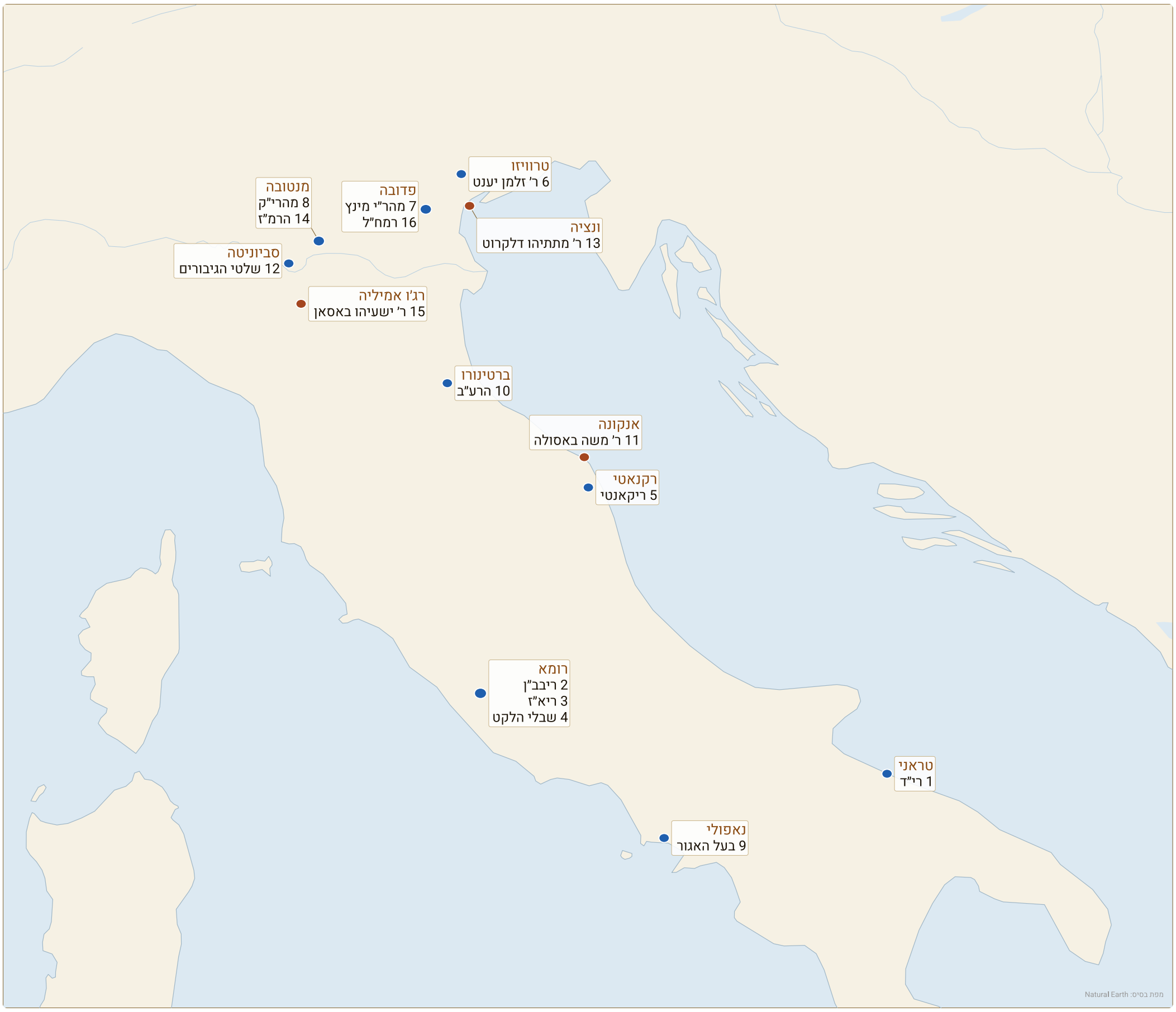
70 העין יעקב רבי יעקב בן שלמה אבן חביב · 1516–1450 · סלמנקה — מגדולי חכמי ספרד, "גדול הדור"

71 ר' אברהם זכות רבי אברהם בן שמואל זכות · 1514–1452 · סלמנקה · ספרו: ספר יוחסין — אסטרונום בעל שם עולמי

72 ר' יצחק קארו רבי יצחק בן יוסף קארו · 1535–1458 · טולדו · ספרו: תולדות יצחק — ראש ישיבה, דרשן ורופא ממגורשי ספרד

חכמי איטליה

מרומא ומבארי ועד ונציה, מנטובה ופדובה · 16 חכמים, לפי סדר הדורות

ראשונים · אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 רי״ד רבי ישעיה ב״ר מאלי די טראני · **1165–1240** · טראני · ספרו: תוספות רי״ד — מגדולי ראשוני איטליה

2 ריבב״ן רבי יהודה בן בנימין ענו הרופא · **1215–1280** · רומא · ספרו: פירוש על הרי״ף — מראשוני איטליה, ממשפחת הענוים ברומא

3 ריא״ז רבי ישעיה בן אליה די טראני · **1215–1280** · רומא · ספרו: פסקי ריא״ז — נכדו של הרי״ד, שאמר לפני פטירתו ״הנה בן בתי יורש אותי״

4 שבלי הלקט רבי צדקיה בן אברהם הרופא · **1222–1280** · רומא — ליקט פסקים ומנהגים של חכמי צרפת ואשכנז, בעיקר אורח חיים ותפילה

5 ריקאנטי רבי מנחם בן בנימין רקנאטי · **1250–1310** · רקנאטי · ספרו: פירוש על התורה על דרך הקבלה — מראשוני המקובלים באיטליה ופוסק

6 ר׳ זלמן יענט רבי זלמן יענט · **1380–1450** · טרוויזו · ספרו: סדר טערויז — ר׳ אפרים זלמן ב״ר שמחה יענט מטערויז

7 מהר״י מינץ רבי יהודה הלוי מינץ · **1405–1508** · פדובה · ספרו: שו״ת מהר״י מינץ — ייסד בפדובה ישיבה גדולה

8 מהרי״ק רבי יוסף קולון טרבוטו · **1420–1480** · מנטובה · ספרו: שו״ת מהרי״ק — מגדולי הפוסקים ביהדות איטליה במאה ה־15

9 בעל האגור רבי יעקב ברוך בן יהודה לנדא · **1430–1493** · נאפולי · ספרו: ספר האגור — האגור מכנס את פסקי הראשונים ומנהגי אשכנז וצרפת – מהמרדכי, הסמ״ג והסמ״ק ועד מהרי״ו, מהרי״ל ומהרא״י

10 הרע״ב רבי עובדיה מברטנורא · **1445–1515** · ברטינורו · ספרו: פירוש המשנה — פירושו על המשנה נדפס בכל משנה

11 ר׳ משה באסולה רבי משה באסולה · **1480–1560** · אנקונה · ספרו: ספר המסעות — רב ומקובל

12 שלטי הגיבורים רבי יהושע בועז · **1500–1555** · סביוניטה · ספרו: שלטי הגיבורים על הרי״ף — ציוניו מודפסים על כל דף גמרא

13 ר׳ מתתיהו דלקרוט רבי מתתיהו דלקרוט · **1520–1592** · ונציה · ספרו: צל העולם — מקובל בשיטת הקבלה הספרדית הקדם-לוריאנית ובקי בחכמת הטבע והתכונה

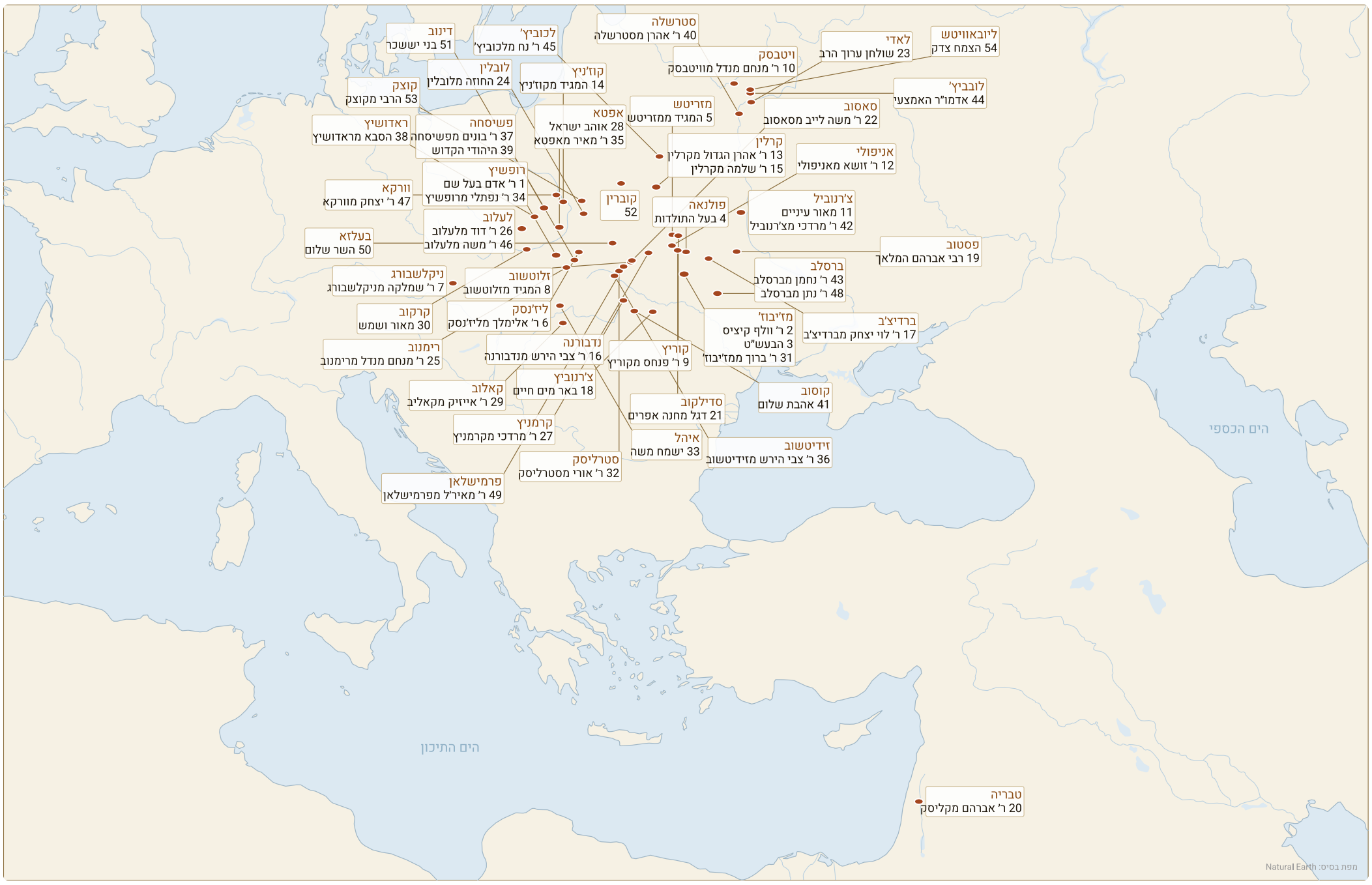
14 הרמ״ז רבי משה זכות · **1625–1697** · מנטובה · ספרו: קול הרמ״ז — מגדולי המקובלים ביהדות איטליה במאה ה־17, רב וראש ישיבה בוונציה ובמנטובה

15 ר׳ ישעיהו באסאן רבי ישעיהו באסאן · **1673–1739** · רג׳ו אמיליה · ספרו: שו״ת לחמי תודה — רב איטלקי ומשורר, רבן של פדובה ורג׳ו אמיליה ורבו של הרמח״ל

16 רמח״ל רבי משה חיים לוצאטו · **1707–1746** · פדובה · ספרו: מסילת ישרים — מקובל, משורר ומחבר ספרי מוסר באיטליה

חסידות – הבעל שם טוב, המגיד ותלמידיהם

ראשית החסידות בפודוליה, בווהלין, בגליציה, בפולין וברוסיה הלבנה · 54 חכמים, לפי סדר הדורות

● אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 ר' אדם בעל שם רבי אדם בעל שם · 1640–1712 · רופשיץ — מקובל ובעל מופת, הידוע בעיקר מ"שבחי הבעש"ט"

2 ר' וולף קיציס רבי זאב וולף קיציס · 1695–1788 · מז'יבוז' — מתלמידי הבעל שם טוב ובן לוויתו הקרוב

3 הבעש"ט רבי ישראל בעל שם טוב · 1698–1760 · מז'יבוז' — מייסד תנועת החסידות

4 בעל התולדות רבי יעקב יוסף הכהן כ"ץ מפולנאה · 1700–1781 · פולנאה · ספרו: תולדות יעקב יוסף — הוותיק שבתלמידי הבעש"ט ומאבות החסידות

5 המגיד ממזריטש רבי דב בער ממזריטש · 1710–1772 · מזריטש · ספרו: מגיד דבריו ליעקב — תלמיד הבעש"ט וממלא מקומו בהנהגת תנועת החסידות

6 ר' אלימלך מליז'נסק רבי אלימלך מליז'נסק · 1717–1787 · ליז'נסק · ספרו: נועם אלימלך — מגדולי החסידות בדור השלישי, מגדולי תלמידי המגיד ממזריטש וגדול מפיצי החסידות בפולין

7 ר' שמלקה מניקלשבורג רבי שמואל שמלקה הורוביץ מניקלשבורג · 1726–1778 · ניקלשבורג · ספרו: דברי שמואל — אדמו"ר בדור השלישי לחסידות ורבה הראשי של מוראביה

8 המגיד מזלוטשוב רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב · 1726–1781 · זלוטשוב — מגדולי תלמידי הבעש"ט, מוכיח ומגיד בברודי, קאלק, זלוטשוב ויאמפיל, ומייסד בית זלוטשוב

9 ר' פנחס מקוריץ רבי פנחס שפירא מקוריץ · 1726–1791 · קוריץ · ספרו: אמרי פנחס — מתלמידיו הקרובים של הבעל שם טוב ומגדולי צדיקי החסידות במאה ה־18

10 ר' מנחם מנדל מוויטבסק רבי מנחם מנדל מוויטבסק · 1730–1788 · ויטבסק · ספרו: פרי הארץ — מגדולי תלמידי המגיד ממזריטש ומנהיג החסידים ברוסיה הלבנה

11 מאור עיניים רבי מנחם נחום מצ'רנוביל · 1730–1797 · צ'רנוביל — מתלמידי הבעש"ט והמגיד ממזריטש, ומייסד חסידות צ'רנוביל, שממנה יצאו ענפי טשרנוביל, טאלנא

12 ר' זושא מאניפולי רבי משולם זושא מאניפולי · 1730–1800 · אניפולי · ספרו: מנורת זהב — צדיק בראשית תנועת החסידות, תלמידו של המגיד ממזריטש ואחיו של רבי אלימלך מליז'נסק

13 ר' אהרן הגדול מקרלין רבי אהרן הגדול מקרלין · 1736–1772 · קרלין · ספרו: קה אכסוף — מתלמידי המובהקים של המגיד ממזריטש ומייסד חסידות קרלין

14 המגיד מקוז'ניץ רבי ישראל הופשטיין מקוז'ניץ · 1736–1814 · קוז'ניץ · ספרו: עבודת ישראל — מחשובי האדמו"רים בפולין בתחילת המאה ה־19 ומייסד חסידות קוז'ניץ

15 ר' שלמה מקרלין רבי שלמה מקרלין · 1738–1792 · קרלין · ספרו: שמע שלמה — ממלא מקומו של רבי אהרן הגדול ואדמו"ר קרלין השני

16 ר' צבי הירש מנדבורנה רבי צבי הירש מנדבורנה · 1740–1802 · נדבורנה · ספרו: צמח ה' לצבי — אדמו"ר בדור השלישי לחסידות, מפורסם בכינוי "הצמח ה' לצבי" על שם ספרו

17 ר' לוי יצחק מברדיצ'ב רבי לוי יצחק מברדיצ'ב · 1740–1809 · ברדיצ'ב · ספרו: קדושת לוי — מגדולי האדמו"רים החסידיים, תלמיד המגיד ממזריטש ומחבר "קדושת לוי"

18 באר מים חיים רבי חיים מצ'רנוביץ · 1740–1817 · צ'רנוביץ — מגדולי תנועת החסידות, תלמידו של רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב, ומחבר ספרי חסידות נודעים

19 רבי אברהם המלאך · 1741–1776 · פסטוב · ספרו: חסד לאברהם — בנו ותלמידו של המגיד ממזריטש

20 ר' אברהם מקליסק רבי אברהם הכהן מקליסק · 1741–1810 · טבריה · ספרו: חסד לאברהם — בנעוריו מגדולי תלמידי הגר"א, ואחר כך מתלמידי המגיד ממזריטש

21 דגל מחנה אפרים רבי משה חיים אפרים מסדילקוב · 1742–1800 · סדילקוב — נכדו של הבעל שם טוב, מממשיכי דרכו ומסופריה הראשונים של החסידות

22 ר' משה לייב מסאסוב רבי משה יהודה לייב ארבלין מסאסוב · 1745–1807 · סאסוב · ספרו: חידושי הרמ"ל — אדמו"ר בדור השלישי והרביעי של החסידות, רבם של אלפי חסידים וממפיצי החסידות הבולטים בגליציה

23 שולחן ערוך הרב רבי שניאור זלמן מלאדי · 1745–1812 · לאדי — מגדולי תלמידי המגיד ממזריטש, מייסד חסידות חב"ד והאדמו"ר הראשון בה, "אדמו"ר הזקן"

24 החוזה מלובלין רבי יעקב יצחק הלוי הורוויץ מלובלין · 1745–1815 · לובלין · ספרו: דברי אמת — לאחר פטירת רבו רבי אלימלך מליז'נסק נעשה לגדול מנהיגי החסידות בגליציה ופולין

25 ר' מנחם מנדל מרימנוב רבי מנחם מנדל מרימנוב · 1745–1815 · רימנוב · ספרו: מנחם ציון — אדמו"ר ראשון לחסידות רימנוב, מארבעת המפיצים הראשונים של החסידות בפולין עם החוזה מלובלין

26 ר' דוד מלעלוב רבי דוד בידרמן מלעלוב · 1746–1814 · לעלוב — האדמו"ר הראשון ומייסד חסידות לעלוב, תלמיד החוזה מלובלין

27 ר' מרדכי מקרמניץ רבי מרדכי מקרמניץ · 1746–1820 · קרמניץ · ספרו: תפילה ישרה — אדמו"ר בדור השלישי לחסידות ומגדולי האדמו"רים בדורו

28 אוהב ישראל רבי אברהם יהושע השיל מאפטא · 1748–1825 · אפטא — מגדולי תלמידי רבי אלימלך מליז'נסק, ואבי שושלות אפטא-זינקוב וקופיטשניץ

29 ר' אייזיק מקאליב רבי יצחק אייזיק טויב מקאליב · 1751–1821 · קאלוב · ספרו: סול או קוקוש מאר — מייסד חסידות קאליב והאדמו"ר החסידי הראשון שישב באופן קבוע בלב הונגריה

30 מאור ושמש רבי קלונימוס קלמן הלוי אפשטיין מקרקוב · 1751–1823 · קרקוב — מגדולי אדמו"רי החסידות ומבכירי תלמידי רבי אלימלך מליז'נסק

31 ר' ברוך ממז'יבוז' רבי ברוך ממז'יבוז' · 1753–1811 · מז'יבוז' · ספרו: בוצינא דנהורא — נכד הבעל שם טוב ואדמו"ר בדור השלישי לחסידות, שלפי עדות רבי פנחס מקוריץ ורבי יעקב יוסף מפולנאה מינהו סבו ליורשו

32 ר' אורי מסטרליסק רבי אורי מסטרליסק · 1757–1826 · סטרליסק · ספרו: אמרי קדוש — אדמו"ר המכונה "השרף", ממפיצי החסידות בגליציה ומייסד שושלת סטרליסק

33 ישמח משה רבי משה טייטלבוים מאוהעל · 1758–1841 · איהל — רבה של שבהונגריה, מראשי מפיצי החסידות בהונגריה ואבי שושלת סיגט־סאטמר

34 ר' נפתלי מרופשיץ רבי נפתלי צבי הורוביץ מרופשיץ · 1760–1827 · רופשיץ · ספרו: זרע קודש — אדמו"ר בגליציה ומייסד חסידות רופשיץ

35 ר' מאיר מאפטא רבי מאיר הלוי רוטנברג מאפטא · 1760–1827 · אפטא · ספרו: אור לשמים — אדמו"ר ורב העיר אפטא, אבי שושלת אפטא

36 ר' צבי הירש מזידיטשוב רבי צבי הירש מזידיטשוב · 1763–1831 · זידיטשוב · ספרו: עטרת צבי — אדמו"ר ומקובל, מייסד שושלת חסידות זידיטשוב, שכונה "שר בית הזוהר"

37 ר' בונים מפשיסחה רבי שמחה בונים מפשיסחה · 1765–1827 · פשיסחה · ספרו: קול שמחה — אדמו"ר פשיסחה השני, ממשיך דרכו של היהודי הקדוש, שהעמיק ושכלל את שיטת פשיסחה

38 הסבא מראדושיץ רבי ישכר בער מראדושיץ · 1765–1843 · ראדושיץ — "הסבא קדישא מראדושיץ" – אדמו"ר חסידי, אבי שושלת ראדושיץ ובעל מופת

39 היהודי הקדוש רבי יעקב יצחק רבינוביץ' מפשיסחה · 1766–1813 · פשיסחה · ספרו: תורת היהודי הקדוש — מייסד חסידות פשיסחה, שהתאפיינה בחריפות ולמדנות, המעטת העיסוק במופתים והתעמקות בפנימיות

40 ר' אהרן מסטרשלה רבי אהרן הלוי הורביץ מסטרשלה · 1766–1828 · סטרשלה · ספרו: שערי היחוד והאמונה — מבני ביתו ומתלמידיו המובהקים של בעל התניא, ופעל לשחרורו ממאסר

41 אהבת שלום רבי מנחם מנדל הגר מקוסוב · 1768–1825 · קוסוב — אבי שושלת חסידות קוסוב, שממנה יצאה חסידות ויז'ניץ

42 ר' מרדכי מצ'רנוביל רבי מרדכי טברסקי מצ'רנוביל · 1770–1837 · צ'רנוביל · ספרו: ליקוטי תורה — האדמו"ר השני בחסידות צ'רנוביל, בנו וממשיכו של רבי מנחם נחום בעל "מאור עיניים"

43 ר' נחמן מברסלב רבי נחמן מברסלב · 1772–1810 · ברסלב · ספרו: ליקוטי מוהר"ן — מייסד חסידות ברסלב והאדמו"ר היחיד שלה – לא מינה יורש, וחסידיו כונו "החסידים המתים"

44 אדמו"ר האמצעי רבי דובער שניאורי · 1773–1827 · לובביץ' · ספרו: תורת חיים — האדמו"ר השני בשושלת חב"ד בשנים תקע"ג–תקפ"ח, שהעמיק והרחיב את תורת אביו

45 ר' נח מלכוביץ' רבי נח מלכוביץ' · 1775–1832 · לכוביץ' — האדמו"ר השני בשושלת לכוביץ', כונה "דער זון" – הבן

46 ר' משה מלעלוב רבי משה בידרמן מלעלוב · 1776–1850 · לעלוב — האדמו"ר השני מלעלוב, "אדמו"ר של החסידות העממית" בפולין

47 ר' יצחק מוורקא רבי ישראל יצחק קאליש מוורקא · 1779–1848 · וורקא — אבי חסידות וורקא, שממנה יצאו חסידויות הקיימות עד היום ובהן אמשינוב, ומגדולי תלמידי רבי שמחה בונים

48 ר' נתן מברסלב רבי נתן מברסלב · 1780–1844 · ברסלב · ספרו: ליקוטי הלכות — תלמידו המובהק של רבי נחמן מברסלב, שהעלה על הכתב את תורותיו

49 ר' מאיר'ל מפרמישלאן רבי מאיר מפרמישלאן · 1780–1850 · פרמישלאן · ספרו: אור המאיר — אדמו"ר השלישי בשושלת פרמישלאן, נכד רבי מאיר הגדול מתלמידי הבעש"ט ותלמיד מובהק של רבי מרדכי מקרמניץ

50 השר שלום רבי שלום רוקח מבעלזא · 1781–1855 · בעלזא · ספרו: מדבר קדש — מייסד שושלת חסידות בעלזא ורבה של בעלזא מתקע"ז, 1817, עד פטירתו

51 בני יששכר רבי צבי אלימלך שפירא מדינוב · 1783–1841 · דינוב — אדמו"ר חסידי בדור הרביעי לחסידות, מייסד חסידות דינוב

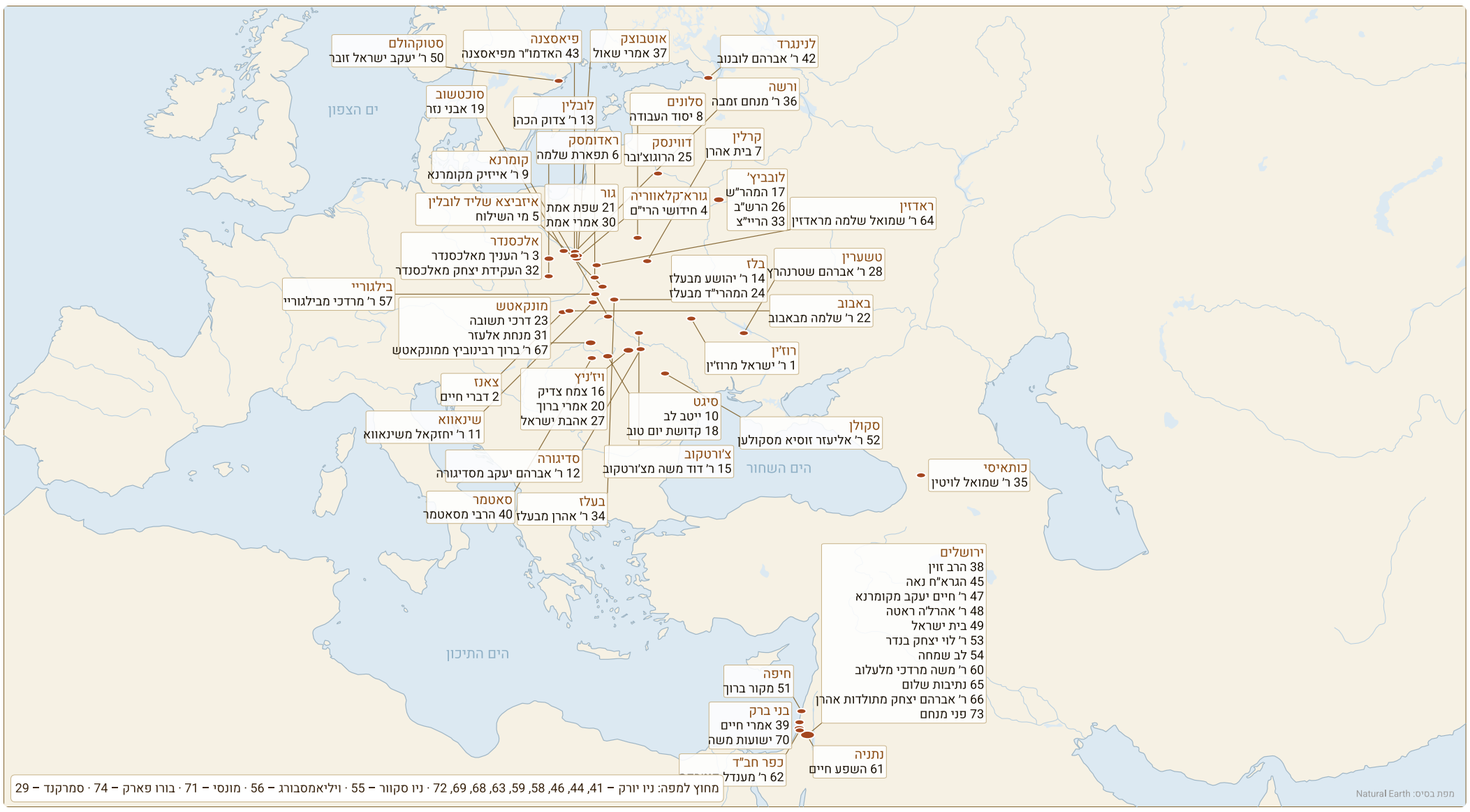
52 ר' משה מקוברין רבי משה פאלייר מקוברין · 1783–1858 · קוברין · ספרו: אמרות טהורות — האדמו"ר הראשון מקוברין ומן האבות הרוחניים של חסידות סלונים

53 הרבי מקוצק רבי מנחם מנדל מקוצק · 1787–1859 · קוצק · ספרו: אמת ואמונה — מייסד חסידות קוצק

54 הצמח צדק רבי מנחם מנדל שניאורסון מליובאוויטש · 1789–1866 · ליובאוויטש — האדמו"ר השלישי בשושלת חב"ד בשנים תקפ"ח–תרכ"ו, נכדו של בעל התניא שגידלו ולימדו

חסידות – החצרות

חב"ד, צאנז, בלז, גור, ויז'ניץ, סאטמר ושאר החצרות, עד דורנו בארץ ישראל ובארצות הברית · 74 חכמים, לפי סדר הדורות

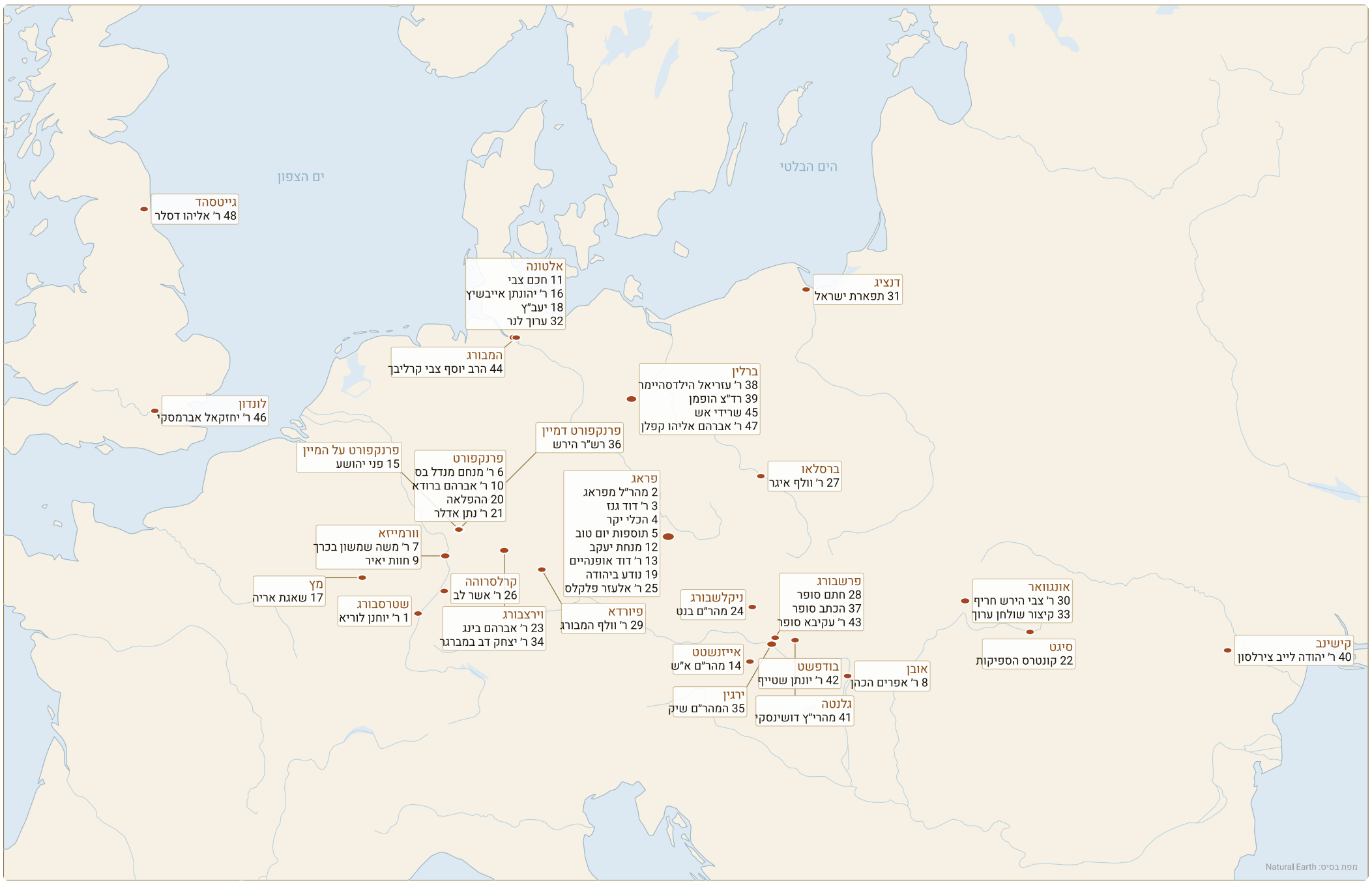

● אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1. **ר' ישראל מרוז'ין** רבי ישראל פרידמן מרוז'ין · 1796–1850 · רוז'ין · ספרו: עירין קדישין — מייסד חסידות רוז'ין, חסידות אב לענפים רבים
2. **דברי חיים** רבי חיים הלברשטאם מצאנז · 1797–1876 · צאנז — רבה של צאנז, האדמו"ר הראשון ומייסד חסידות צאנז, מגדולי מנהיגי יהדות מזרח אירופה בדורו
3. **ר' העניך מאלכסנדר** רבי חנוך הניך הכהן מאלכסנדר · 1798–1870 · אלכסנדר · ספרו: חשבה לטובה — מגדולי תלמידי רבי שמחה בונים מפשיסחא ורבי מנחם מנדל מקוצק, ורב העיר אלכסנדר
4. **חידושי הרי"ם** רבי יצחק מאיר אלתר מגור · 1799–1866 · גורא־קלאווריה — האדמו"ר הראשון ומייסד חסידות גור, מגדולי חסידי פשיסחה וקוצק ומגדולי הפוסקים בדורו
5. **מי השילוח** רבי מרדכי יוסף ליינר מאיז'ביצא · 1800–1854 · איזביצא שליד לובלין — מייסד חסידות איזביצא־ראדזין
6. **תפארת שלמה** רבי שלמה הכהן רבינוביץ מראדומסק · 1801–1866 · ראדומסק — האדמו"ר הראשון ומייסד חסידות ראדומסק, ממשפחת מתנגדים שנמשך לחסידות
7. **בית אהרן** רבי אהרן פרלוב מקרלין · 1802–1872 · קרלין — האדמו"ר הרביעי של חסידות קרלין, נכדו של רבי אהרן הגדול מקרלין
8. **יסוד העבודה** רבי אברהם וינברג מסלונים · 1804–1883 · סלונים — מייסד חסידות סלונים
9. **ר' אייזיק מקומרנא** רבי יצחק אייזיק ספרין מקומרנא · 1806–1874 · קומרנא · ספרו: היכל הברכה — האדמו"ר השני של חסידות קומרנא ונחשב לדמות המרכזית בתולדותיה
10. **ייטב לב** רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים מסיגט · 1808–1883 · סיגט — האדמו"ר הראשון של חסידות סיגט ורבה של סיגט במשך 25 שנה
11. **ר' יחזקאל משינאווא** רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם משינאווא · 1815–1898 · שינאווא · ספרו: דברי יחזקאל — בנו הבכור של רבי חיים מצאנז, אדמו"ר ורב, מגדולי גליציה בדורו ומייסד שושלת שינאווא
12. **ר' אברהם יעקב מסדיגורה** רבי אברהם יעקב פרידמן מסדיגורה · 1819–1883 · סדיגורה · ספרו: אמת ליעקב — בנו השני של רבי ישראל מרוז'ין ומייסד חסידות סדיגורה
13. **ר' צדוק הכהן** רבי צדוק הכהן מלובלין · 1823–1900 · לובלין · ספרו: פרי צדיק — הוגה ומחבר פורה בחסידות ובהלכה
14. **ר' יהושע מבעלז** רבי יהושע רוקח מבעלזא · 1825–1894 · בלז · ספרו: לקט אמרי קודש — האדמו"ר השני בשושלת בעלז, בנו הצעיר של השר שלום
15. **ר' דוד משה מצ'ורטקוב** רבי דוד משה פרידמן מצ'ורטקוב · 1827–1903 · צ'ורטקוב · ספרו: דברי דוד — אבי חסידות צ'ורטקוב ובנו של רבי ישראל מרוז'ין
16. **צמח צדיק** רבי מנחם מנדל הגר מויז'ניץ · 1830–1884 · ויז'ניץ — מייסד חסידות ויז'ניץ והאדמו"ר הראשון בה
17. **המהר"ש** רבי שמואל שניאורסון מלובביץ' · 1834–1882 · לובביץ' · ספרו: ספר המאמרים — האדמו"ר הרביעי בשושלת חב"ד־ליובאוויטש, בנו הצעיר של הצמח צדק, שנבחר להנהגה למרות היותו צעיר הבנים
18. **קדושת יום טוב** רבי חנניה יום טוב ליפא טייטלבוים מסיגט · 1836–1904 · סיגט — אדמו"ר חסידות סיגט ורב העיר סיגט, ממלא מקום אביו בעל "ייטב לב" ונכד ה"ישמח משה"
19. **אבני נזר** רבי אברהם בורנשטיין מסוכטשוב · 1838–1910 · סוכטשוב — אדמו"ר ומייסד חסידות סוכטשוב בשנת תר"ל, מגדולי הפוסקים והלמדנים בפולין
20. **אמרי ברוך** רבי ברוך הגר מויז'ניץ · 1845–1892 · ויז'ניץ — האדמו"ר השני בחסידות ויז'ניץ והרביעי בשושלת קוסוב־ויז'ניץ, בנו של הצמח צדיק ונכד רבי ישראל מרוז'ין
21. **שפת אמת** רבי יהודה אריה ליב אלתר מגור · 1847–1905 · גור — האדמו"ר השני בחסידות גור
22. **ר' שלמה מבאבוב** רבי שלמה הלברשטאם מבאבוב · 1847–1905 · באבוב · ספרו: עטרת שלמה — מקים חסידות באבוב והאדמו"ר הראשון שלה
23. **דרכי תשובה** רבי צבי הירש שפירא ממונקאטש · 1850–1913 · מונקאטש — רבה של מונקאטש והאדמו"ר השני של חסידות מונקאטש
24. **המהרי"ד מבעלז** רבי ישכר דב רוקח מבעלז · 1854–1926 · בלז — האדמו"ר השלישי של חסידות בעלז ורב העיירה בלז מתרנ"ד, מנהיג יהודי בולט בגליציה ובהונגריה
25. **הרוגוצ'ובר** רבי יוסף רוזין · 1858–1936 · דווינסק · ספרו: צפנת פענח — רב קהילת החסידים, רובם חסידי קאפוסט, בדווינסק, במקביל לאור שמח רב המתנגדים
26. **הרש"ב** רבי שלום דובער שניאורסון מליובאוויטש · 1860–1920 · לובביץ' · ספרו: קונטרס עץ החיים — האדמו"ר החמישי בשושלת חב"ד־ליובאוויטש בשנים תרמ"ג–תר"פ
27. **אהבת ישראל** רבי ישראל הגר מוויז'ניץ · 1860–1936 · ויז'ניץ — האדמו"ר השלישי בשושלת ויז'ניץ והחמישי בשושלת קוסוב־ויז'ניץ
28. **ר' אברהם שטרנהרץ** רבי אברהם שטרנהרץ · 1862–1955 · טשערין · ספרו: טובות זכרונות — נינו של רבי נתן מברסלב ונכדו של רבי נחמן מטשערין
29. **ר' שלמה ליב אליעזרוב** רבי שלמה יהודה ליב אליעזרוב · 1863–1952 · סמרקנד · ספרו: שו"ת שאילת שלמה — שליח חב"ד לקהילת יהודי בוכרה
30. **אמרי אמת** רבי אברהם מרדכי אלתר מגור · 1865–1948 · גור — בנו הבכור של השפת אמת, ששימש 43 שנה כאדמו"ר מגור
31. **מנחת אלעזר** רבי חיים אלעזר שפירא ממונקאטש · 1871–1937 · מונקאטש — האדמו"ר השלישי בחסידות מונקאטש ואב"ד העיר, פוסק הלכה ומחשובי הרבנים במזרח־מרכז אירופה בין שתי מלחמות העולם
32. **העקידת יצחק מאלכסנדר** רבי יצחק מנחם מנדל דנציגר מאלכסנדר · 1880–1942 · אלכסנדר — האדמו"ר הרביעי של חסידות אלכסנדר בשנים תרפ"ד–תש"ב
33. **הריי"צ** רבי יוסף יצחק שניאורסון מליובאוויטש · 1880–1950 · לובביץ' · ספרו: ספר המאמרים — האדמו"ר השישי בשושלת חב"ד־ליובאוויטש בשנים תר"פ–תש"י, בנו של הרש"ב
34. **ר' אהרן מבעלז** רבי אהרן רוקח מבעלז · 1880–1957 · בעלז · ספרו: הערות על קצות החושן — האדמו"ר הרביעי של חסידות בעלז ורב העיירה בשנים תרפ"ז–תשי"ז
35. **ר' שמואל לויטין** רבי שמואל לויטין · 1882–1974 · כותאיסי — שליח חב"ד שהקים בכותאיסי רשת מוסדות חינוך וישיבה שלמדו בה בשיאה כ־600 תלמידים
36. **ר' מנחם זמבה** רבי מנחם זמבה · 1883–1943 · ורשה · ספרו: אוצר הספרא — מגדולי רבני יהדות פולין וממנהיגיה קודם השואה, חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל
37. **אמרי שאול** רבי שאול ידידיה אלעזר טאוב ממודז'יץ · 1886–1947 · אוטבוצק — האדמו"ר השני של חסידות מודז'יץ בשנים תרפ"א–תש"ח, שלחצרו באוטבוצק נהרו חסידים רבים מיהדות פולין
38. **הרב זוין** רבי שלמה יוסף זוין · 1886–1978 · ירושלים · ספרו: אנציקלופדיה תלמודית — תלמיד חכם, חסיד חב"ד ומרבני הציונות הדתית, שייסד בתש"ב יחד עם הרב מאיר בר־אילן את האנציקלופדיה התלמודית וערך את כל כרכיה שיצאו בימי חייו – מפעל חייו בשלושים וחמש שנותיו האחרונות
39. **אמרי חיים** רבי חיים מאיר הגר מויז'ניץ · 1887–1972 · בני ברק — האדמו"ר הרביעי בשושלת ויז'ניץ בשנים תרצ"ו–תשל"ב
40. **הרבי מסאטמר** רבי יואל טייטלבוים מסאטמר · 1887–1979 · סאטמר · ספרו: ויואל משה — האדמו"ר המייסד של חסידות סאטמר
41. **ר' אברהם יהושע השיל מקופיטשניץ** רבי אברהם יהושע השיל מקופיטשניץ · 1888–1967 · ניו יורק — האדמו"ר השני של חסידות קופיטשניץ בשנים תרצ"ו–תשכ"ז, בנו ומלא מקומו של רבי יצחק מאיר השיל
42. **ר' אברהם לובנוב** רבי אברהם לובנוב מלנינגרד · 1888–1973 · לנינגרד — רבה של לנינגרד מתש"ג ואסיר ציון, ולפני כן רב העיר לפל
43. **האדמו"ר מפיאסצנה** רבי קלונימוס קלמיש שפירא מפיאסצנה · 1889–1943 · פיאסצנה · ספרו: חובת התלמידים — האדמו"ר הראשון מפיאסצנה והוגה חסידי דגול בפולין בין שתי מלחמות העולם
44. **ר' משה יחיאל מאוז'רוב** רבי משה יחיאל הלוי אפשטיין מאוז'רוב · 1889–1971 · ניו יורק · ספרו: אש דת — האדמו"ר מאוז'רוב־חנצ'ין, חבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית
45. **הגרא"ח נאה** רבי אברהם חיים נאה · 1890–1954 · ירושלים · ספרו: שיעורי תורה — רב ודיין ירושלמי ומחשובי רבני חב"ד, תלמיד קרוב של שלושת האדמו"רים האחרונים של חב"ד
46. **ר' מרדכי שלמה מבויאן** רבי מרדכי שלמה פרידמן מבויאן · 1890–1971 · ניו יורק — האדמו"ר מבויאן בניו יורק, בנו של רבי יצחק מבויאן ונינו של רבי ישראל מרוז'ין
47. **ר' חיים יעקב מקומרנא** רבי חיים יעקב ספרין מקומרנא · 1892–1979 · ירושלים · ספרו: בית יעקב — אדמו"ר בדור החמישי בחסידות קומרנא
48. **ר' אהרל"ה ראטה** רבי אהרן ראטה · 1894–1947 · ירושלים · ספרו: שומר אמונים — אדמו"ר מחסידי, מייסד "חבורת שומר אמונים", שממנה צמחו חסידויות שומרי אמונים, תולדות אהרן, הנקראת על שמו
49. **בית ישראל** רבי ישראל אלתר מגור · 1894–1977 · ירושלים — האדמו"ר הרביעי בשושלת גור בשנים תש"ח–תשל"ז, ששיקם את החסידות בארץ ישראל לאחר השואה ונמנה עם מנהיגי הציבור החרדי הבולטים בארץ
50. **ר' יעקב ישראל זוברי** רבי יעקב ישראל זוברי · 1895–1953 · סטוקהולם · ספרו: זכרון יעקב — חסיד חב"ד ומקורבו של האדמו"ר הרש"ב, ששימש שליח חב"ד ברוסיה ובגאורגיה ופעל שם להחזקת חיי התורה תחת השלטון הסובייטי
51. **מקור ברוך** רבי ברוך הגר מסערט ויז'ניץ · 1895–1963 · חיפה — מייסדה והאדמו"ר הראשון של חסידות סערט ויז'ניץ בשנים תרצ"ו–תשכ"ד, בנו של בעל ה"אהבת ישראל" מוויז'ניץ
52. **ר' אליעזר זוסיא מסקולען** רבי אליעזר זוסיא פורטוגל מסקולען · 1897–1982 · סקולן · ספרו: קונטרס השבת — מייסד חסידות סקולען ואדמו"רה הראשון
53. **ר' לוי יצחק בנדר** רבי לוי יצחק בנדר · 1897–1989 · ירושלים · ספרו: שיח שרפי קודש — ממנהיגיה הבולטים של חסידות ברסלב במאה העשרים
54. **לב שמחה** רבי שמחה בונים אלתר מגור · 1898–1992 · ירושלים — האדמו"ר החמישי בשושלת חסידות גור בשנים תשל"ז–תשנ"ב ועמד בראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל
55. **ר' יעקב יוסף מסקווירא** רבי יעקב יוסף טברסקי מסקווירא · 1899–1968 · ניו סקוור — האדמו"ר השלישי לחסידות סקווירא, בנו של רבי דוד טברסקי מסקווירא
56. **ר' יוחנן מקרלין** רבי יוחנן פרלוב מקרלין · 1900–1955 · ויליאמסבורג — האדמו"ר השביעי בשושלת קרלין והאדמו"ר המרכזי של חסידות קרלין־סטולין לאחר השואה
57. **ר' מרדכי מבילגוריי** רבי מרדכי רוקח מבילגוריי · 1901–1949 · בילגוריי · ספרו: פרשת מרדכי — רבה של בילגוריי שבפולין מתרפ"ו ועד השואה, בנו של האדמו"ר השלישי מבעלז ואביו של האדמו"ר מבעלז הנוכחי
58. **הרבי מלובביץ'** רבי מנחם מנדל שניאורסון מליובאוויטש · 1902–1994 · ניו יורק · ספרו: היום יום — האדמו"ר השביעי בשושלת חב"ד־ליובאוויטש בשנים תשי"א–תשנ"ד, ונחשב מהרבנים הבולטים בתקופתו
59. **ויחי יוסף** רבי יוסף גרינוולד מפאפא · 1903–1984 · ניו יורק — רבה האחרון של פאפא שבהונגריה, ולאחר השואה, שבה נרצחו אשתו ועשרת ילדיו, אדמו"ר ואב"ד פאפא בוויליאמסבורג
60. **ר' משה מרדכי מלעלוב** רבי משה מרדכי בידרמן מלעלוב · 1903–1987 · ירושלים · ספרו: ברכת משה — האדמו"ר השישי של חסידות לעלוב בשנים תר"ץ–תשמ"ז, ומתשכ"ב גם אדמו"רם של פלג "הזקנים" בחסידות קרלין
61. **השפע חיים** רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם מצאנז קלויזנבורג · 1905–1994 · נתניה · ספרו: שו"ת דברי יציב — האדמו"ר הראשון של חסידות צאנז־קלויזנבורג, נין לבעל ה"דברי חיים" מצאנז
62. **ר' מענדל פוטרפס** רבי מנחם מנדל פוטרפס · 1907–1995 · כפר חב"ד — ממשפיעי חב"ד המרכזיים בישראל
63. **ר' שלמה מבאבוב** רבי שלמה הלברשטאם מבאבוב · 1907–2000 · ניו יורק · ספרו: דברי שלמה — האדמו"ר השלישי בשושלת חסידות באבוב בשנים תש"א–תש"ס
64. **ר' שמואל שלמה מראדזין** רבי שמואל שלמה ליינר מראדזין · 1909–1942 · ראדזין — האדמו"ר החמישי לשושלת חסידות איזביצא־ראדזין, שנודע כעילוי כבר בצעירותו
65. **נתיבות שלום** רבי שלום נח ברזובסקי מסלונים · 1911–2000 · ירושלים — האדמו"ר בדור השביעי של חסידות סלונים בשנים תשמ"א–תש"ס
66. **ר' אברהם יצחק מתולדות אהרן** רבי אברהם יצחק קאהן מתולדות אהרן · 1914–1996 · ירושלים · ספרו: דברי אמונה — מייסד חסידות "תולדות אהרן" וחתנו של רבי אהרן ראטה
67. **ר' ברוך רבינוביץ ממונקאטש** רבי ברוך יהושע ירחמיאל רבינוביץ ממונקאטש · 1914–1997 · מונקאטש · ספרו: דברי נבונים — האדמו"ר הרביעי בשושלת מונקאטש בשנים תרצ"ז–תש"ה, חתנו וממלא מקומו של רבי חיים אלעזר שפירא
68. **ברך משה** רבי משה טייטלבוים מסאטמר · 1914–2006 · ניו יורק — האדמו"ר השני מסאטמר בשנים תשל"ט–תשס"ו, שמילא את מקום דודו רבי יואל טייטלבוים, ולפני כן כיהן כאב"ד סנטה
69. **ר' יעקב יוסף מספינקא** רבי יעקב יוסף וייס מספינקא · 1916–1988 · ניו יורק · ספרו: שיח יעקב יוסף — האדמו"ר השלישי בחסידות ספינקא, שהוכתר לאחר השואה על ידי שרידי החסידים במקום סבו רבי יצחק אייזיק שנספה
70. **ישועות משה** רבי משה יהושע הגר מויז'ניץ · 1916–2012 · בני ברק · ספרו: ישועות משה על התורה — האדמו"ר החמישי בשושלת ויז'ניץ בשנים תשל"ב–תשע"ב, ומתשמ"ט נשיא מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל
71. **ר' מוטל'ה מוויז'ניץ מונסי** רבי מרדכי הגר מוויז'ניץ מונסי · 1922–2018 · מונסי — מייסד ענף ויז'ניץ מונסי ואדמו"ר שלו במשך 46 שנים, בנו של האמרי חיים מוויז'ניץ ונכדו של האהבת ישראל
72. **משנה הלכות** רבי מנשה קליין מאונגוואר · 1923–2011 · ניו יורק — פוסק חרדי בארצות הברית, האדמו"ר הראשון של חסידות אונגוואר משנת תשכ"ג וראש ישיבת "בית שערים" בברוקלין
73. **פני מנחם** רבי פינחס מנחם אלתר מגור · 1926–1996 · ירושלים — האדמו"ר השישי מגור בשנים תשנ"ב–תשנ"ו ונשיא מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל
74. **ר' נפתלי מבאבוב** רבי נפתלי צבי הלברשטאם מבאבוב · 1931–2005 · בורו פארק — האדמו"ר הרביעי בשושלת באבוב בשנים תש"ס–תשס"ה, בנו וממשיכו של רבי שלמה הלברשטאם

אחרוני אשכנז – גרמניה, בוהמיה והונגריה

פראג, פרנקפורט, פרשבורג ושאר קהילות אשכנז · 48 חכמים, לפי סדר הדורות

אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 ר' יוחנן לוריא רבי יוחנן לוריא · 1514–1440 · שטרסבורג · ספרו: משיבת נפש — רב, ראש ישיבה, דרשן ופרשן מקרא, מגדולי רבני דורו

2 מהר"ל מפראג רבי יהודה ליווא בן בצלאל · 1609–1512 · פראג · ספרו: גור אריה — מגדולי ישראל בתחילת העת החדשה

3 ר' דוד גנז רבי דוד גנז · 1613–1541 · פראג · ספרו: צמח דוד — רב, אסטרונום, מתמטיקאי והיסטוריון

4 הכלי יקר רבי שלמה אפרים מלונטשיץ · 1619–1550 · פראג — דרשן ומוכיח נודע, ממבקרי החברה היהודית בדורו, ומראשי ועד ארבע ארצות

5 תוספות יום טוב רבי יום טוב ליפמן הלר · 1654–1579 · פראג · ספרו: תוספות יום טוב על המשנה — פירושו על המשנה נדפס סביב המשנה

6 ר' מנחם מנדל בס רבי מנחם מנדל בס · 1666–1590 · פרנקפורט — "רבי מענדלין פאס" – רבה של פרנקפורט וראש ישיבה

7 ר' משה שמשון בכרך רבי משה שמשון בכרך · 1670–1607 · וורמייזא · ספרו: חוט השני — דרשן, פוסק ופייטן ממשפחת בכרך, מצאצאי המהר"ל, רבה של וורמייזא

8 ר' אפרים הכהן רבי אפרים הכהן · 1678–1616 · אובן · ספרו: שער אפרים — רב בליטא, במוראביה ובהונגריה, ומחבר שו"ת "שער אפרים"

9 חוות יאיר רבי יאיר חיים בכרך מוורמייזא · 1702–1638 · וורמייזא — מגדולי האחרונים באשכנז ומחבר שו"ת "חוות יאיר", שנקרא גם לזכר סבתו הלמדנית חוה בכרך, נכדת המהר"ל

10 ר' אברהם ברודא רבי אברהם ברודא · 1717–1650 · פרנקפורט · ספרו: חידושי גאונים — רב וראש ישיבה מגדולי דורו, "רבן של כל בני הגולה" בלשון בני דורו, ואבי משפחת ברוידא

11 חכם צבי רבי צבי הירש אשכנזי · 1718–1658 · אלטונה · ספרו: שו"ת חכם צבי — רב ופוסק, מחשובי הרבנים בסוף המאה ה־17 ובתחילת המאה ה־18

12 מנחת יעקב רבי יעקב ריישר · 1733–1661 · פראג · ספרו: שבות יעקב — "מנחת יעקב" על "תורת החטאת" לרמ"א – איסור והיתר

13 ר' דוד אופנהיים רבי דוד אופנהיים מפראג · 1736–1664 · פראג · ספרו: נשאל דוד — פוסק, רבה של ניקלשבורג ומורביה ואחר כך של פראג, שם הקים ישיבה ותמך בה מכספו

14 מהר"ם א"ש רבי מאיר איזנשטט · 1744–1670 · אייזנשטט · ספרו: שו"ת פנים מאירות — "מהר"ם א"ש" – רבה של אייזנשטט ושבע הקהילות ומחבר שו"ת "פנים מאירות"

15 פני יהושע רבי יעקב יהושע פלק · 1756–1680 · פרנקפורט על המיין — מחבר "פני יהושע", חידושים על הש"ס בדרך העיון, הסברה והפלפול – מאבני היסוד במשא־ומתן התלמודי בישיבות

16 ר' יהונתן אייבשיץ רבי יהונתן אייבשיץ · 1764–1694 · אלטונה · ספרו: כרתי ופלתי — רב, מקובל, ראש ישיבה ודרשן, מגדולי פוסקי ההלכה ביהדות אשכנז בזמנו

17 שאגת אריה רבי אריה לייב גינצבורג · 1785–1695 · מץ — מפרשי התלמוד ופוסק מהבולטים שבאחרונים ומגדולי דורו

18 יעב"ץ רבי יעקב עמדין · 1776–1698 · אלטונה · ספרו: סידור יעב"ץ — מגדולי הרבנים במאה ה־18, בנו של החכם צבי

19 נודע ביהודה רבי יחזקאל הלוי לנדא · 1793–1713 · פראג · ספרו: שו"ת נודע ביהודה — רבה של פראג ומגדולי פוסקי ההלכה במאה ה־18 ובדורות האחרונים בכלל

20 ההפלאה רבי פנחס הורוביץ · 1805–1731 · פרנקפורט — רבה של פרנקפורט דמיין ומתלמידי המגיד ממזריטש

21 ר' נתן אדלר רבי נתן בן שמעון הכהן אדלר · 1800–1741 · פרנקפורט — רב ומקובל בפרנקפורט שנהג במנהגי ארץ ישראל

22 קונטרס הספיקות רבי יהודה כהנא הלר · 1819–1743 · סיגט — אחיו הבכור של רבי אריה לייב הכהן הלר בעל קצות החושן

23 ר' אברהם בינג רבי אברהם הלוי בינג · 1841–1752 · וירצבורג · ספרו: זכרון אברהם — מגדולי רבני גרמניה, רבה של וירצבורג, אב"ד, פוסק וראש ישיבה

24 מהר"ם בנט רבי מרדכי בנט מניקלשבורג · 1829–1753 · ניקלשבורג · ספרו: ביאור מרדכי — אב"ד וראש ישיבת ניקלשבורג ורבה הראשי של מוראביה במשך 40 שנה

25 ר' אלעזר פלקלס רבי אלעזר פלקלס · 1826–1754 · פראג · ספרו: שו"ת תשובה מאהבה — תלמידו המובהק של הנודע ביהודה וראש בית הדין של פראג

26 ר' אשר לב רבי אשר לב · 1837–1754 · קרלסרוהה — "רבי אשר וולרשטיין" – בנו של השאגת אריה, רב המדינה בוולרשטיין ואחר כך הרב הראשי של דוכסות באדן בקרלסרוהה

27 ר' וולף איגר רבי בנימין וולף איגר · 1795–1756 · ברסלאו · ספרו: יער הלבנון — דודו ורבו של רבי עקיבא איגר, שלמד אצלו בישיבתו בברסלאו

28 חתם סופר רבי משה סופר · 1839–1762 · פרשבורג · ספרו: שו"ת חתם סופר — ראש ישיבה ומגדולי הפוסקים בדורות האחרונים

29 ר' וולף המבורג רבי אברהם בנימין זאב המבורג · 1850–1770 · פיורדא · ספרו: שער הזקנים — ראש ישיבת פיורדא ומבכירי רבני אשכנז בראשית המאה ה־19

30 ר' צבי הירש חריף רבי צבי הירש הלר · 1834–1776 · אונגוואר · ספרו: חידושי טיב גיטין — "ר' צבי הירש חריף" – ראש ישיבה בברודי ורבן של אונגוואר ובוניהד, ובסוף ימיו של אובן ישן

31 תפארת ישראל רבי ישראל ליפשיץ · 1860–1782 · דנציג — מגדולי חכמי אשכנז ורב בגרמניה, נכדו של מסדר הגט מקליווא

32 ערוך לנר רבי יעקב אטלינגר מאלטונה · 1871–1798 · אלטונה — ממנהיגי היהדות האורתודוקסית בגרמניה ומראשוני הרבנים הגרמנים בעלי רקע אקדמי

33 קיצור שולחן ערוך רבי שלמה גאנצפריד · 1886–1804 · אונגוואר — פוסק הלכה ואב בית דין באונגוואר

34 ר' יצחק דב במברגר רבי יצחק דב הלוי במברגר · מווירצבורג · 1878–1807 · וירצבורג · ספרו: אמירה לבית יעקב — מגדולי רבני גרמניה במאה ה־19, רב מחוז וירצבורג בשנים 1840–1878 וראש ישיבה בה

35 המהר"ם שיק רבי משה שיק · 1879–1807 · ירגין · ספרו: שו"ת מהר"ם שיק — גדול פוסקי הונגריה בימיו ומנהיג האורתודוקסיה בימי הקרע עם הנאולוגים

36 רש"ר הירש רבי שמשון בן רפאל הירש · 1888–1808 · פרנקפורט דמיין · ספרו: חורב — מאבות הנאו־אורתודוקסיה בגרמניה ומעצב שיטת "תורה עם דרך ארץ"

37 הכתב סופר רבי אברהם שמואל בנימין סופר · 1872–1815 · פרשבורג · ספרו: שו"ת כתב סופר — בנו ויורשו של החתם סופר כרבה של פרשבורג וראש ישיבתה, ונכדו של רבי עקיבא איגר

38 ר' עזריאל הילדסהיימר רבי עזריאל הילדסהיימר · 1899–1820 · ברלין · ספרו: שו"ת רבי עזריאל — ממנהיגי אסכולת "תורה עם דרך ארץ" – נאו־אורתודוקסיה – בגרמניה ומייסד בית המדרש לרבנים בברלין

39 רד"צ הופמן רבי דוד צבי הופמן · 1921–1843 · ברלין · ספרו: פירושו לתורה — ממנהיגי יהדות גרמניה ואסכולת "תורה עם דרך ארץ", ראש בית המדרש לרבנים בברלין אחרי הילדסהיימר

40 ר' יהודה לייב צירלסון רבי יהודה לייב צירלסון מקישינב · 1941–1859 · קישינב · ספרו: עצי הלבנון — רבה הראשי של בסרביה ושל העיר קישינב וראש ישיבת קישינב

41 מהרי"ץ דושינסקי רבי יוסף צבי דושינסקי · 1948–1867 · גלנטה · ספרו: שו"ת מהרי"ץ — רבן של גלנטה וחוסט, ומתרצ"ג גאב"ד העדה החרדית בירושלים, השני בתפקיד אחרי רבי יוסף חיים זוננפלד

42 ר' יונתן שטייף רבי יונתן שטייף · 1958–1877 · בודפשט · ספרו: חדשים גם ישנים — דיין בבודפשט ומגדולי הפוסקים בארצות הברית לאחר מלחמת העולם השנייה

43 ר' עקיבא סופר רבי עקיבא סופר מפרשבורג · 1959–1878 · פרשבורג · ספרו: דעת סופר — רבה האחרון של פרשבורג, היא ברטיסלאבה, לפני השואה, והרביעי בשושלת רבני פרשבורג מצאצאי החת"ם סופר

44 הרב יוסף צבי קרליבך מהמבורג · 1942–1883 · המבורג · ספרו: ספר הספרים — רב ומחנך מגדולי יהדות גרמניה, רבה של ליבק, אלטונה ולבסוף רבה של המבורג

45 שרידי אש רבי יחיאל יעקב וינברג · 1966–1884 · ברלין · ספרו: שו"ת שרידי אש — רב, פוסק והוגה, שעמד בראש בית המדרש לרבנים בברלין עד סגירתו בליל הבדולח

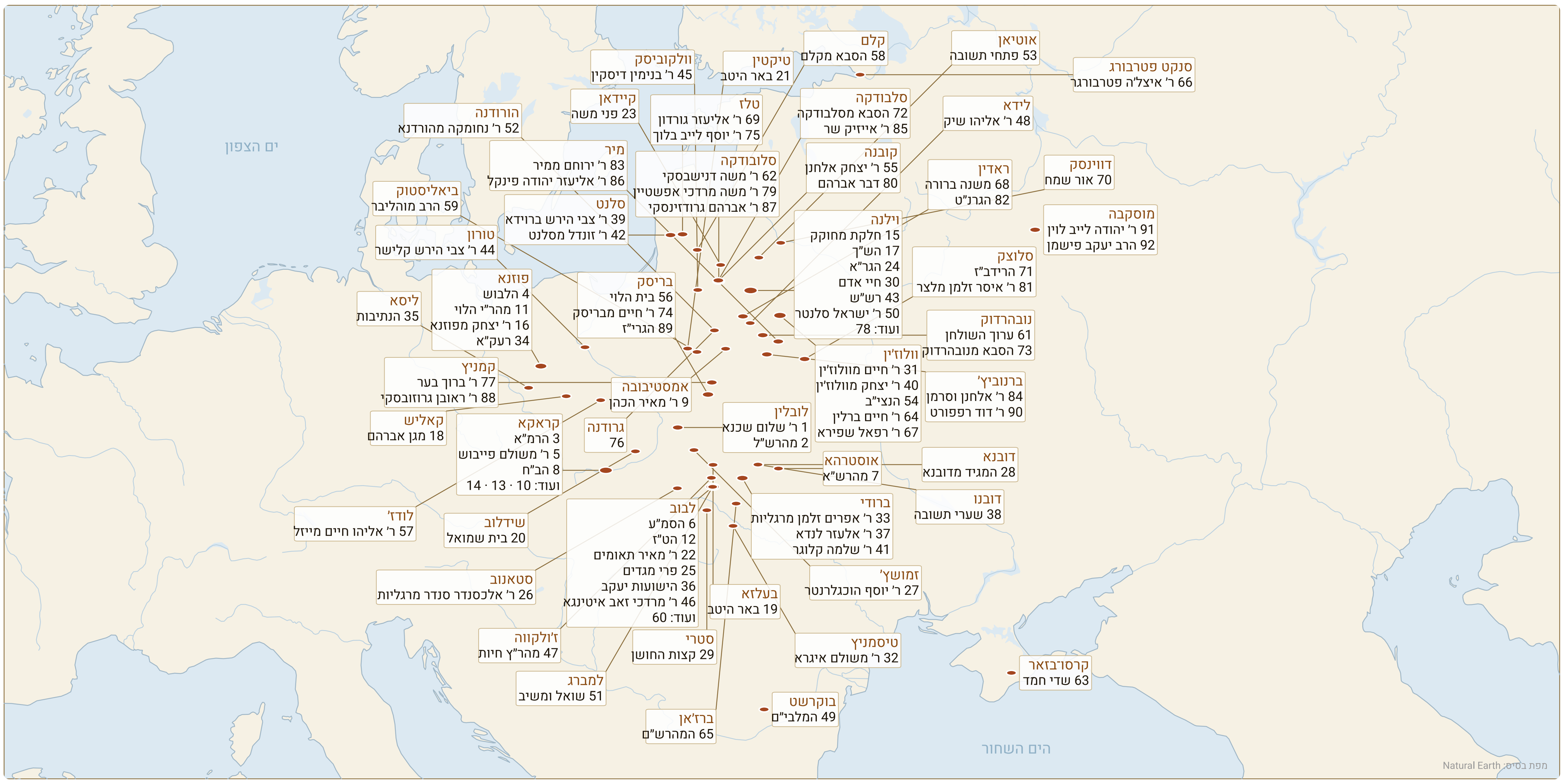
46 ר' יחזקאל אברמסקי רבי יחזקאל אברמסקי · 1976–1886 · לונדון · ספרו: חזון יחזקאל — פרשן התוספתא, ראש בית הדין בלונדון ומראשי ישיבת סלבודקה בבני ברק, וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל

47 ר' אברהם אליהו קפלן רבי אברהם אליהו קפלן · 1924–1889 · ברלין · ספרו: בעקבות היראה — ראש בית המדרש לרבנים בברלין – סמינר הילדסהיימר – ומאנשי תנועת המוסר

48 ר' אליהו דסלר רבי אליהו אליעזר דסלר · 1953–1892 · גייטסהד · ספרו: מכתב מאליהו — מגדולי בעלי המוסר בשיטת קלם, שכיהן כרב באנגליה

פולין וליטא

מהרמ"א בקראקא ועד הגר"א בוילנה, ישיבות ליטא וגדולי פולין · 92 חכמים, לפי סדר הדורות

אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 **ר' שלום שכנא** רבי שלום שכנא מלובלין · 1495–1558 · לובלין — ממפתחי שיטת הלימוד המכונה "חילוקים"

2 **מהרש"ל** רבי שלמה לוריא · 1510–1573 · לובלין · ספרו: ים של שלמה — מגדולי פוסקי ההלכה ופרשני התלמוד בפולין

3 **הרמ"א** רבי משה איסרליש · 1520–1572 · קראקא · ספרו: המפה — גדול פוסקי אשכנז במאה ה־16

4 **הלבוש** רבי מרדכי בן אברהם יפה · 1530–1612 · פוזנא · ספרו: הלבושים — מחכמי בוהמיה ופולין, פוסק ומפרש השולחן ערוך

5 **ר' משולם פייבוש** רבי משולם פייבוש מקראקא · 1547–1617 · קראקא — רבו של הב"ח, שמילא את מקומו כרב קראקא

6 **הסמ"ע** רבי יהושע וולק כ"ץ · 1555–1614 · לבוב · ספרו: מאירת עינים — מגדולי האחרונים

7 **מהרש"א** רבי שמואל אליעזר הלוי איידלס · 1555–1631 · אוסטרהא · ספרו: חידושי הלכות מהרש"א — מגדולי האחרונים ומפרשי התלמוד – חידושיו נדפסים ברוב מהדורות הש"ס

8 **הב"ח** רבי יואל סירקיש · 1561–1640 · קראקא · ספרו: בית חדש על ארבעה טורים — חמיו של הט"ז

9 **ר' מאיר הכהן** רבי מאיר הכהן · 1575–1643 · אמסטיבובה — פוסק ואב בית דין שהתפרסם כגדול בתורה

10 **המגיני שלמה** רבי יהושע חריף · 1578–1648 · קראקא — נודע כחריף מופלא

11 **מהר"י הלוי** רבי יצחק הלוי סגל · 1580–1638 · פוזנא · ספרו: שיח יצחק — אחיו הגדול ורבו הראשון של רבי דוד הלוי סגל, הט"ז, שהביא את פסקיו פעמים רבות בספריו

12 **הט"ז** רבי דוד הלוי סגל · 1586–1667 · לבוב · ספרו: טורי זהב על כל חלקי השולחן ערוך — חתנו של הב"ח

13 **ר' השיל מקראקא** רבי אברהם יהושע השיל מקראקא · 1595–1663 · קראקא · ספרו: חנוכת התורה — מגדולי דורו ורבם של רבים מגדולי פוסקי פולין, בהם הש"ך, הט"ז ורבי שמואל בעל הבית שמואל

14 **ר' לייב הארוך** רבי אריה לייב "הארוך" מקראקא · 1600–1671 · קראקא — מגדולי רבני פולין בדורו, וחותנם ומחותנם של אחדים מגדולי רבניה

15 **חלקת מחוקק** רבי משה לימא · 1604–1656 · וילנה — רב וילנה – בבית דינו ישבו הש"ך ובעל שער אפרים

16 **ר' יצחק מפוזנא** רבי יצחק הגדול מפוזנא · 1615–1685 · פוזנא · ספרו: שו"ת רבינו יצחק מפוזנא — מגדולי חכמי פולין, פוסק ומקובל

17 **הש"ך** רבי שבתי הכהן · 1622–1663 · וילנה · ספרו: שפתי כהן על השולחן ערוך — דיין בבית הדין של וילנה אצל בעל חלקת מחוקק

18 **מגן אברהם** רבי אברהם אבלי הלוי גומבינר · 1637–1682 · קאליש · ספרו: מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים — מגדולי האחרונים

19 **באר היטב** רבי זכריה מנדל בן אריה לייב מבעלזא · 1640–1706 · בעלזא — בנו הבכור של רבי אריה לייב "הארוך", רבה של קראקא

20 **בית שמואל** רבי שמואל בן אורי שרגא פייבוש · 1650–1703 · שידלוב — מן הנושאי כלים המרכזיים על אבן העזר

21 **באר היטב** רבי יהודה אשכנזי מטיקטין · 1690–1748 · טיקטין — בנו של רבי שמעון סופר מפרנקפורט

22 **ר' מאיר תאומים** רבי מאיר תאומים · 1700–1770 · לבוב · ספרו: ברכת יוסף ואליהו רבא — מגיד מישרים, מורה צדק וראש ישיבה בלבוב

23 **פני משה** רבי משה מרגלית · 1710–1781 · קיידאן — מחבר "פני משה" ו"מראה הפנים" על התלמוד הירושלמי

24 **הגר"א** רבי אליהו בן שלמה זלמן · 1720–1797 · וילנה · ספרו: ביאור הגר"א על השולחן ערוך — סמכות עליונה בתקופת האחרונים

25 **פרי מגדים** רבי יוסף תאומים · 1727–1792 · לבוב · ספרו: פרי מגדים על או"ח ויו"ד — מגדולי פרשני השולחן ערוך

26 **ר' אלכסנדר סנדר מרגליות** רבי אלכסנדר סנדר מרגליות · 1740–1802 · סטאנוב · ספרו: תשובות הרא"ם — רבה של סטאנוב ופוסק בולט בדורו, בן דורם של הנודע ביהודה והפרי מגדים

27 **ר' יוסף הוכגלרנטר** רבי יוסף הוכגלרנטר · 1740–1807 · זמושץ' · ספרו: משנת חכמים — כונה "רבי יוסף חריף" – עילוי וחריף, מגדולי הרבנים בפולין

28 **המגיד מדובנא** רבי יעקב קרנץ מדובנא · 1741–1804 · דובנא · ספרו: אהל יעקב — המפורסם שבמגידי דורו, ששימש 18 שנה מגיד בדובנא

29 **קצות החושן** רבי אריה לייב הכהן הלר · 1745–1812 · סטרי — קצות החושן – ספר יסוד בלימוד ההלכה ובעולם הישיבות

30 **חיי אדם** רבי אברהם דנציג · 1748–1820 · וילנה — ספריו נכתבו להלכה למעשה ולמדו בציבור

31 **ר' חיים מוולוז'ין** רבי חיים מוולוז'ין · 1749–1821 · וולוז'ין · ספרו: נפש החיים — תלמידו הבולט ביותר של הגר"א

32 **ר' משולם איגרא** רבי משולם איגרא · 1752–1801 · טיסמניץ · ספרו: שו"ת רבינו משולם איגרא — רב ופוסק, מגאוני דורו בגליציה

33 **ר' אפרים זלמן מרגליות** רבי אפרים זלמן מרגליות · 1760–1828 · ברודי · ספרו: מטה אפרים — מחכמי הקלויז בברודי ומחשובי הפוסקים בדורו, בן דורו של רבי עקיבא איגר

34 **רעק"א** רבי עקיבא איגר · 1761–1837 · פוזנא · ספרו: גליון הש"ס — גדול הדור

35 **הנתיבות** רבי יעקב לורברבוים מליסא · 1770–1832 · ליסא · ספרו: נתיבות המשפט — מהבולטים באחרונים ורבה של ליסא, שבה גדלה הישיבה למאות תלמידים

36 **הישועות יעקב** רבי יעקב משולם אורנשטיין · 1775–1839 · לבוב — "הישועות יעקב" – פוסק, אב בית דין לבוב ומגדולי רבני גליציה

37 **ר' אלעזר לנדא** רבי אלעזר לנדא · 1778–1831 · ברודי · ספרו: יד המלך — נכד הנודע ביהודה, רבה של ברודי, פרשן תלמודי ופוסק בגליציה

38 **שערי תשובה** רבי חיים מרדכי מרגליות · 1780–1823 · דובנו — רב דובנו ומחבר "שערי תשובה" על שולחן ערוך אורח חיים, המביא את דברי הפוסקים שלא הובאו ב"באר היטב"

39 **ר' צבי הירש ברוידא** רבי צבי הירש ברוידא · 1780–1840 · סלנט — "רבי הירשל סלנטר" – רב, אב"ד וראש ישיבה בסלנט

40 **ר' יצחק מוולוז'ין** רבי יצחק מוולוז'ין · 1780–1849 · וולוז'ין · ספרו: פה קדוש — בנו וממשיכו של רבי חיים מוולוז'ין

41 **ר' שלמה קלוגר** רבי שלמה קלוגר · 1785–1869 · ברודי · ספרו: חכמת שלמה — רב, פוסק ודרשן מגדולי התורה בגליציה, מגיד מישרים בברודי כחמישים שנה

42 **ר' זונדל מסלנט** רבי יוסף זונדל מסלנט · 1786–1865 · סלנט · ספרו: קיצור כללים בדקדוק — מגדולי תלמידי התלמידים של הגר"א – גדול תלמידי רבי חיים מוולוז'ין, ולכן כונה "הפה השלישי של אליהו"

43 **רש"ש** רבי שמואל שטראשון מווילנא · 1793–1872 · וילנה · ספרו: הגהות וחידושים על התלמוד הבבלי — מן הבולטים בתלמידי החכמים בקהילת וילנה בדורו

44 **ר' צבי הירש קלישר** רבי צבי הירש קלישר מטורון · 1795–1874 · טורון · ספרו: דרישת ציון — ממבשרי הציונות הדתית

45 **ר' בנימין דיסקין** רבי בנימין דיסקין · 1798–1844 · וולקוביסק — רב ליטאי, ראב"ד הורדנה ורבן של וולקוביסק ולומז'ה

46 **ר' מרדכי זאב איטינגא** רבי מרדכי זאב איטינגא · 1804–1863 · לבוב · ספרו: מפרשי הים — למדן גליציאני ומחבר פורה, "נשיא ארץ ישראל" של כולל עסטרייך־גאליציא

47 **מהר"ץ חיות** רבי צבי הירש חיות · 1805–1855 · ז'ולקווה · ספרו: הגהות על הש"ס — אב"ד ז'ולקווה וקאליש

48 **ר' אליהו שיק** רבי אליהו שיק · 1809–1874 · לידא · ספרו: עין אליהו — "ר' אלינקע לידער" – רב הערים לידא, זאגר וקוברין

49 **המלבי"ם** רבי מאיר לייבוש וייזר · 1809–1879 · בוקרשט · ספרו: מקראי קודש — מגדולי פרשני המקרא באחרונים

50 **ר' ישראל סלנטר** רבי ישראל ליפקין מסלנט · 1809–1883 · וילנה · ספרו: אור ישראל — מייסד תנועת המוסר בליטא

51 **שואל ומשיב** רבי יוסף שאול הלוי נתנזון · 1810–1875 · למברג — רבה של למברג ומן הבולטים בין המשיבים בדורו

52 **ר' נחומקה מהורדנא** רבי מנחם נחום קפלן · 1811–1879 · הורודנה — צדיק וגבאי צדקה מפורסם שסירב לקבל משרות רבנות ושימש שמש בית המדרש

53 **פתחי תשובה** רבי אברהם צבי הירש אייזנשטט · 1813–1868 · אוטיאן — ליקט את מסקנות כ־180 ספרי שו"ת וסידרן לפי סדר השולחן ערוך

54 **הנצי"ב** רבי נפתלי צבי יהודה ברלין · 1816–1893 · וולוז'ין · ספרו: העמק דבר — ראש ישיבת וולוז'ין במשך כארבעים שנה ומגדולי התורה במזרח אירופה במאה ה־19

55 **ר' יצחק אלחנן** רבי יצחק אלחנן ספקטור מקובנה · 1817–1896 · קובנה · ספרו: שו"ת באר יצחק — רבה הראשי של קובנה ומגדולי הפוסקים והמשיבים בדורו, כונה "רבן של כל בני הגולה"

56 **בית הלוי** רבי יוסף דוב הלוי סולובייצ'יק מבריסק · 1820–1892 · בריסק · ספרו: שו"ת בית הלוי — משנה לראש ישיבת וולוז'ין לצד הנצי"ב, שם הייתה שיטת לימודו החריפה חביבה על התלמידים המוכשרים

57 **ר' אליהו חיים מייזל** רבי אליהו חיים מייזל מלודז' · 1821–1912 · לודז' — רבה של לודז' במשך ארבעים שנה וממנהיגי יהדות פולין, נודע ברחמנותו ובצדקתו

58 **הסבא מקלם** רבי שמחה זיסל זיו מקלם · 1824–1898 · קלם · ספרו: חכמה ומוסר — מגדולי תלמידי רבי ישראל מסלנט ומראשי תנועת המוסר

59 **הרב מוהליבר** רבי שמואל מוהליבר · 1824–1898 · ביאליסטוק · ספרו: שו"ת מהר"ש מוהליבר — רב ומנהיג ציבור, ממייסדי תנועת חובבי ציון ומאבות הציונות

60 **בית יצחק** רבי יצחק יהודה שמלקיש מלבוב · 1827–1905 · לבוב · ספרו: שו"ת בית יצחק — מגדולי רבני גליציה והפוסקים בדורו, וראב"ד לבוב

61 **ערוך השולחן** רבי יחיאל מיכל הלוי אפשטיין · 1829–1908 · נובהרדוק — רבה של נובהרדוק ופוסק

62 **ר' משה דנישבסקי** רבי משה דנישבסקי · 1830–1910 · סלובודקה · ספרו: באר משה — "זקן רבני ליטא" – רבה של סלובודקה, ממייסדי ישיבת "כנסת בית יצחק" ומנהלה הראשי

63 **שדי חמד** רבי חיים חזקיהו מדיני · 1832–1904 · קרסובזאר — מגדולי האחרונים, יליד ירושלים

64 **ר' חיים ברלין** רבי חיים ברלין · 1832–1912 · וולוז'ין · ספרו: נשמת חיים — בנו של הנצי"ב

65 **המהרש"ם** רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון מברז'אן · 1835–1911 · ברז'אן · ספרו: שו"ת מהרש"ם — מגדולי הפוסקים בגליציה ומהסמכויות ההלכתיות הגבוהות בדורו

66 **ר' איצל'ה פטרבורגר** רבי יצחק בלאזר · 1837–1907 · סנקט פטרבורג · ספרו: פרי יצחק — מראשוני תנועת המוסר ומגדולי תלמידי רבי ישראל מסלנט

67 **ר' רפאל שפירא** רבי רפאל שפירא מוולוז'ין · 1837–1921 · וולוז'ין · ספרו: תורת רפאל — חתנו של הנצי"ב, משנה לראש ישיבת וולוז'ין לצדו, ויתר על משרתו לטובת חתנו רבי חיים סולובייצ'יק מבריסק

68 **משנה ברורה** רבי ישראל מאיר הכהן מראדין · 1839–1933 · ראדין — מחשובי הרבנים בדור שלפני השואה ומייסד ישיבת ראדין

69 **ר' אליעזר גורדון** רבי אליעזר גורדון מטלז · 1841–1910 · טלז · ספרו: תשובות רבי אליעזר — רב העיר טלז וראש ישיבת טלז, שתחת הנהגתו גדלה והתפתחה ומשכה מאות תלמידים מרוסיה ומפולין

70 **אור שמח** רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק · 1843–1926 · דווינסק — רבה הליטאי של דווינסק כ־38 שנה, ומגדולי רבני מזרח אירופה בדור שלפני השואה

71 **הרידב"ז** רבי יעקב דוד וילובסקי · 1845–1913 · סלוצק · ספרו: פירוש על התלמוד הירושלמי — למדן מפורסם ומפרשני התלמוד הירושלמי, ונודע כעילוי עוד בצעירותו

72 **הסבא מסלבודקה** רבי נתן צבי פינקל מסלבודקה · 1849–1927 · סלבודקה · ספרו: אור הצפון — מראשי תנועת המוסר ואבי אסכולת סלבודקה, ששמה דגש על "גדלות האדם"

73 **הסבא מנובהרדוק** רבי יוסף יוזל הורוביץ מנובהרדוק · 1850–1919 · נובהרדוק · ספרו: מדרגת האדם — מגדולי מפיצי תנועת המוסר ותלמידו של רבי ישראל מסלנט

74 **ר' חיים מבריסק** רבי חיים הלוי סולובייצ'יק מבריסק · 1853–1918 · בריסק · ספרו: חידושי רבנו חיים הלוי — מגדולי הדור ואבי שיטת הלימוד של הישיבות הליטאיות, "שיטת בריסק"

75 **ר' יוסף לייב בלוך** רבי יוסף יהודה לייב בלוך · 1860–1929 · טלז · ספרו: שיעורי דעת — רב העיר טלז וראש ישיבת טלז במשך כ־20 שנה, מאנשי תנועת המוסר

76 **ר' שמעון שקופ** רבי שמעון יהודה הכהן שקופ · 1860–1939 · גרודנה · ספרו: שערי יושר — ראש ישיבת שער התורה בגרודנה כעשרים שנה, ולפני כן ר"מ בישיבת טלז

77 **ר' ברוך בער** רבי ברוך בר ליבוביץ מקמניץ · 1863–1939 · קמניץ · ספרו: ברכת שמואל — מגדולי תלמידי רבי חיים מבריסק, וראש ישיבת כנסת בית יצחק בסלובודקה, בוילנה ובקמניץ

78 **ר' חיים עוזר** רבי חיים עוזר גרודזנסקי מווילנא · 1863–1940 · וילנה · ספרו: שו"ת אחיעזר — מגדולי התורה בליטא שלפני השואה ופוסק בולט, נשיא מועצת גדולי התורה

79 **ר' משה מרדכי אפשטיין** רבי משה מרדכי אפשטיין · 1866–1933 · סלובודקה · ספרו: לבוש מרדכי — ראש ישיבת כנסת ישראל בסלובודקה, שהועברה בתרפ"ד לחברון, וחבר מועצת גדולי התורה

80 **דבר אברהם** רבי אברהם דוב כהנא שפירא מקובנה · 1870–1943 · קובנה · ספרו: שו"ת דבר אברהם — רבה האחרון של קהילת קובנה ומגדולי הפוסקים במאה העשרים, המוכר בעולם התורני על שם ספרו שו"ת דבר אברהם

81 **ר' איסר זלמן מלצר** רבי איסר זלמן מלצר · 1870–1953 · סלוצק · ספרו: אבן האזל — רבה של סלוצק וראש ישיבתה, ומשנת 1925 ראש ישיבת עץ חיים בירושלים עד פטירתו

82 **הגרנ"ט** רבי נפתלי צבי טרופ · 1871–1928 · ראדין · ספרו: חידושי הגרנ"ט — ראש ישיבת ראדין שייסד החפץ חיים, מגדולי ראשי הישיבות באירופה בדור שלפני השואה

83 **ר' ירוחם ממיר** רבי ירוחם הלוי ליבוביץ ממיר · 1873–1936 · מיר · ספרו: דעת חכמה ומוסר — משגיח ישיבת מיר ומגדולי תנועת המוסר, שעיצב את שיטתה המוסרית של הישיבה

84 **ר' אלחנן וסרמן** רבי אלחנן בונם וסרמן · 1875–1941 · ברנוביץ' · ספרו: קובץ שיעורים — ראש ישיבה בולט בין מלחמות העולם, ראש ישיבת אהל תורה בברנוביץ', תלמיד מובהק של החפץ חיים

85 **ר' אייזיק שר** רבי יצחק אייזיק שר · 1875–1952 · סלבודקה · ספרו: עמק ההבנה בתורה וחז"ל — ראש ישיבת סלבודקה בליטא, ולאחר מכן מייסד ישיבת סלבודקה בבני ברק ועומד בראשה, מאנשי תנועת המוסר

86 **ר' אליעזר יהודה פינקל** רבי אליעזר יהודה פינקל ממיר · 1877–1965 · מיר · ספרו: דברי אליעזר — ראש ישיבת מיר כחמישים שנה, בשנים תרע"ז–תשכ"ה, בנו של הסבא מסלבודקה וחתנו של רבי אליהו ברוך קמאי

87 **ר' אברהם גרודזינסקי** רבי אברהם גרודזינסקי · 1884–1944 · סלובודקה · ספרו: תורת אברהם — מרבני תנועת המוסר, משגיח ישיבת כנסת ישראל בסלובודקה, ובשנים שלפני השואה גם ראש הישיבה

88 **ר' ראובן גרוזובסקי** רבי ראובן גרוזובסקי · 1886–1958 · קמניץ · ספרו: חידושי רבי ראובן — ר"מ וראש ישיבה בישיבת כנסת בית יצחק בקמניץ, חתנו של רבי ברוך בר ליבוביץ

89 **הגרי"ז** רבי יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק מבריסק · 1886–1959 · בריסק · ספרו: חידושי מרן רי"ז הלוי — רבה של בריסק אחרי אביו רבי חיים, ראש ישיבת בריסק בבריסק ולאחר מכן בירושלים

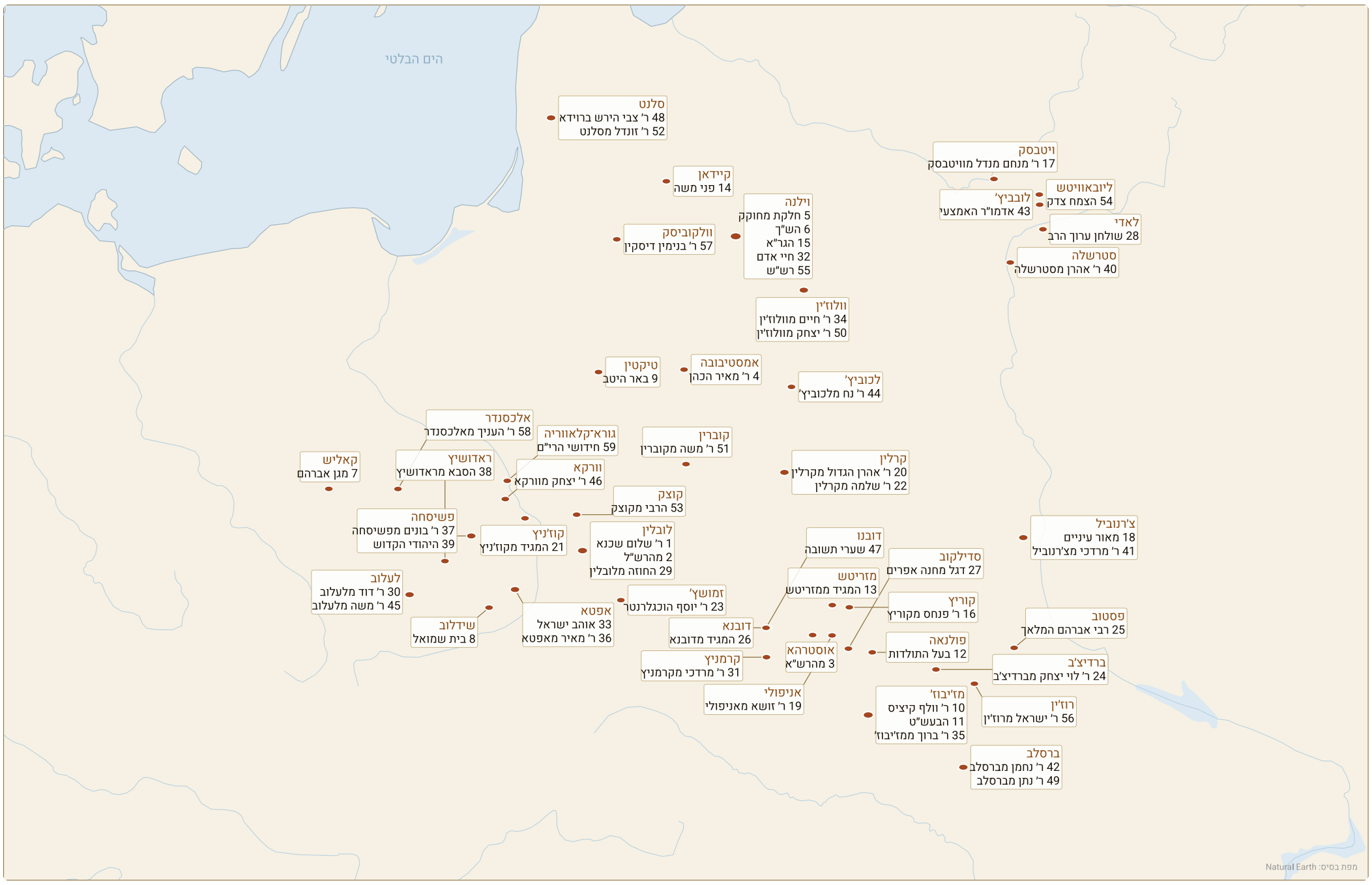
90 **ר' דוד רפפורט** רבי דוד הכהן רפפורט · 1889–1941 · ברנוביץ' · ספרו: צמח דוד — עילוי מגיל צעיר, מצאצאי רבי עקיבא איגר ומשפחת הגאון מווילנה, ומבני הכולל "בית ישראל" בסלובודקה

91 **ר' יהודה לייב לוין** רבי יהודה לייב לוין ממוסקבה · 1894–1971 · מוסקבה — רבה הראשי של מוסקבה וראש ישיבת "קול יעקב" בעיר משנת 1957 ועד פטירתו

92 **הרב יעקב פישמן ממוסקבה** · 1913–1983 · מוסקבה — הרב הראשי של בית הכנסת הכוראלי במוסקבה בשנים 1972–1983, ששימש בפועל כרבה של יהדות מוסקבה

חכמי רוסיה – א

שטחי האימפריה הרוסית לפי גבולות 1914: ליטא, רוסיה הלבנה, אוקראינה ורוסיה · חסידים ומתנגדים שנולדו לפני 1800 · 59 חכמים, לפי סדר הדורות

אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 **ר' שלום שכנא** רבי שלום שכנא מלובלין · 1495–1558 · לובלין — ממפתחי שיטת הלימוד המכונה "חילוקים"

2 **מהרש"ל** רבי שלמה לוריא · 1510–1573 · לובלין · ספרו: ים של שלמה — מגדולי פוסקי ההלכה ופרשני התלמוד בפולין

3 **מהרש"א** רבי שמואל אליעזר הלוי אידלס · 1555–1631 · אוסטרהא · ספרו: חידושי הלכות מהרש"א — מגדולי האחרונים ומפרשי התלמוד – חידושיו נדפסים ברוב מהדורות הש"ס

4 **ר' מאיר הכהן** רבי מאיר הכהן · 1575–1643 · אמסטיבובה — פוסק ואב בית דין שהתפרסם כגדול בתורה

5 **חלקת מחוקק** רבי משה לימא · 1604–1656 · וילנה — רב וילנה – בבית דינו ישבו הש"ך ובעל שער אפרים

6 **הש"ך** רבי שבתי הכהן · 1622–1663 · וילנה · ספרו: שפתי כהן על השולחן ערוך — דיין בבית הדין של וילנה אצל בעל חלקת מחוקק

7 **מגן אברהם** רבי אברהם אבלי הלוי גומבינר · 1637–1682 · קאליש · ספרו: מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים — מגדולי האחרונים

8 **בית שמואל** רבי שמואל בן אורי שרגא פייבוש · 1650–1703 · שידלוב — מן הנושאי כלים המרכזיים על אבן העזר

9 **באר היטב** רבי יהודה אשכנזי מטיקטין · 1690–1748 · טיקטין — בנו של רבי שמעון סופר מפרנקפורט

10 **ר' וולף קיציס** רבי זאב וולף קיציס · 1695–1788 · מז'יבוז' — מתלמידי הבעל שם טוב ובן לוויתו הקרוב

11 **הבעש"ט** רבי ישראל בעל שם טוב · 1698–1760 · מז'יבוז' — מייסד תנועת החסידות

12 **בעל התולדות** רבי יעקב יוסף הכהן כ"ץ מפולנאה · 1700–1781 · פולנאה · ספרו: תולדות יעקב יוסף — הוותיק שבתלמידי הבעש"ט ומאבות החסידות

13 **המגיד ממזריטש** רבי דב בער ממזריטש · 1710–1772 · מזריטש · ספרו: מגיד דבריו ליעקב — תלמיד הבעש"ט וממלא מקומו בהנהגת תנועת החסידות

14 **פני משה** רבי משה מרגלית · 1710–1781 · קיידאן — מחבר "פני משה" ו"מראה הפנים" על התלמוד הירושלמי

15 **הגר"א** רבי אליהו בן שלמה זלמן · 1720–1797 · וילנה · ספרו: ביאור הגר"א על השולחן ערוך — סמכות עליונה בתקופת האחרונים

16 **ר' פנחס מקוריץ** רבי פנחס שפירא מקוריץ · 1726–1791 · קוריץ · ספרו: אמרי פנחס — מתלמידיו הקרובים של הבעל שם טוב ומגדולי צדיקי החסידות במאה ה־18

17 **ר' מנחם מנדל מוויטבסק** רבי מנחם מנדל מוויטבסק · 1730–1788 · ויטבסק · ספרו: פרי הארץ — מגדולי תלמידי המגיד ממזריטש ומנהיג החסידים ברוסיה הלבנה

18 **מאור עיניים** רבי מנחם נחום מצ'רנוביל · 1730–1797 · צ'רנוביל — מתלמידי הבעש"ט והמגיד ממזריטש, ומייסד חסידות צ'רנוביל, שממנה יצאו ענפי טשרנוביל, טאלנא

19 **ר' זושא מאניפולי** רבי משולם זושא מאניפולי · 1730–1800 · אניפולי · ספרו: מנורת זהב — צדיק בראשית תנועת החסידות, תלמידו של המגיד ממזריטש ואחיו של רבי אלימלך מליז'נסק

20 **ר' אהרן הגדול מקרלין** רבי אהרן הגדול מקרלין · 1736–1772 · קרלין · ספרו: קה אכסוף — מתלמידיו המובהקים של המגיד ממזריטש ומייסד חסידות קרלין

21 **המגיד מקוז'ניץ** רבי ישראל הופשטיין מקוז'ניץ · 1736–1814 · קוז'ניץ · ספרו: עבודת ישראל — מחשובי האדמו"רים בפולין בתחילת המאה ה־19 ומייסד חסידות קוז'ניץ

22 **ר' שלמה מקרלין** רבי שלמה מקרלין · 1738–1792 · קרלין · ספרו: שמע שלמה — ממלא מקומו של רבי אהרן הגדול ואדמו"ר קרלין השני

23 **ר' יוסף הוכגלרנטר** רבי יוסף הוכגלרנטר · 1740–1807 · זמושץ' · ספרו: משנת חכמים — כונה "רבי יוסף חריף" – עילוי וחריף, מגדולי הרבנים בפולין

24 **ר' לוי יצחק מברדיצ'ב** רבי לוי יצחק מברדיצ'ב · 1740–1809 · ברדיצ'ב · ספרו: קדושת לוי — מגדולי האדמו"רים החסידיים, תלמיד המגיד ממזריטש ומחבר "קדושת לוי"

25 **רבי אברהם המלאך** · 1741–1776 · פסטוב · ספרו: חסד לאברהם — בנו ותלמידו של המגיד ממזריטש

26 **המגיד מדובנא** רבי יעקב קרנץ מדובנא · 1741–1804 · דובנא · ספרו: אהל יעקב — המפורסם שבמגידי דורו, ששימש 18 שנה מגיד בדובנא

27 **דגל מחנה אפרים** רבי משה חיים אפרים מסדילקוב · 1742–1800 · סדילקוב — נכדו של הבעל שם טוב, מממשיכי דרכו ומסופריה הראשונים של החסידות

28 **שולחן ערוך הרב** רבי שניאור זלמן מלאדי · 1745–1812 · לאדי — מגדולי תלמידי המגיד ממזריטש, מייסד חסידות חב"ד והאדמו"ר הראשון בה, "אדמו"ר הזקן"

29 **החוזה מלובלין** רבי יעקב יצחק הלוי הורוויץ מלובלין · 1745–1815 · לובלין · ספרו: דברי אמת — לאחר פטירת רבו רבי אלימלך מליז'נסק נעשה לגדול מנהיגי החסידות בגליציה ופולין

30 **ר' דוד מלעלוב** רבי דוד בידרמן מלעלוב · 1746–1814 · לעלוב — האדמו"ר הראשון ומייסד חסידות לעלוב, תלמיד החוזה מלובלין

31 **ר' מרדכי מקרמניץ** רבי מרדכי מקרמניץ · 1746–1820 · קרמניץ · ספרו: תפילה ישרה — אדמו"ר בדור השלישי לחסידות ומגדולי האדמו"רים בדורו

32 **חיי אדם** רבי אברהם דנציג · 1748–1820 · וילנה — ספריו נכתבו להלכה למעשה ונלמדו בציבור

33 **אוהב ישראל** רבי אברהם יהושע השיל מאפטא · 1748–1825 · אפטא — מגדולי תלמידי רבי אלימלך מליז'נסק, ואבי שושלות אפטא-זינקוב וקופיטשניץ

34 **ר' חיים מוולוז'ין** רבי חיים מוולוז'ין · 1749–1821 · וולוז'ין · ספרו: נפש החיים — תלמידו הבולט ביותר של הגר"א

35 **ר' ברוך ממז'יבוז'** רבי ברוך ממז'יבוז' · 1753–1811 · מז'יבוז' · ספרו: בוצינא דנהורא — נכד הבעל שם טוב ואדמו"ר בדור השלישי לחסידות, שלפי עדות רבי פנחס מקוריץ ורבי יעקב יוסף מפולנאה מינהו סבו ליורשו

36 **ר' מאיר מאפטא** רבי מאיר הלוי רוטנברג מאפטא · 1760–1827 · אפטא · ספרו: אור לשמים — אדמו"ר ורב העיר אפטא, אבי שושלת אפטא

37 **ר' בונים מפשיסחה** רבי שמחה בונים מפשיסחה · 1765–1827 · פשיסחה · ספרו: קול שמחה — אדמו"ר פשיסחה השני, ממשיך דרכו של היהודי הקדוש, שהעמיק ושכלל את שיטת פשיסחה

38 **הסבא מראדושיץ** רבי ישכר בער מראדושיץ · 1765–1843 · ראדושיץ — "הסבא קדישא מראדושיץ" – אדמו"ר חסידי, אבי שושלת ראדושיץ ובעל מופת

39 **היהודי הקדוש** רבי יעקב יצחק רבינוביץ' מפשיסחה · 1766–1813 · פשיסחה · ספרו: תורת היהודי הקדוש — מייסד חסידות פשיסחה, שהתאפיינה בחריפות ולמדנות, המעטת העיסוק במופתים והתעמקות בפנימיות

40 **ר' אהרן מסטרשלה** רבי אהרן הלוי הורביץ מסטרשלה · 1766–1828 · סטרשלה · ספרו: שערי היחוד והאמונה — מבני ביתו ומתלמידיו המובהקים של בעל התניא, ופעל לשחרורו ממאסר

41 **ר' מרדכי מצ'רנוביל** רבי מרדכי טברסקי מצ'רנוביל · 1770–1837 · צ'רנוביל · ספרו: ליקוטי תורה — האדמו"ר השני בחסידות צ'רנוביל, בנו וממשיכו של רבי מנחם נחום בעל "מאור עיניים"

42 **ר' נחמן מברסלב** רבי נחמן מברסלב · 1772–1810 · ברסלב · ספרו: ליקוטי מוהר"ן — מייסד חסידות ברסלב והאדמו"ר היחיד שלה – לא מינה יורש, וחסידיו כונו "החסידים המתים"

43 **אדמו"ר האמצעי** רבי דובער שניאורי · 1773–1827 · לובביץ' · ספרו: תורת חיים — האדמו"ר השני בשושלת חב"ד בשנים תקע"ג–תקפ"ח, שהעמיק והרחיב את תורת אביו

44 **ר' נח מלכוביץ'** רבי נח מלכוביץ' · 1775–1832 · לכוביץ' — האדמו"ר השני בשושלת לכוביץ', כונה "דער זון" – הבן

45 **ר' משה מלעלוב** רבי משה בידרמן מלעלוב · 1776–1850 · לעלוב — האדמו"ר השני מלעלוב, "אדמו"ר של החסידות העממית" בפולין

46 **ר' יצחק מוורקא** רבי ישראל יצחק קאליש מוורקא · 1779–1848 · וורקא — אבי חסידות וורקא, שממנה יצאו חסידויות הקיימות עד היום ובהן אמשינוב, ומגדולי תלמידי רבי שמחה בונים

47 **שערי תשובה** רבי חיים מרדכי מרגליות · 1780–1823 · דובנו — רב דובנו ומחבר "שערי תשובה" על שולחן ערוך אורח חיים, המביא את דברי הפוסקים שלא הובאו ב"באר היטב"

48 **ר' צבי הירש ברוידא** רבי צבי הירש ברוידא · 1780–1840 · סלנט — "רבי הירשל סלנטר" – רב, אב"ד וראש ישיבה בסלנט

49 **ר' נתן מברסלב** רבי נתן מברסלב · 1780–1844 · ברסלב · ספרו: ליקוטי הלכות — תלמידו המובהק של רבי נחמן מברסלב, שהעלה על הכתב את תורותיו

50 **ר' יצחק מוולוז'ין** רבי יצחק מוולוז'ין · 1780–1849 · וולוז'ין · ספרו: פה קדוש — בנו וממשיכו של רבי חיים מוולוז'ין

51 **ר' משה מקוברין** רבי משה פאלייר מקוברין · 1783–1858 · קוברין · ספרו: אמרות טהורות — האדמו"ר הראשון מקוברין ומן האבות הרוחניים של חסידות סלונים

52 **ר' זונדל מסלנט** רבי יוסף זונדל מסלנט · 1786–1865 · סלנט · ספרו: קיצור כללים בדקדוק — מגדולי תלמידי התלמידים של הגר"א – גדול תלמידי רבי חיים מוולוז'ין, ולכן כונה "הפה השלישי של אליהו"

53 **הרבי מקוצק** רבי מנחם מנדל מקוצק · 1787–1859 · קוצק · ספרו: אמת ואמונה — מייסד חסידות קוצק

54 **הצמח צדק** רבי מנחם מנדל שניאורסון מליובאוויטש · 1789–1866 · ליובאוויטש — האדמו"ר השלישי בשושלת חב"ד בשנים תקפ"ח–תרכ"ו, נכדו של בעל התניא שגידלו ולימדו

55 **רש"ש** רבי שמואל שטראשון מווילנא · 1793–1872 · וילנה · ספרו: הגהות וחידושים על התלמוד הבבלי — מן הבולטים בתלמידי החכמים בקהילת וילנה בדורו

56 **ר' ישראל מרוז'ין** רבי ישראל פרידמן מרוז'ין · 1796–1850 · רוז'ין · ספרו: עירין קדישין — מייסד חסידות רוז'ין, חסידות אב לענפים רבים

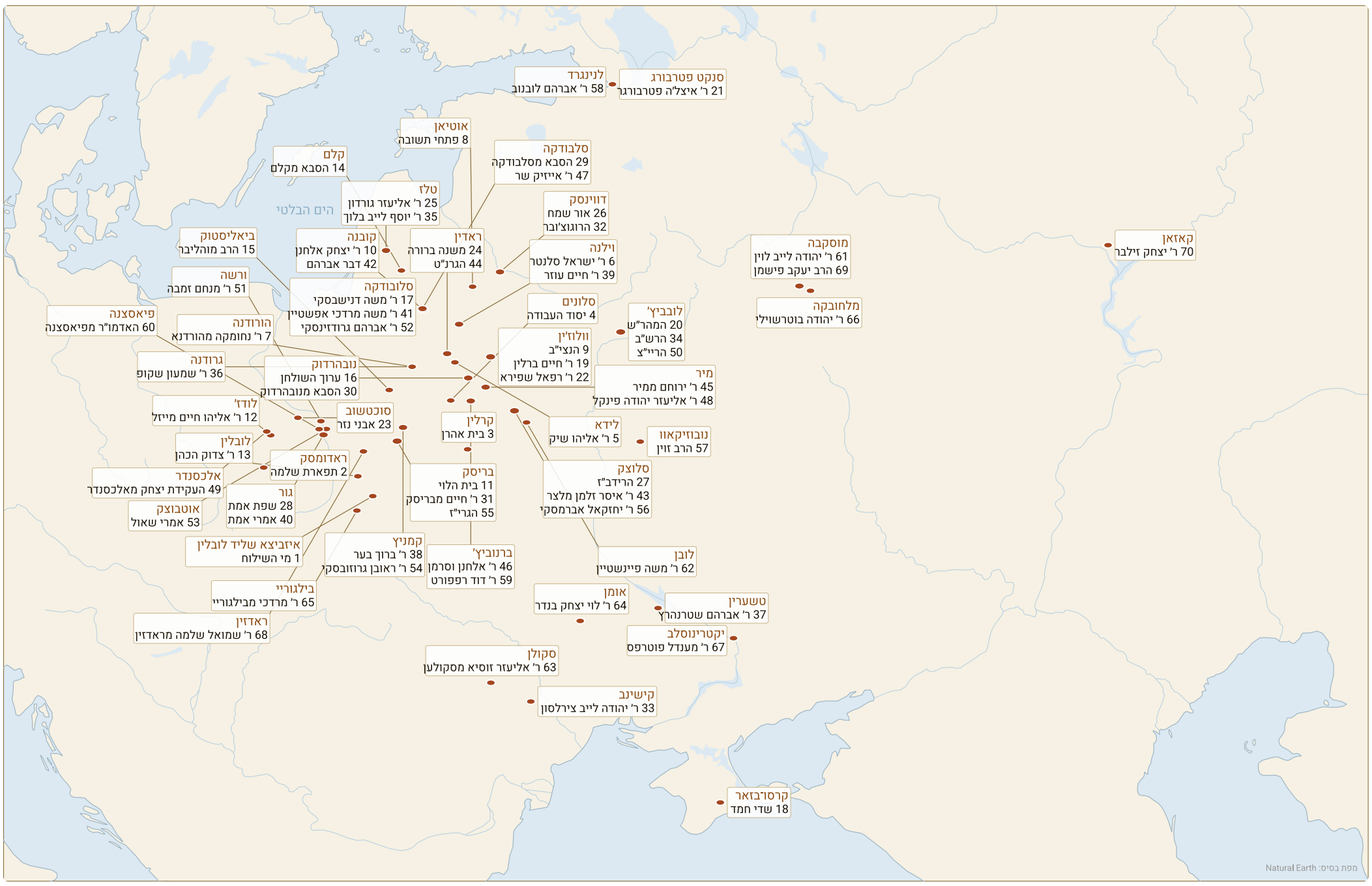
57 **ר' בנימין דיסקין** רבי בנימין דיסקין · 1798–1844 · וולקוביסק — רב ליטאי, ראב"ד הורדנה ורבן של וולקוביסק ולומז'ה

58 **ר' העניך מאלכסנדר** רבי חנוך הניך הכהן מאלכסנדר · 1798–1870 · אלכסנדר · ספרו: חשבה לטובה — מגדולי תלמידי רבי שמחה בונים מפשיסחא ורבי מנחם מנדל מקוצק, ורב העיר אלכסנדר

59 **חידושי הרי"ם** רבי יצחק מאיר אלתר מגור · 1799–1866 · גורא־קלאווריה — האדמו"ר הראשון ומייסד חסידות גור, מגדולי חסידי פשיסחה וקוצק ומגדולי הפוסקים בדורו

חכמי רוסיה – ב

שטחי האימפריה הרוסית לפי גבולות 1914 · חכמים שנולדו משנת 1800, עד רבני ברית המועצות · 70 חכמים, לפי סדר הדורות

אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 מי השילוח רבי מרדכי יוסף ליינר מאיז׳ביצא · 1800–1854 · איזביצא שליד לובלין — מייסד חסידות איזביצא־ראדזין

2 תפארת שלמה רבי שלמה הכהן רבינוביץ מראדומסק · 1801–1866 · ראדומסק — האדמו״ר הראשון ומייסד חסידות ראדומסק, ממשפחת מתנגדים שנמשך לחסידות

3 בית אהרן רבי אהרן פרלוב מקרלין · 1802–1872 · קרלין — האדמו״ר הרביעי של חסידות קרלין, נכדו של רבי אהרן הגדול מקרלין

4 יסוד העבודה רבי אברהם וינברג מסלונים · 1804–1883 · סלונים — מייסד חסידות סלונים

5 ר׳ אליהו שיק רבי אליהו שיק · 1809–1874 · לידא · ספרו: עין אליהו — ״ר׳ אלינקע לידער״ – רב הערים לידא, זאגר וקוברין

6 ר׳ ישראל סלנטר רבי ישראל ליפקין מסלנט · 1809–1883 · וילנה · ספרו: אור ישראל — מייסד תנועת המוסר בליטא

7 ר׳ נחומקה מהורדנא רבי מנחם נחום קפלן · 1811–1879 · הורודנה — צדיק וגבאי צדקה מפורסם שסירב לקבל משרות רבנות ושימש שמש בית המדרש

8 פתחי תשובה רבי אברהם צבי הירש אייזנשטט · 1813–1868 · אוטיאן — ליקט את מסקנות כ־180 ספרי שו״ת וסידרן לפי סדר השולחן ערוך

9 הנצי״ב רבי נפתלי צבי יהודה ברלין · 1816–1893 · וולוז׳ין · ספרו: העמק דבר — ראש ישיבת וולוז׳ין במשך כארבעים שנה ומגדולי התורה במזרח אירופה במאה ה־19

10 ר׳ יצחק אלחנן רבי יצחק אלחנן ספקטור מקובנה · 1817–1896 · קובנה · ספרו: שו״ת באר יצחק — רבה הראשי של קובנה ומגדולי הפוסקים והמשיבים בדורו, כונה ״רבן של כל בני הגולה״

11 בית הלוי רבי יוסף דוב הלוי סולובייצ׳יק מבריסק · 1820–1892 · בריסק · ספרו: שו״ת בית הלוי — משנה לראש ישיבת וולוז׳ין לצד הנצי״ב, שם הייתה שיטת לימודו החריפה חביבה על התלמידים המוכשרים

12 ר׳ אליהו חיים מייזל רבי אליהו חיים מייזל מלודז׳ · 1821–1912 · לודז׳ — רבה של לודז׳ במשך ארבעים שנה וממנהיגי יהדות פולין, נודע ברחמנותו ובצדקתו

13 ר׳ צדוק הכהן רבי צדוק הכהן מלובלין · 1823–1900 · לובלין · ספרו: פרי צדיק — הוגה ומחבר פורה בחסידות ובהלכה

14 הסבא מקלם רבי שמחה זיסל זיו מקלם · 1824–1898 · קלם · ספרו: חכמה ומוסר — מגדולי תלמידי רבי ישראל מסלנט ומראשי תנועת המוסר

15 הרב מוהליבר רבי שמואל מוהליבר · 1824–1898 · ביאליסטוק · ספרו: שו״ת מהר״ש מוהליבר — רב ומנהיג ציבור, ממייסדי תנועת חובבי ציון ומאבות הציונות

16 ערוך השולחן רבי יחיאל מיכל הלוי אפשטיין · 1829–1908 · נובהרדוק — רבה של נובהרדוק ופוסק

17 ר׳ משה דנישבסקי רבי משה דנישבסקי · 1830–1910 · סלובודקה · ספרו: באר משה — ״זקן רבני ליטא״ – רבה של סלובודקה, ממייסדי ישיבת ״כנסת בית יצחק״ ומנהלה הראשי

18 שדי חמד רבי חיים חזקיהו מדיני · 1832–1904 · קרסו׳בזאר — מגדולי האחרונים, יליד ירושלים

19 ר׳ חיים ברלין רבי חיים ברלין · 1832–1912 · וולוז׳ין · ספרו: נשמת חיים — בנו של הנצי״ב

20 המהר״ש רבי שמואל שניאורסון מלובביץ׳ · 1834–1882 · לובביץ׳ · ספרו: ספר המאמרים — האדמו״ר הרביעי בשושלת חב״ד־ליובאוויטש, בנו הצעיר של הצמח צדק, שנבחר להנהגה למרות היותו צעיר הבנים

21 ר׳ איצל׳ה פטרבורגר רבי יצחק בלאזר · 1837–1907 · סנקט פטרבורג · ספרו: פרי יצחק — מראשוני תנועת המוסר ומגדולי תלמידי רבי ישראל מסלנט

22 ר׳ רפאל שפירא רבי רפאל שפירא מוולוז׳ין · 1837–1921 · וולוז׳ין · ספרו: תורת רפאל — חתנו של הנצי״ב, משנה לראש ישיבת וולוז׳ין לצדו, ויתר על משרתו לטובת חתנו רבי חיים סולובייצ׳יק מבריסק

23 אבני נזר רבי אברהם בורנשטיין מסוכטשוב · 1838–1910 · סוכטשוב — אדמו״ר ומייסד חסידות סוכטשוב בשנת תר״ל, מגדולי הפוסקים והלמדנים בפולין

24 משנה ברורה רבי ישראל מאיר הכהן מראדין · 1839–1933 · ראדין — מחשובי הרבנים בדור שלפני השואה ומייסד ישיבת ראדין

25 ר׳ אליעזר גורדון רבי אליעזר גורדון מטלז · 1841–1910 · טלז · ספרו: תשובות רבי אליעזר — רב העיר טלז וראש ישיבת טלז, שתחת הנהגתו גדלה והתפתחה ומשכה מאות תלמידים מרוסיה ומפולין

26 אור שמח רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק · 1843–1926 · דווינסק — רבה הליטאי של דווינסק כ־38 שנה, ומגדולי רבני מזרח אירופה בדור שלפני השואה

27 הרידב״ז רבי יעקב דוד וילובסקי · 1845–1913 · סלוצק · ספרו: פירוש על התלמוד הירושלמי — למדן מפורסם ומפרשני התלמוד הירושלמי, ונודע כעילוי עוד בצעירותו

28 שפת אמת רבי יהודה אריה ליב אלתר מגור · 1847–1905 · גור — האדמו״ר השני בחסידות גור

29 הסבא מסלבודקה רבי נתן צבי פינקל מסלבודקה · 1849–1927 · סלבודקה · ספרו: אור הצפון — מראשי תנועת המוסר ואבי אסכולת סלבודקה, ששמה דגש על ״גדלות האדם״

30 הסבא מנובהרדוק רבי יוסף יוזל הורוביץ מנובהרדוק · 1850–1919 · נובהרדוק · ספרו: מדרגת האדם — מגדולי מפיצי תנועת המוסר ותלמידו של רבי ישראל מסלנט

31 ר׳ חיים מבריסק רבי חיים הלוי סולובייצ׳יק מבריסק · 1853–1918 · בריסק · ספרו: חידושי רבנו חיים הלוי — מגדולי הדור ואבי שיטת הלימוד של הישיבות הליטאיות, ״שיטת בריסק״

32 הרוגוצ׳ובר רבי יוסף רוזין · 1858–1936 · דווינסק · ספרו: צפנת פענח — רב קהילת החסידים, רובם חסידי קאפוסט, בדווינסק, במקביל לאור שמח רב המתנגדים

33 ר׳ יהודה לייב צירלסון רבי יהודה לייב צירלסון מקישינב · 1859–1941 · קישינב · ספרו: עצי הלבנון — רבה הראשי של בסרביה ושל העיר קישינב וראש ישיבת קישינב

34 הרש״ב רבי שלום דובער שניאורסון מליובאוויטש · 1860–1920 · לובביץ׳ · ספרו: קונטרס עץ החיים — האדמו״ר החמישי בשושלת חב״ד־ליובאוויטש בשנים תרמ״ג–תר״פ

35 ר׳ יוסף לייב בלוך רבי יוסף יהודה לייב בלוך · 1860–1929 · טלז · ספרו: שיעורי דעת — רב העיר טלז וראש ישיבת טלז במשך כ־20 שנה, מאנשי תנועת המוסר

36 ר׳ שמעון שקופ רבי שמעון יהודה הכהן שקופ · 1860–1939 · גרודנה · ספרו: שערי יושר — ראש ישיבת שער התורה בגרודנה כעשרים שנה, ולפני כן ר״מ בישיבת טלז

37 ר׳ אברהם שטרנהרץ רבי אברהם שטרנהרץ · 1862–1955 · טשערין · ספרו: טובות זכרונות — נינו של רבי נתן מברסלב ונכדו של רבי נחמן מטשערין

38 ר׳ ברוך בער רבי ברוך בר ליבוביץ מקמניץ · 1863–1939 · קמניץ · ספרו: ברכת שמואל — מגדולי תלמידי רבי חיים מבריסק, וראש ישיבת כנסת בית יצחק בסלובודקה, בוילנה ובקמניץ

39 ר׳ חיים עוזר רבי חיים עוזר גרודזנסקי מווילנה · 1863–1940 · וילנה · ספרו: שו״ת אחיעזר — מגדולי התורה בליטא שלפני השואה ופוסק בולט, נשיא מועצת גדולי התורה

40 אמרי אמת רבי אברהם מרדכי אלתר מגור · 1865–1948 · גור — בנו הבכור של השפת אמת, ששימש 43 שנה כאדמו״ר מגור

41 ר׳ משה מרדכי אפשטיין רבי משה מרדכי אפשטיין · 1866–1933 · סלובודקה · ספרו: לבוש מרדכי — ראש ישיבת כנסת ישראל בסלובודקה, שהועברה בתרפ״ד לחברון, וחבר מועצת גדולי התורה

42 דבר אברהם רבי אברהם דוב כהנא שפירא מקובנה · 1870–1943 · קובנה · ספרו: שו״ת דבר אברהם — רבה האחרון של קהילת קובנה ומגדולי הפוסקים במאה העשרים, המוכר בעולם התורני על שם ספרו שו״ת דבר אברהם

43 ר׳ איסר זלמן מלצר רבי איסר זלמן מלצר · 1870–1953 · סלוצק · ספרו: שו״ת דבר אברהם — רבה של סלוצק וראש ישיבת עץ חיים בירושלים עד פטירתו

44 הגרנ״ט רבי נפתלי צבי טרופ · 1871–1928 · ראדין · ספרו: חידושי הגרנ״ט — ראש ישיבת ראדין שייסד החפץ חיים, מגדולי ראשי הישיבות באירופה בדור שלפני השואה

45 ר׳ ירוחם ממיר רבי ירוחם הלוי ליבוביץ ממיר · 1873–1936 · מיר · ספרו: דעת חכמה ומוסר — משגיח ישיבת מיר ומגדולי תנועת המוסר, שעיצב את שיטתה המוסרית של הישיבה

46 ר׳ אלחנן וסרמן רבי אלחנן בונם וסרמן · 1875–1941 · ברנוביץ׳ · ספרו: קובץ שיעורים — ראש ישיבה בולט בין מלחמות העולם, ראש ישיבת אהל תורה בברנוביץ׳, תלמיד מובהק של החפץ חיים

47 ר׳ אייזיק שר רבי יצחק אייזיק שר · 1875–1952 · סלבודקה · ספרו: עמק ההבנה בתורה וחז״ל — ראש ישיבת סלבודקה בליטא, ולאחר מכן מייסד ישיבת סלבודקה בבני ברק ועומד בראשה, מאנשי תנועת המוסר

48 ר׳ אליעזר יהודה פינקל רבי אליעזר יהודה פינקל ממיר · 1877–1965 · מיר · ספרו: דברי אליעזר — ראש ישיבת מיר כחמישים שנה, בשנים תרע״ז–תשכ״ה, בנו של הסבא מסלבודקה וחתנו של רבי אליהו ברוך קמאי

49 העקידת יצחק מאלכסנדר רבי יצחק מנחם מנדל דנציגר מאלכסנדר · 1880–1942 · אלכסנדר — האדמו״ר הרביעי של חסידות אלכסנדר בשנים תרפ״ד–תש״ב

50 הריי״צ רבי יוסף יצחק שניאורסון מליובאוויטש · 1880–1950 · לובביץ׳ · ספרו: ספר המאמרים — האדמו״ר השישי בשושלת חב״ד־ליובאוויטש בשנים תר״פ–תש״י, בנו של הרש״ב

51 ר׳ מנחם זמבה רבי מנחם זמבה · 1883–1943 · ורשה · ספרו: אוצר הספרא — מגדולי רבני יהדות פולין וממנהיגיה קודם השואה, חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל

52 ר׳ אברהם גרודזינסקי רבי אברהם גרודזינסקי · 1884–1944 · סלובודקה · ספרו: תורת אברהם — מרבני תנועת המוסר, משגיח ישיבת כנסת ישראל בסלובודקה, ובשנים שלפני השואה גם ראש הישיבה

53 אמרי שאול רבי שאול ידידיה אלעזר טאוב ממודז׳יץ · 1886–1947 · אוטבוצק — האדמו״ר השני של חסידות מודז׳יץ בשנים תרפ״א–תש״ח, שלחצרו באוטבוצק נהרו חסידים רבים מיהדות פולין

54 ר׳ ראובן גרוזובסקי רבי ראובן גרוזובסקי · 1886–1958 · קמניץ · ספרו: חידושי רבי ראובן — ר״מ וראש ישיבה בישיבת כנסת בית יצחק בקמניץ, חתנו של רבי ברוך בר ליבוביץ

55 הגרי״ז רבי יצחק זאב הלוי סולובייצ׳יק מבריסק · 1886–1959 · בריסק · ספרו: חידושי מרן רי״ז הלוי — רבה של בריסק אחרי אביו רבי חיים, ראש ישיבת בריסק בבריסק ולאחר מכן בירושלים

56 ר׳ יחזקאל אברמסקי רבי יחזקאל אברמסקי · 1886–1976 · סלוצק · ספרו: חזון יחזקאל — פרשן התוספתא, ראש בית הדין בלונדון ומראשי ישיבת סלבודקה בבני ברק, וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל

57 הרב זוין רבי שלמה יוסף זוין · 1886–1978 · נובוזיקאוו · ספרו: אנציקלופדיה תלמודית — תלמיד חכם, חסיד חב״ד ומרבני הציונות הדתית, שייסד בתש״ב עם הרב מאיר בר־אילן את האנציקלופדיה התלמודית וערך את כל כרכיה שיצאו בימי חייו – מפעל חייו בשלושים וחמש שנותיו האחרונות

58 ר׳ אברהם לובנוב רבי אברהם לובנוב מלנינגרד · 1888–1973 · לנינגרד — רבה של לנינגרד מתש״ג ואסיר ציון, ולפני כן רב העיר לפל

59 ר׳ דוד רפפורט רבי דוד הכהן רפפורט · 1889–1941 · ברנוביץ׳ · ספרו: צמח דוד — עילוי מגיל צעיר, מצאצאי רבי עקיבא איגר ומשפחת הגאון מווילנה, ומבני הכולל ״בית ישראל״ בסלובודקה

60 האדמו״ר מפיאסצנה רבי קלונימוס קלמיש שפירא מפיאסצנה · 1889–1943 · פיאסצנה · ספרו: חובת התלמידים — האדמו״ר הראשון מפיאסצנה והוגה חסידי דגול בפולין בין שתי מלחמות העולם

61 ר׳ יהודה לייב לוין רבי יהודה לייב לוין ממוסקבה · 1894–1971 · מוסקבה — רבה הראשי של מוסקבה וראש ישיבת ״קול יעקב״ בעיר משנת 1957 ועד פטירתו

62 ר׳ משה פיינשטיין רבי משה פיינשטיין · 1895–1986 · לובן · ספרו: אגרות משה — מגדולי פוסקי ההלכה החרדים לאחר השואה והפוסק החרדי הבולט והמשפיע ביותר בארצות הברית

63 ר׳ אליעזר זוסיא מסקולען רבי אליעזר זוסיא פורטוגל מסקולען · 1897–1982 · סקולן · ספרו: קונטרס השבת — מייסד חסידות סקולען ואדמו״רה הראשון

64 ר׳ לוי יצחק בנדר רבי לוי יצחק בנדר · 1897–1989 · אומן · ספרו: שיח שרפי קודש — ממנהיגיה הבולטים של חסידות ברסלב במאה העשרים

65 ר׳ מרדכי מבילגוריי רבי מרדכי רוקח מבילגוריי · 1901–1949 · בילגוריי · ספרו: פרשת מרדכי — רבה של בילגוריי שבפולין מתרפ״ו ועד השואה, בנו של האדמו״ר השלישי מבעלז ואביו של האדמו״ר מבעלז הנוכחי

66 ר׳ יהודה בוטרשוילי רבי יהודה בוטרשוילי · 1905–1985 · מלחובקה — מן המנהיגים הרוחניים של יהודי גרוזיה בישראל, שכונה ״חכם יהודה קולאשר״ על שם עיר הולדתו

67 ר׳ מענדל פוטרפס רבי מנחם מנדל פוטרפס · 1907–1995 · יקטרינוסלב — ממשפיעי חב״ד המרכזיים בישראל

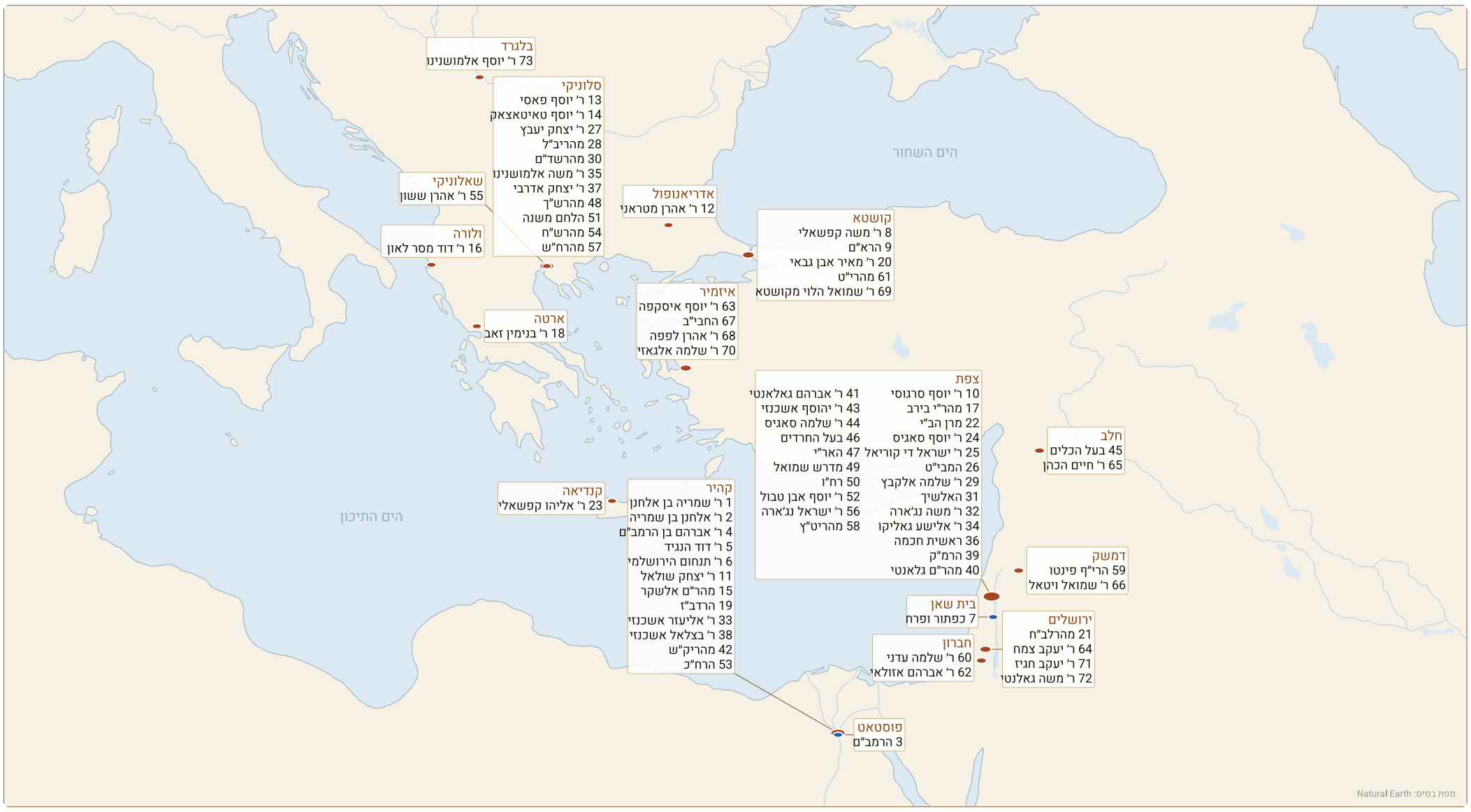
68 ר׳ שמואל שלמה מראדזין רבי שמואל שלמה ליינר מראדזין · 1909–1942 · ראדזין — האדמו״ר החמישי לשושלת חסידות איזביצא־ראדזין, שנודע כעילוי כבר בצעירותו

69 הרב יעקב פישמן ממוסקבה · 1913–1983 · מוסקבה — הרב הראשי של בית הכנסת הכוראלי במוסקבה בשנים 1972–1983, ששימש בפועל כרבה של יהדות מוסקבה

70 ר׳ יצחק זילבר רבי יצחק זילבר · 1917–2004 · קאזאן · ספרו: להישאר יהודי — מחנך ופעיל לקירוב יוצאי ברית המועצות ליהדות, ששמר מצוות בדקדקנות תחת השלטון הקומוניסטי ומסר שם שיעורי תורה

ארץ ישראל והאימפריה העות'מאנית – א

מגורשי ספרד: צפת, ירושלים, קושטא, סלוניקי ומצרים, עד שנת 1650 · 73 חכמים, לפי סדר הדורות

ראשונים · אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 ר' שמריה בן אלחנן רבי שמריה בן רבי אלחנן · 945–1011 · קהיר · ספרו: פירושים למקרא — מ"ארבעת השבויים" לפי ספר הקבלה, הרב הראשי של יהודי מצרים בפוסטאט ומנהיגם בהכרת השלטון הפאטמי

2 ר' אלחנן בן שמריה רבי אלחנן בן שמריה · 965–1026 · קהיר — מנהיג יהודי מצרים בפוסטאט בתחילת המאה ה־11, שתוארו הבולט היה "ראש הסדר"

3 הרמב"ם רבי משה בן מימון · 1138–1204 · פוסטאט · ספרו: משנה תורה — "הנשר הגדול" – "ממשה עד משה לא קם כמשה"

4 ר' אברהם בן הרמב"ם רבי אברהם בן הרמב"ם · 1186–1237 · קהיר · ספרו: המספיק לעובדי השם — בנו ותלמידו של הרמב"ם, נגיד יהודי מצרים ורופא חצר

5 ר' דוד הנגיד רבי דוד הנגיד · 1212–1300 · קהיר · ספרו: מדרש דוד — בנו של רבי אברהם בן הרמב"ם ונגיד יהודי מצרים

6 ר' תנחום הירושלמי רבי תנחום הירושלמי · 1219–1291 · קהיר · ספרו: כתאב אלביאן — פרשן מקרא ומילונאי בן המאה ה־13, שכתב בערבית יהודית

7 כפתור ופרח רבי אשתורי הפרחי · 1280–1355 · בית שאן — "כפתור ופרח" – החוקר הראשון של גאוגרפיית ארץ ישראל ומצוות התלויות בארץ

8 ר' משה קפשאלי רבי משה קפשאלי · 1420–1495 · קושטא — הרב הראשי ליהודי איסטנבול, שהוכר בידי הסולטאנים מהמט השני ובאיזיט השני כסמכות התורנית העליונה באימפריה העות'מאנית

9 הרא"ם רבי אליהו מזרחי · 1435–1526 · קושטא · ספרו: המזרחי — אחד משלושת הפרשנים העיקריים של רש"י על התורה

10 ר' יוסף סרגוסי רבי יוסף סרגוסי · 1460–1507 · צפת — מחכמי צפת ומנהיגיה ורבו של הרדב"ז

11 ר' יצחק שולאל רבי יצחק הכהן שולאל · 1460–1524 · קהיר — הנגיד האחרון של יהודי מצרים לפני ביטול הנגידות

12 ר' אהרן מטראני רבי אהרן מטראני · 1460–1530 · אדריאנופול — דודו ורבו של המבי"ט

13 ר' יוסף פאסי רבי יוסף פאסי · 1462–1520 · סלוניקי · ספרו: שאלות ותשובות — פוסק מגורשי ספרד

14 ר' יוסף טאיטאצאק רבי יוסף טאיטאצאק · 1465–1546 · סלוניקי · ספרו: פורת יוסף — פוסק ומקובל, מראשי יהדות ספרד באימפריה העות'מאנית

15 מהר"ם אלשקר רבי משה אלשקר · 1466–1542 · קהיר · ספרו: שו"ת מהר"ם אלשקר — רב, פוסק ודיין ספרדי בולט מדור גירוש ספרד, שהתנגד לפלפול ותמך בעיסוק בפילוסופיה בעקבות הרמב"ם

16 ר' דוד מסר לאון רבי דוד בן יהודה מסר לאון · 1470–1526 · ולורה · ספרו: תהלה לדוד — רב, פוסק ופילוסוף מראשי יהדות איטליה בראשית המאה ה־16

17 מהר"י בירב רבי יעקב בירב · 1474–1541 · צפת · ספרו: שו"ת מהר"י בירב — רבם של כל רבני צפת בדורו, ביניהם רבי יוסף קארו והמבי"ט

18 ר' בנימין זאב רבי בנימין בן מתתיהו · 1475–1545 · ארטה — מפוסקי ההלכה והמשיבים המפורסמים בדורו ביוון ובטורקיה, הידוע על שם ספר השו"ת שלו "בנימין זאב"

19 הרדב"ז רבי דוד בן שלמה אבן זמרא · 1479–1573 · קהיר · ספרו: שו"ת הרדב"ז — מנהיגה של יהדות מצרים אחרי הכיבוש העות'מאני

20 ר' מאיר אבן גבאי רבי מאיר בן יחזקאל אבן גבאי · 1480–1540 · קושטא · ספרו: עבודת הקודש — מחשובי המקובלים בתקופת גירוש ספרד

21 מהרלב"ח – רבי לוי בן חביב · 1480–1541 · ירושלים · ספרו: שו"ת מהרלב"ח — ראש חכמי ירושלים אחרי גירוש ספרד

22 מרן הב"י הרב יוסף קארו · 1488–1575 · צפת · ספרו: בית יוסף — הוראותיו התקבלו בכל תפוצות ישראל

23 ר' אליהו קפשאלי רבי אליהו קפשאלי · 1490–1555 · קנדיאה · ספרו: סדר אליהו זוטא — החכם הנודע שבמשפחת קפשאלי, רבה של קנדיאה ומעורכי תקנות קנדיאה

24 ר' יוסף סאגיס רבי יוסף סאגיס · 1492–1572 · צפת — רב ומקובל, כונה "החסיד" ו"פורטוגיסו"

25 ר' ישראל די קוריאל רבי ישראל די קוריאל · 1500–1577 · צפת · ספרו: אור צדיקים — ראש ישיבה גדולה בצפת ומראשי בית הדין לצד מרן והמבי"ט

26 המבי"ט רבי משה מטראני · 1500–1580 · צפת · ספרו: שו"ת המבי"ט — תלמידו המובהק של מהר"י בירב, נסמך עם רבי יוסף קארו

27 ר' יצחק יעבץ רבי יצחק יעבץ · 1505–1547 · סלוניקי — בנו של רבי יוסף יעבץ, רב ורופא בשאלוניקי

28 מהריב"ל רבי יוסף בן דוד אבן לב · 1505–1580 · סלוניקי · ספרו: שו"ת מהריב"ל — מגדולי פוסקי יוון ותורכיה בדור שאחרי הגירוש

29 ר' שלמה אלקבץ רבי שלמה הלוי אלקבץ · 1505–1584 · צפת · ספרו: לכה דודי — מקובל ופייטן

30 מהרשד"ם רבי שמואל די מדינה · 1506–1589 · סלוניקי · ספרו: שו"ת מהרשד"ם — מגדולי חכמי סלוניקי, אב"ד וראש ישיבה שעודדה לימוד עצמאי וחשיבה ביקורתית

31 האלשיך רבי משה אלשיך · 1506–1600 · צפת · ספרו: תורת משה — דרשן ופוסק

32 ר' משה נג'ארה רבי משה נג'ארה · 1508–1581 · צפת · ספרו: לקח טוב — מגורי האר"י

33 ר' אליעזר אשכנזי רבי אליעזר אשכנזי · 1513–1586 · קהיר · ספרו: מעשי ה' — רב, פרשן מקרא, פייטן ופילוסוף, בעל אישיות עצמאית ודעתנית שנדד בשל כך בין קהילות רבות

34 ר' אלישע גאליקו רבי אלישע גאליקו · 1515–1578 · צפת · ספרו: פירוש על שיר השירים — מתלמידיו המובהקים של מרן, שגם סמכו

35 ר' משה אלמושנינו רבי משה אלמושנינו · 1516–1580 · סלוניקי · ספרו: ידי משה — רב, פרשן מקרא ופילוסוף מסלוניקי, ממשפחת אנוסים מארגון

36 ראשית חכמה רבי אליהו די וידאש · 1518–1587 · צפת — מגורי האר"י

37 ר' יצחק אדרבי רבי יצחק אדרבי · 1520–1577 · סלוניקי · ספרו: דברי ריבות — מגדולי הפוסקים במאה ה־16, שאליו נשלחו שאלות מרחבי הבלקן

38 ר' בצלאל אשכנזי רבי בצלאל אשכנזי · 1520–1592 · קהיר · ספרו: שיטה מקובצת — בעל השיטה מקובצת

39 הרמ"ק רבי משה קורדוברו · 1522–1570 · צפת · ספרו: פרדס רימונים — מגדולי מקובלי צפת

40 מהר"ם גלאנטי רבי משה גאלנטי · 1522–1612 · צפת · ספרו: שו"ת מהר"ם גלאנטי — תלמיד חכם, פוסק ומקובל

41 ר' אברהם גאלאנטי רבי אברהם גאלאנטי · 1525–1560 · צפת · ספרו: ירח יקר על הזוהר — מקובל

42 מהריק"ש רבי יעקב קאשטרו · 1525–1610 · קהיר · ספרו: ערך לחם — מרבניה הנודעים של מצרים, תלמיד הרדב"ז

43 ר' יהוסף אשכנזי רבי יהוסף אשכנזי · 1530–1570 · צפת · ספרו: הגהות למשנה — מומחה גדול לנוסח המשנה, וידע את ששה סדרי משנה בעל פה

44 ר' שלמה סאגיס רבי שלמה סאגיס · 1530–1587 · צפת — רב, מקובל ופוסק

45 בעל הכלים רבי שמואל לאנייאדו · 1530–1605 · חלב · ספרו: כלי יקר — פרשן מקרא וראש הרבנים בארם צובא, ראשון משפחת לניאדו שצאצאיה כיהנו ברבנות חלב

46 בעל החרדים רבי אלעזר אזכרי · 1533–1600 · צפת · ספרו: ספר חרדים — מקובל, דרשן ומשורר

47 האר"י רבי יצחק לוריא · 1534–1572 · צפת · ספרו: כתבי האר"י — גדול מקובלי צפת, הוגה קבלת האר"י

48 מהרש"ך רבי שלמה בן אברהם הכהן · 1540–1602 · סלוניקי · ספרו: שו"ת מהרש"ך — פוסק הלכה ומגדולי חכמי יוון בדור שלאחר רבי יוסף קארו, רב קהילת מגורשי קסטיליה בסלוניקי

49 מדרש שמואל רבי שמואל די אוזידא · 1540–1604 · צפת · ספרו: מדרש שמואל על אבות — מתלמידיו הראשונים של האר"י וחברו של הרמ"ק

50 רח"ו רבי חיים ויטאל · 1542–1620 · צפת · ספרו: עץ חיים — תלמידו המובהק של האר"י, כתב וערך את קבלת האר"י

51 הלחם משנה רבי אברהם די בוטון · 1545–1588 · סלוניקי — ממפרשי משנה תורה לרמב"ם

52 ר' יוסף אבן טבול רבי יוסף אבן טבול · 1545–1616 · צפת · ספרו: דרושי חפצי בה — מגדולי תלמידי האר"י לצד רבי חיים ויטאל

53 הרח"כ רבי חיים כפוסי · 1550–1631 · קהיר · ספרו: שו"ת רבי חיים כפוסי — פוסק ופרשן מגדולי חכמי מצרים, שנחלק בהלכה עם המהריק"ש

54 מהרש"ח רבי שמואל חיון · 1555–1608 · סלוניקי · ספרו: בני שמואל — פוסק הלכה, אב בית דין וראש ישיבה בסלוניקי, נכדו של המהרשד"ם

55 ר' אהרן ששון רבי אהרן ששון · 1555–1626 · שאלוניקי · ספרו: שו"ת תורת אמת — "מהר"א ששון" – רב בשאלוניקי ובקושטא ומחבר שו"ת "תורת אמת"

56 ר' ישראל נג'ארה רבי ישראל נג'ארה · 1555–1628 · צפת · ספרו: יה רבון עלם — מגדולי המשוררים והפייטנים העבריים בכל הזמנים

57 מהרח"ש רבי חיים שבתי · 1557–1647 · סלוניקי · ספרו: תורת חיים — מגדולי רבני סלוניקי ופוסקי דורו, שהשיב מאות תשובות לכל תפוצות הגולה

58 מהריט"ץ רבי יום טוב צהלון · 1559–1619 · צפת · ספרו: שו"ת מהריט"ץ — "לקח טוב", שכתב בגיל 17–18, נדפס בצפת ב־1577 – כנראה הספר הראשון שנדפס בארץ ישראל

59 הרי"ף פינטו רבי יאשיהו פינטו · 1565–1648 · דמשק · ספרו: מאור עינים — מגדולי חכמי סוריה במאה ה־17 והרב הראשי של דמשק

60 ר' שלמה עדני רבי שלמה בן ישועה עדני · 1567–1626 · חברון · ספרו: מלאכת שלמה — מגדולי מפרשי המשנה, יליד צנעא שגדל בארץ ישראל ופעל בחברון בעוני ובייסורים

61 מהרי"ט – רבי יוסף מטראני · 1568–1639 · קושטא · ספרו: שו"ת מהרי"ט — מגדולי חכמי צפת וקושטא

62 ר' אברהם אזולאי רבי אברהם אזולאי · 1570–1643 · חברון · ספרו: חסד לאברהם — מקובל, סב סבו של החיד"א, שעלה מפאס לחברון

63 ר' יוסף איסקפה רבי יוסף איסקפה · 1570–1662 · איזמיר · ספרו: ראש יוסף — מגדולי רבני איזמיר ורבה הראשון של הקהילה

64 ר' יעקב צמח רבי יעקב צמח · 1584–1667 · ירושלים · ספרו: נגיד ומצוה — מקובל ורופא, יליד משפחת אנוסים, שערך וסידר חיבורים רבים בקבלת האר"י

65 ר' חיים הכהן רבי חיים הכהן · 1585–1655 · חלב · ספרו: מקור חיים — מקובל, תלמידו של רבי חיים ויטאל ורב בארם צובא

66 ר' שמואל ויטאל רבי שמואל ויטאל · 1598–1677 · דמשק · ספרו: שמונה שערים — בנו של רבי חיים ויטאל, מרבני ומקובלי דמשק, שסידר את "שמונה השערים" מכתבי האר"י

67 החבי"ב רבי חיים בנבנישתי · 1603–1673 · איזמיר · ספרו: כנסת הגדולה — רב ופוסק באיזמיר, שספרו "כנסת הגדולה" הפך לאחד מספרי היסוד בפסיקה

68 ר' אהרן לפפה רבי אהרן לפפה · 1604–1667 · איזמיר · ספרו: בני אהרן — רב ודיין במניסה ובאיזמיר

69 ר' שמואל הלוי מקושטא רבי שמואל הלוי · 1610–1675 · קושטא — פוסק וראש ישיבה בקושטא במאה ה־17

70 ר' שלמה אלגאזי רבי שלמה אלגאזי · 1610–1683 · איזמיר · ספרו: גופי הלכות — מחבר פורה בכללי התלמוד ובדרוש, ממתנגדי שבתי צבי, שבגללו נאלץ לברוח מטורקיה

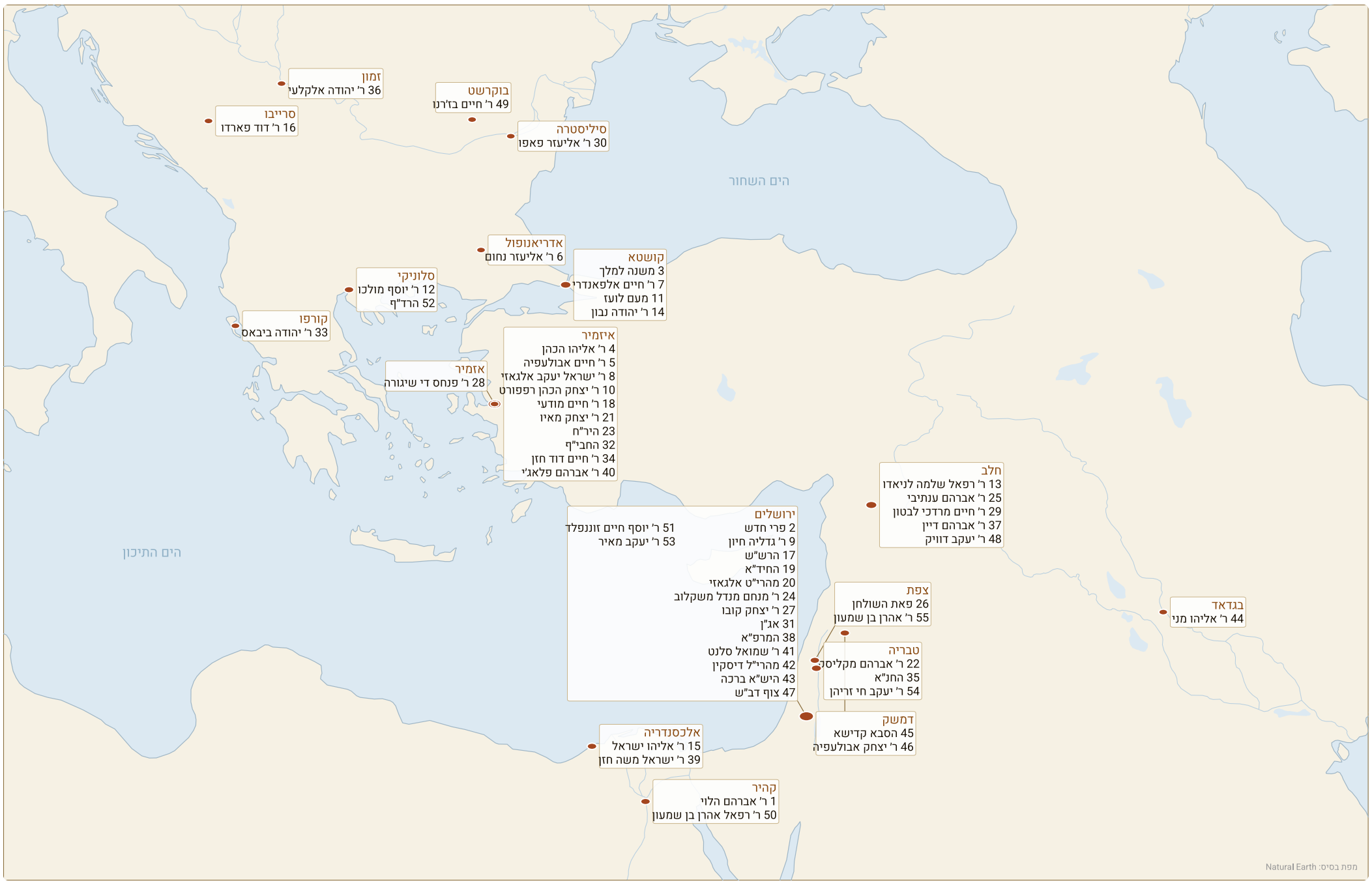
71 ר' יעקב חגיז רבי ישראל יעקב חגיז · 1620–1674 · ירושלים · ספרו: הלכות קטנות — יליד פאס שייסד בירושלים את ישיבת "בית יעקב" במימון משפחת ויגה, וקבע בה סדרי לימוד חדשים

72 ר' משה גאלנטי רבי משה גאלנטי · 1620–1689 · ירושלים · ספרו: אלף המגן — הראשון לציון הראשון וראש רבני ירושלים במאה ה־17

73 ר' יוסף אלמושנינו רבי יוסף בן יצחק אלמושנינו · 1643–1689 · בלגרד · ספרו: עדות ביהוסף — הרב הראשי של יהודי בלגרד, שהייתה אז מרכז הלכה, והתכתב עם רבי משה בן חביב והחכם צבי

ארץ ישראל והאימפריה העות'מאנית – ב

ירושלים, איזמיר, קושטא, סלוניקי ומצרים, משנת 1650 · 55 חכמים, לפי סדר הדורות

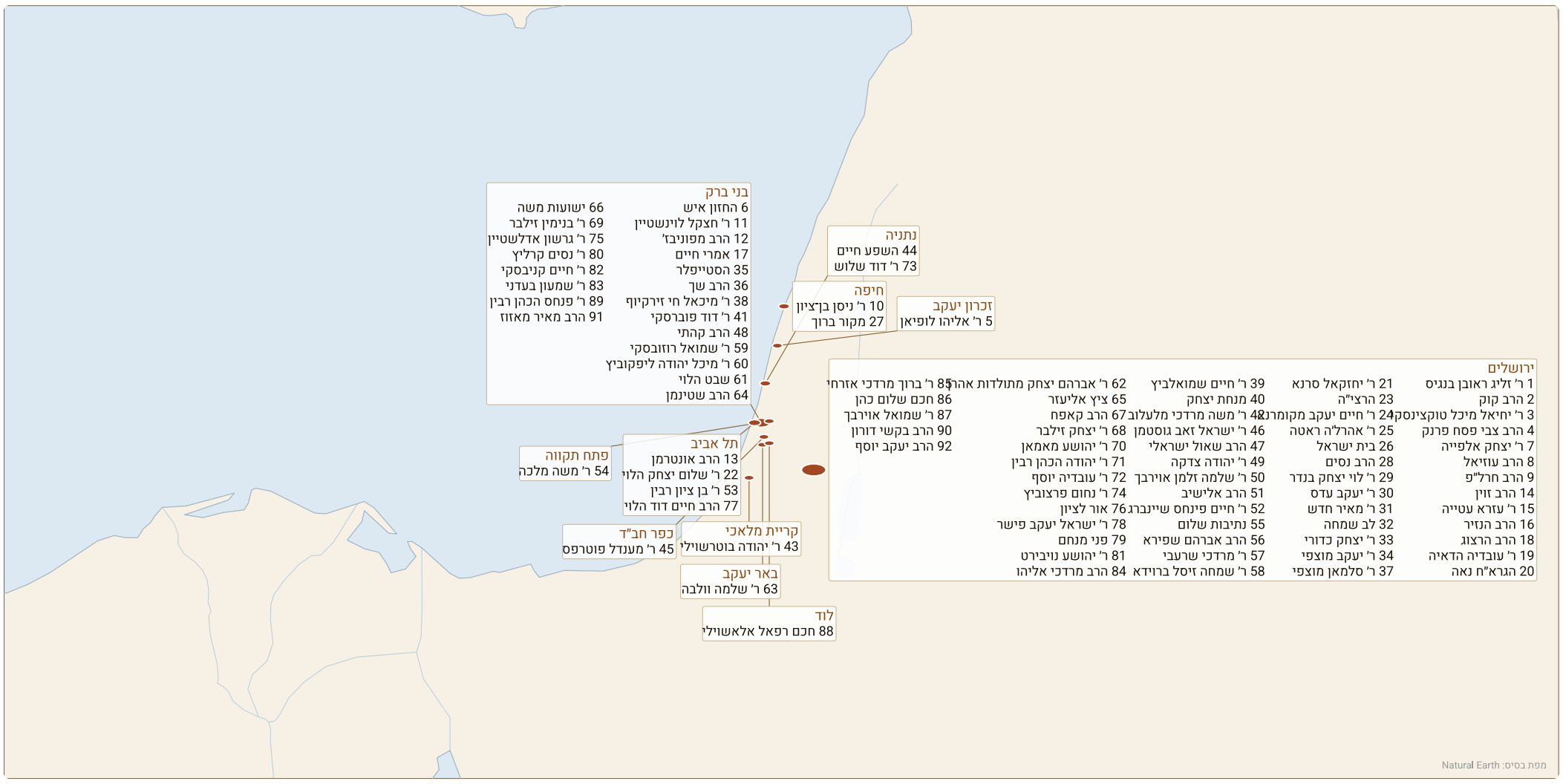

● אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1. **ר' אברהם הלוי** רבי אברהם בן מרדכי הלוי · 1650–1712 · קהיר · ספרו: גנת ורדים — ראש רבני מצרים בקהיר
2. **פרי חדש** רבי חזקיה די סילוה · 1656–1695 · ירושלים — פוסק ושד"ר, מגדולי רבני ארץ ישראל במאה ה־17, ראש ישיבת בית יעקב ורבה של ירושלים
3. **משנה למלך** רבי יהודה רוזאניס מקושטא · 1657–1727 · קושטא — רב, פוסק ואב בית דין בקושטא וראש ישיבה
4. **ר' אליהו הכהן** רבי אליהו הכהן האתמרי · 1659–1729 · איזמיר · ספרו: שבט מוסר — דיין, דרשן ומקובל מחכמי איזמיר, שחיבר עשרות ספרי מוסר, מדרש ופרשנות
5. **ר' חיים אבולעפיה** רבי חיים אבולעפיה · 1660–1744 · איזמיר · ספרו: יוסף לקח — רב ושד"ר, ששימש רבה של איזמיר וזכה לכבוד אף אצל המוסלמים
6. **ר' אליעזר נחום** רבי אליעזר נחום · 1662–1744 · אדריאנופול · ספרו: חזון נחום — ראש ישיבה באדריאנופול ובקושטא שעלה לירושלים וכיהן בה כראשון לציון
7. **ר' חיים אלפאנדרי** רבי חיים אלפאנדרי · 1665–1733 · קושטא · ספרו: אש דת — רב ופוסק מגדולי דורו בקושטא, נכדו של ר' חיים אלפאנדרי הזקן
8. **ר' ישראל יעקב אלגאזי** רבי ישראל יעקב אלגאזי · 1680–1756 · איזמיר · ספרו: שמע יעקב — מחכמי איזמיר וירושלים, ראש ישיבת המקובלים בית אל אחרי ר' גדליה חיון וראשון לציון
9. **ר' גדליה חיון** רבי גדליה חיון · 1683–1750 · ירושלים — מקובל ושד"ר, מייסד ישיבת המקובלים "בית אל" בירושלים ומחשובי חכמיה
10. **ר' יצחק הכהן רפפורט** רבי יצחק הכהן רפפורט · 1685–1755 · איזמיר · ספרו: בתי כהונה — רב ופוסק באיזמיר ובירושלים, הראשון לציון בסוף ימיו
11. **מעם לועז** רבי יעקב כולי · 1689–1732 · קושטא · ספרו: ילקוט מעם לועז — מחכמי ירושלים ושד"ריה, נכדו של רבי משה בן חביב
12. **ר' יוסף מולכו** רבי יוסף מולכו · 1692–1768 · סלוניקי · ספרו: שלחן גבוה — ראש השוחטים בסלוניקי ופוסק מרכזי בהלכות שחיטה, שפעל להעלאת רמת השוחטים
13. **ר' רפאל שלמה לניאדו** רבי רפאל שלמה לניאדו · 1700–1793 · חלב · ספרו: בית דינו של שלמה — "הרש"ל" – רב העיר חלב ומגדולי רבניה ודייניה במאה ה־18, ממשפחת רבנים ידועה
14. **ר' יהודה נבון** רבי יהודה נבון · 1707–1761 · קושטא · ספרו: קרית מלך רב — מחכמי קושטא שעלה לירושלים ועמד בה בראש ישיבה
15. **ר' אליהו ישראל** רבי אליהו ישראל · 1715–1784 · אלכסנדריה · ספרו: קול אליהו — שד"ר מטעם ירושלים בקהילות אירופה, ואחר כך אב בית הדין של אלכסנדריה
16. **ר' דוד פארדו** רבי דוד פארדו · 1718–1790 · סרייבו · ספרו: חסדי דוד — פרשן ספרות חז"ל, פוסק ומשורר, ופירושו "חסדי דוד" הוא הפירוש היחיד המקיף את כל התוספתא
17. **הרש"ש** רבי שלום מזרחי שרעבי · 1720–1777 · ירושלים · ספרו: סידור הרש"ש — מקובל בולט שעלה מתימן לארץ ישראל ועמד בראש ישיבת המקובלים בית אל בירושלים
18. **ר' חיים מודעי** רבי חיים מודעי · 1720–1794 · איזמיר · ספרו: חיים לעולם — ראש חכמי צפת ורבה של איזמיר, מגדולי המשיבים בדורו
19. **החיד"א** רבי חיים יוסף דוד אזולאי · 1724–1806 · ירושלים · ספרו: ברכי יוסף — פוסק הלכה, מקובל ושד"ר, שחיבר למעלה ממאה ספרים
20. **מהרי"ט אלגאזי** רבי יום-טוב אלגאזי · 1727–1802 · ירושלים · ספרו: הלכות יום טוב — ראשון לציון וראש ישיבת המקובלים בית אל אחרי הרש"ש
21. **ר' יצחק מאיו** רבי יצחק מאיו · 1740–1810 · איזמיר · ספרו: שרשי הים — רב הכולל של איזמיר, פוסק וסופר תורני, בעל "שרשי הים" – דיונים רחבים לפי "שורשים" על סדר הרמב"ם
22. **ר' אברהם מקליסק** רבי אברהם הכהן מקליסק · 1741–1810 · טבריה · ספרו: חסד לאברהם — בנעוריו מגדולי תלמידי הגר"א, ואחר כך מתלמידי המגיד ממזריטש
23. **היר"ח** רבי רפאל יוסף חזן · 1741–1820 · איזמיר · ספרו: חקרי לב — פוסק הלכה מגדולי חכמי איזמיר, שעלה לארץ ישראל וכיהן כראשון לציון
24. **ר' מנחם מנדל משקלוב** רבי מנחם מנדל משקלוב · 1750–1827 · ירושלים · ספרו: מים אדירים — מתלמידיו המובהקים של הגר"א, ששימשו בשנותיו האחרונות וערך את כתביו לדפוס
25. **ר' אברהם ענתיבי** רבי אברהם ענתיבי · 1765–1858 · חלב · ספרו: יושב אהלים — רבה הראשי של חלב, דיין, מקובל, דרשן ופייטן
26. **פאת השולחן** רבי ישראל משקלוב · 1770–1839 · צפת — מבולטי תלמידי הגר"א וממנהיגי עליית תלמידיו לארץ ישראל
27. **ר' יצחק קובו** רבי יצחק קובו · 1770–1854 · ירושלים · ספרו: דגל מחנה — הראשון לציון והחכם באשי, שד"ר ומגדולי חכמי ירושלים במחצית הראשונה של המאה ה־19
28. **ר' פנחס די שיגורה** רבי פנחס רפאל יהושע די שיגורה · 1775–1851 · איזמיר · ספרו: אות היא לעולם — "הפרד"ס" – אב"ד, ריש מתיבתא, מקובל ופוסק באזמיר
29. **ר' חיים מרדכי לבטון** רבי חיים מרדכי לבטון · 1780–1869 · חלב · ספרו: נכח השולחן — דיין ורבה הראשי של חלב, ממשפחת מגורשי ספרד
30. **ר' אליעזר פאפו** רבי אליעזר פאפו · 1786–1827 · סיליסטרה · ספרו: פלא יועץ — פוסק ומקובל, רב הקהילה הספרדית בסיליסטרה
31. **אג"ן** רבי חיים אברהם גאגין · 1787–1848 · ירושלים · ספרו: חוקי חיים — מקובל, ראש ישיבת המקובלים בית אל והראשון ששימש בתפקיד המאוחד של הראשון לציון וחכם באשי בירושלים
32. **החבי"ף** רבי חיים פלאג'י מאיזמיר · 1787–1868 · איזמיר · ספרו: כף החיים — מגדולי חכמי איזמיר – פוסק, פרשן ומקובל
33. **ר' יהודה ביבאס** רבי יהודה אריה ליאון ביבאס · 1789–1852 · קורפו · ספרו: אנשי חיל — רב ספרדי, מקובל ופוסק בעל השכלה כללית, רבה של קורפו ומבשרי הציונות
34. **ר' חיים דוד חזן** רבי חיים דוד חזן · 1790–1869 · איזמיר · ספרו: תורת זבח — אב"ד באיזמיר ואחר כך הראשון לציון וחכם באשי בירושלים, ושתי המשרות אוחדו בבחירתו
35. **החנ"א** רבי חיים ניסים אבולעפיה · 1795–1861 · טבריה · ספרו: חנא וחסדא — רבה של טבריה והראשון לציון בירושלים
36. **ר' יהודה אלקלעי** הרב יהודה בן שלמה חי אלקלעי · 1798–1878 · זמון · ספרו: מנחת יהודה — רב בזמון שבסרביה, "מבשר הציונות" המעשית והמדינית
37. **ר' אברהם דיין** רבי אברהם דיין · 1800–1876 · חלב · ספרו: ויוסף אברהם — מגדולי חכמי חלב במאה ה־19, ראש קהל המוסתערבים ודיין, שחכמי דורו כתבו עליו "דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא"
38. **המרפ"א** רבי רפאל מאיר פאניז'ל · 1804–1893 · ירושלים · ספרו: לב מרפ"א — שד"ר והראשון לציון
39. **ר' ישראל משה חזן** רבי ישראל משה חזן · 1808–1862 · אלכסנדריה · ספרו: קנאת ציון — נכדו של בעל "חקרי לב", שד"ר ורבה של רומא, קורפו ואלכסנדריה
40. **ר' אברהם פלאג'י** רבי אברהם פלאג'י · 1810–1899 · איזמיר · ספרו: ויען אברהם — בנו הגדול של החבי"ף, שמילא את מקומו כרבה הראשי של איזמיר
41. **ר' שמואל סלנט** רבי שמואל סלנט · 1816–1909 · ירושלים · ספרו: תורת רבינו שמואל סלנט — רבה ומנהיגה של העדה האשכנזית בירושלים במשך כ־44 שנים, חתנו וממשיכו של רבי יוסף זונדל מסלנט
42. **מהרי"ל דיסקין** רבי משה יהושע יהודה לייב דיסקין מבריסק · 1817–1898 · ירושלים · ספרו: שו"ת מהרי"ל דיסקין — מחשובי רבני היישוב הישן בירושלים, כונה "הרב מבריסק" על שם רבנותו האחרונה בגולה
43. **היש"א ברכה** רבי יעקב שאול אלישר · 1817–1906 · ירושלים · ספרו: מעשה אי"ש — הראשון לציון ואב בית הדין בירושלים
44. **ר' אליהו מני** רבי אליהו סלימאן מני · 1818–1899 · בגדאד · ספרו: זכרונות אליהו — מגדולי רבני יהדות עיראק ומקובל, שעלה לארץ ישראל וכיהן כרבה הראשי של חברון, תחילה ללא משכורת
45. **הסבא קדישא** רבי שלמה אליעזר אלפנדרי · 1820–1930 · דמשק · ספרו: שו"ת הסבא קדישא — פוסק ומקובל, חכם באשי של דמשק ואחר כך רבה של צפת
46. **ר' יצחק אבולעפיה** רבי יצחק אבולעפיה · 1824–1910 · דמשק · ספרו: פני יצחק — דיין בטבריה, אב"ד דמשק וחכם באשי של סוריה
47. **צוף דב"ש** רבי דוד בן שמעון · 1826–1879 · ירושלים · ספרו: שערי צדק — תלמיד חכם ומנהיג, שייסד את עדת המערביים בירושלים כעדה עצמאית ונודע כ"אבי היתומים ודיין האלמנות"
48. **ר' יעקב דוויק** רבי יעקב דוויק הכהן · 1828–1919 · חלב · ספרו: דרך אמונה — מחכמי ארם צובא שכיהן בה כחכם באשי וכאב"ד
49. **ר' חיים בז'רנו** הרב חיים משה בז'רנו · 1846–1931 · בוקרשט · ספרו: ארשת החיים — תלמיד חכם, פייטן וחוקר הלדינו, שעמד בראש הקהילה הספרדית בבוקרשט וכיהן כממלא מקום הרב הראשי של טורקיה
50. **ר' רפאל אהרן בן שמעון** רבי רפאל אהרן בן שמעון · 1848–1928 · קהיר · ספרו: נהר מצרים — פוסק הלכה, רבה הראשי של קהיר ונשיא בית הדין בה כשלושים שנה
51. **ר' יוסף חיים זוננפלד** רבי יוסף חיים זוננפלד · 1848–1932 · ירושלים · ספרו: שלמת חיים — מנהיג היהדות החרדית וההיישוב הישן בירושלים, ורבה הראשון של העדה החרדית משנת תר"פ
52. **הרד"ף** רבי דוד פיפאנו · 1851–1924 · סלוניקי · ספרו: חושן האפד — מגדולי רבני סלוניקי ובסוף ימיו הרב הראשי בפועל של בולגריה
53. **ר' יעקב מאיר** רבי יעקב מאיר · 1856–1939 · ירושלים — הראשון לציון והרב הספרדי הראשי הראשון של ארץ ישראל במסגרת הרבנות הראשית בשנים תרפ"א–תרצ"ט, לצד הרב קוק
54. **ר' יעקב חי זריהן** רבי יעקב חי זריהן מטבריה · 1869–1953 · טבריה · ספרו: בכורי יעקב — רב, ראש ישיבה ואב בית הדין של טבריה בשנים תרפ"ט–תשי"ג, ממנהיגי הקהילה היהודית בעיר
55. **ר' אהרן בן שמעון** רבי אהרן בן שמעון · 1870–1949 · צפת — רבה הראשי של צפת וראש ישיבת "מרן הבית יוסף"

ארץ ישראל בדורות האחרונים

ירושלים, בני ברק, תל אביב ושאר הערים · 92 חכמים, לפי סדר הדורות

● אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 ר' זליג ראובן בנגיס רבי זליג ראובן בנגיס · 1864–1953 · ירושלים · ספרו: לפלגות ראובן — כיהן ברבנות בליטא ובבלארוס כארבעים וארבע שנה, ומתרצ"ח היה ראב"ד העדה החרדית בירושלים ומתש"ט הגאב"ד השלישי שלה, וכן ראש ישיבת "אהל משה"

2 הרב קוק הרב אברהם יצחק הכהן קוק · 1865–1935 · ירושלים · ספרו: שבת הארץ — רב, פוסק, מקובל והוגה דעות, שהקים את הרבנות הראשית לארץ ישראל וכיהן בה כרב הראשי האשכנזי הראשון

3 ר' יחיאל מיכל טוקצינסקי רבי יחיאל מיכל טוקצינסקי · 1871–1955 · ירושלים · ספרו: גשר החיים — ראש ומנהל ישיבת "עץ חיים" בירושלים ואבי ה"לוח לארץ ישראל"

4 הרב צבי פסח פרנק רבי צבי פסח פרנק · 1873–1960 · ירושלים · ספרו: שו"ת הר צבי — רבה הראשי האשכנזי של ירושלים ואב בית הדין האשכנזי פרושי בה כארבעים שנה

5 ר' אליהו לופיאן רבי אליהו לופיאן · 1876–1970 · זכרון יעקב · ספרו: לב אליהו — מהבולטים ברבני תנועת המוסר במאה העשרים וחניך בית המדרש בקלם

6 החזון איש רבי אברהם ישעיהו קרליץ מבני ברק · 1878–1953 · בני ברק — מגדולי הדור הליטאים ומפוסקי ההלכה הבולטים במאה ה־20, וממעצבי דרכה של היהדות החרדית בארץ ישראל

7 ר' יצחק אלפייה רבי יצחק אלפייה · 1878–1955 · ירושלים · ספרו: יאיר נתיב — רב ודיין, מגדולי מקובלי ירושלים, שהתפרנס כל ימיו משחיטה

8 הרב עוזיאל הרב בן־ציון מאיר חי עוזיאל · 1880–1953 · ירושלים · ספרו: משפטי עוזיאל — הראשון לציון ה־36 והרב הראשי הספרדי לארץ ישראל מ־1939

9 הרב חרל"פ הרב יעקב משה חרל"פ · 1882–1951 · ירושלים · ספרו: מי מרום — פוסק ומקובל, מתלמידי המובהקים והקרובים של הראי"ה קוק

10 ר' ניסן בן־ציון רבי ניסן בן־ציון · 1885–1953 · חיפה · ספרו: בנין ציון — רב ליטאי שכיהן ברבנות קהילות ברוסיה, בבלארוס ובפולין

11 ר' חצקל לוינשטיין רבי יחזקאל לוינשטיין · 1885–1974 · בני ברק · ספרו: אור יחזקאל — מבעלי המוסר הבולטים במאה ה־20, ששימש משגיח רוחני בישיבות מיר, לומז'ה־פתח תקווה ופוניבז'

12 הרב מפוניבז' רבי יוסף שלמה כהנמן מפוניבז' · 1886–1969 · בני ברק · ספרו: דברי הרב — רבה של פוניבז' וראש ישיבתה בליטא לפני השואה, ומייסד ישיבת פוניבז' בבני ברק וראשה הראשון

13 הרב אונטרמן הרב איסר יהודה אונטרמן · 1886–1976 · תל אביב · ספרו: שבט מיהודה — ממנהיגי תנועת המזרחי, רבה הראשי האשכנזי השלישי של תל אביב בשנים 1946–1964 והרב הראשי האשכנזי לישראל בשנים 1964–1972

14 הרב זוין רבי שלמה יוסף זוין · 1886–1978 · ירושלים · ספרו: אנציקלופדיה תלמודית — תלמיד חכם, חסיד חב"ד ומרבני הציונות הדתית, שייסד בתש"ב יחד עם הרב מאיר בר־אילן את האנציקלופדיה התלמודית וערך את כל כרכיה שיצאו בימי חייו — מפעל חייו בשלושים וחמש שנותיו האחרונות

15 ר' עזרא עטייה רבי עזרא עטייה · 1887–1970 · ירושלים · ספרו: עלה עזרא — ראש ישיבת "פורת יוסף" במשך 45 שנה, בשנים תרפ"ה–תש"ל

16 הרב הנזיר הרב דוד כהן · 1887–1972 · ירושלים · ספרו: קול הנבואה — הוגה דעות וחוקר תלמוד, קבלה ופילוסופיה יהודית, ר"מ בישיבת מרכז הרב

17 אמרי חיים רבי חיים מאיר הגר מויז'ניץ · 1887–1972 · בני ברק — האדמו"ר הרביעי בשושלת ויז'ניץ בשנים תרצ"ו–תשל"ב

18 הרב הרצוג הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג · 1888–1959 · ירושלים · ספרו: שו"ת היכל יצחק — הרב הראשי האשכנזי של ארץ ישראל ושל מדינת ישראל מתרצ"ז ועד פטירתו, ולפני כן רבה הראשי של יהדות אירלנד

19 ר' עובדיה הדאיה רבי עובדיה הדאיה · 1889–1969 · ירושלים · ספרו: ישכיל עבדי — דיין ומקובל, ראש ישיבת המקובלים בית אל, חבר מועצת הרבנות הראשית ובית הדין הרבני הגדול לערעורים

20 הגרא"ח נאה רבי אברהם חיים נאה · 1890–1954 · ירושלים · ספרו: שיעורי תורה — רב ודיין ירושלמי ומחשובי רבני חב"ד, תלמיד קרוב של שלושת האדמו"רים האחרונים של חב"ד

21 ר' יחזקאל סרנא רבי יחזקאל סרנא · 1890–1969 · ירושלים · ספרו: דליות יחזקאל — ראש ישיבת חברון "כנסת ישראל" וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל מ־1954

22 ר' שלום יצחק הלוי רבי שלום יצחק הלוי · 1890–1973 · תל אביב · ספרו: דברי חכמים — הרב הראשי ליהודי תימן בתל אביב, ובאופן לא רשמי רבם הראשי של יוצאי תימן בישראל

23 הרצי"ה הרב צבי יהודה הכהן קוק · 1891–1982 · ירושלים · ספרו: לנתיבות ישראל — ראש ישיבת מרכז הרב כשלושים שנה ומנהיג רוחני בולט של הציונות הדתית

24 ר' חיים יעקב מקומרנא רבי חיים יעקב ספרין מקומרנא · 1892–1979 · ירושלים · ספרו: בית יעקב — אדמו"ר בדור החמישי בחסידות קומרנא

25 ר' אהרל"ה ראטה רבי אהרן ראטה · 1894–1947 · ירושלים · ספרו: שומר אמונים — אדמו"ר חסידי, מייסד "חבורת שומר אמונים", שממנה צמחו חסידויות שומרי אמונים, תולדות אהרן, הנקראת על שמו

26 בית ישראל רבי ישראל אלתר מגור · 1894–1977 · ירושלים — האדמו"ר הרביעי בשושלת גור בשנים תש"ח–תשל"ז, ששיקם את החסידות בארץ ישראל לאחר השואה ונמנה עם מנהיגי הציבור החרדי הבולטים בארץ

27 מקור ברוך רבי ברוך הגר מסערט ויז'ניץ · 1895–1963 · חיפה — מייסדה והאדמו"ר הראשון של חסידות סערט ויז'ניץ בשנים תרצ"ו–תשכ"ד, בנו של בעל ה"אהבת ישראל" מוויז'ניץ

28 הרב נסים רבי יצחק נסים · 1895–1981 · ירושלים · ספרו: יין הטוב — הראשון לציון ה־37 והרב הראשי הספרדי לישראל בשנים 1955–1972

29 ר' לוי יצחק בנדר רבי לוי יצחק בנדר · 1897–1989 · ירושלים · ספרו: שיח שרפי קודש — ממנהיגיה הבולטים של חסידות ברסלב במאה העשרים

30 ר' יעקב עדס רבי יעקב עדס · 1898–1963 · ירושלים · ספרו: חדות יעקב — ראש ישיבת פורת יוסף בירושלים במשך שלושים שנה, אב בית דין רבני בירושלים

31 ר' מאיר חדש רבי מאיר חדש · 1898–1989 · ירושלים · ספרו: אור הצפון — המשגיח של ישיבת חברון במשך למעלה מיובל, ומהבולטים באישי תנועת המוסר

32 לב שמחה רבי שמחה בונים אלתר מגור · 1898–1992 · ירושלים — האדמו"ר החמישי בשושלת חסידות גור בשנים תשל"ז–תשנ"ב ועמד בראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל

33 ר' יצחק כדורי רבי יצחק כדורי · 1898–2006 · ירושלים · ספרו: פתחי עולם — רב ומקובל בולט, שכונה בשנותיו האחרונות "זקן המקובלים"

34 ר' יעקב מוצפי רבי יעקב מוצפי · 1898–1983 · ירושלים · ספרו: שו"ת תפארת יעקב — מקובל ואב בית הדין של העדה החרדית הספרדית בירושלים

35 הסטייפלר רבי יעקב ישראל קניבסקי · 1899–1985 · בני ברק · ספרו: קהילות יעקב — מגדולי הדור הליטאים, ומחבר סדרת הספרים "קהלות יעקב" על התלמוד, שעל שמה נודע

36 הרב שך רבי אלעזר מנחם מן שך · 1899–2001 · בני ברק · ספרו: אבי עזרי — ראש ישיבת פוניבז' במשך כחמישים שנה, ונשיא מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל ולאחר מכן של דגל התורה

37 ר' סלמאן מוצפי רבי סלמאן מוצפי · 1900–1974 · ירושלים · ספרו: האלף לך שלמה — מקובל יליד בגדאד, תלמידו המובהק של הרב יהודה פתיה, שכונה "חכם סלמן"

38 ר' מיכאל חי זירקיוף רבי מיכאל חי זירקיוף · 1901–1974 · בני ברק — רבה של הקהילה הבוכרית והקהילה המשהדית בבני ברק

39 ר' חיים שמואלביץ רבי חיים שמואלביץ · 1902–1979 · ירושלים · ספרו: שערי חיים — ראש ישיבת מיר ומבעלי המוסר הבולטים בתקופתו, חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל

40 מנחת יצחק רבי יצחק יעקב וייס · 1902–1989 · ירושלים — רב ופוסק, ראב"ד וגאב"ד העדה החרדית בירושלים, שנודע על שם סדרת שו"ת "מנחת יצחק"

41 ר' דוד פוברסקי רבי דוד פוברסקי · 1902–1999 · בני ברק · ספרו: ישועת דוד — ראש ישיבת פוניבז' בבני ברק במשך למעלה מחמישים שנה, בשנים תש"ה–תשנ"ט

42 ר' משה מרדכי מלעלוב רבי משה מרדכי בידרמן מלעלוב · 1903–1987 · ירושלים · ספרו: ברכת משה — האדמו"ר השישי של חסידות לעלוב בשנים תר"ץ–תשמ"ז, ומתשנ"ב בגם אדמו"רם של פלג "הזקנים" בחסידות קרלין

43 ר' יהודה בוטרשוילי רבי יהודה בוטרשוילי · 1905–1985 · קריית מלאכי — מן המנהיגים הרוחניים של יהודי גרוזיה בישראל, שכונה "חכם יהודה קולאשר" על שם עיר הולדתו

44 השפע חיים רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם מצאנז־קלויזנבורג · 1905–1994 · נתניה · ספרו: שו"ת דברי יציב — האדמו"ר הראשון של חסידות צאנז־קלויזנבורג, נין לבעל ה"דברי חיים" מצאנז

45 ר' מענדל פוטרפס רבי מנחם מנדל פוטרפס · 1907–1995 · כפר חב"ד — ממשפיעי חב"ד המרכזיים בישראל

46 ר' ישראל זאב גוסטמן רבי ישראל זאב גוסטמן · 1908–1991 · ירושלים · ספרו: קונטרסי שיעורים — עילוי מגרודנא, שמונה בגיל 21 לרב שניפישוק ולדיין בבית דינו של רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי

47 הרב שאול ישראלי · 1909–1995 · ירושלים · ספרו: ארץ חמדה — פוסק ומן הרבנים הבולטים של הציונות הדתית, תלמידו המובהק של הראי"ה קוק ושל הרב חרל"פ

48 הרב קהתי הרב פינחס קהתי · 1910–1976 · בני ברק · ספרו: משניות מבוארות — מחבר הביאור "משניות מבוארות" לששת סדרי המשנה, המכונה בפי הלומדים "משניות קהתי"

49 ר' יהודה צדקה רבי יהודה צדקה · 1910–1991 · ירושלים · ספרו: קול יהודה — ראש ישיבת "פורת יוסף" בירושלים מתש"ל, יחד עם רבי בן ציון אבא שאול, ורב ספרדי בולט

50 ר' שלמה זלמן אוירבך רבי שלמה זלמן אוירבך · 1910–1995 · ירושלים · ספרו: מנחת שלמה — ראש ישיבת קול תורה במשך 46 שנה ומחשובי פוסקי ההלכה במאה העשרים, שרבים מהארץ ומחו"ל פנו אליו

51 הרב אלישיב רבי יוסף שלום אלישיב · 1910–2012 · · ירושלים · ספרו: כתבוני לדורות — מגדולי פוסקי ההלכה בדורו, שכונה "פוסק הדור" לצד רבי שלמה זלמן אוירבך

52 ר' חיים פינחס שיינברג רבי חיים פינחס שיינברג · 1910–2012 · ירושלים · ספרו: טבעת החושן — ראש ישיבת "תורה אור", פוסק הלכה, רבה של קריית מטרסדורף בירושלים וחבר מועצת גדולי התורה של דגל התורה

53 ר' בן ציון רבין רבי בן ציון הכהן רבין · 1911–1995 · תל אביב — מרבני העדה הבוכרית בישראל, נכדו של רבי יצחק חיים הכהן רבין, רבה של בוכרה וגלילותיה

54 ר' משה מלכה רבי משה מלכה מפתח תקווה · 1911–1997 · פתח תקווה · ספרו: מקוה המים — מרבני מרוקו ודייניה, שכיהן כסגן ראש בית הדין בקזבלנקה לצד הרב שלום משאש

55 נתיבות שלום רבי שלום נח ברזובסקי מסלונים · 1911–2000 · ירושלים — האדמו"ר בדור השביעי של חסידות סלונים בשנים תשמ"א–תש"ס

56 הרב אברהם שפירא הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא · 1911–2007 · ירושלים · ספרו: שיעורי מרן הגר"א שפירא — ראש ישיבת מרכז הרב, שבה לימד מעל שישים שנה, פוסק ואב בית דין בבית הדין הרבני בירושלים ובבית הדין הגדול

57 ר' מרדכי שרעבי רבי מרדכי שרעבי · 1912–1983 · ירושלים — מקובל יהודי תימני, מייסד וראש ישיבת המקובלים "נהר שלום" בירושלים

58 ר' שמחה זיסל ברוידא רבי שמחה זיסל ברוידא · 1912–2000 · ירושלים · ספרו: שם דרך — מראשי ישיבת חברון בירושלים בשנים תשכ"א–תש"ס, וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל ולאחר מכן של דגל התורה

59 ר' שמואל רוזובסקי רבי שמואל רוזובסקי · 1913–1979 · בני ברק · ספרו: שיעורי רבי שמואל — ראש ישיבת פוניבז' מעת הקמתה בידי רבי יוסף שלמה כהנמן בתש"ד ועד פטירתו

60 ר' מיכל יהודה ליפקוביץ רבי מיכל יהודה ליפקוביץ · 1913–2011 · בני ברק · ספרו: מנחת יהודה — ראש ישיבת פוניבז' לצעירים, שבה מסר שיעורים כשישים שנה והעמיד אלפי תלמידים

61 שבט הלוי רבי שמואל הלוי ואזנר · 1913–2015 · בני ברק, מחשובי פוסקי ההלכה במפנה המאה ה־21, וכונה בפי רבים בציבור החרדי "פוסק הדור"

62 ר' אברהם יצחק מתולדות אהרן רבי אברהם יצחק קאהן מתולדות אהרן · 1914–1996 · ירושלים · ספרו: דברי אמונה — מייסד חסידות "תולדות אהרן" וחתנו של רבי אהרן ראטה

63 ר' שלמה וולבה רבי שלמה וולבה · 1914–2005 · באר יעקב · ספרו: עלי שור — מגדולי המשגיחים בדור האחרון, שכונה "זקן המשגיחים" או "המשגיח" סתם

64 הרב שטינמן רבי אהרן יהודה ליב שטינמן · 1914–2017 · בני ברק · ספרו: אילת השחר — מגדולי רבני היהדות החרדית־ליטאית בישראל וראש ישיבות פוניבז' לצעירים, גאון יעקב ואראחות תורה

65 ציץ אליעזר רבי אליעזר יהודה ולדנברג · 1915–2006 · ירושלים — מחשובי הפוסקים במאה העשרים, דיין וחבר בית הדין הרבני הגדול, ורבו של המרכז הרפואי שערי צדק בירושלים

66 ישועות משה רבי משה יהושע הגר מוויז'ניץ · 1916–2012 · בני ברק · ספרו: ישועות משה על התורה — האדמו"ר החמישי בשושלת ויז'ניץ בשנים תשל"ב–תשע"ב, ומתשמ"ט נשיא מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל

67 הרב קאפח הרב יוסף קאפח · 1917–2000 · ירושלים · ספרו: משנה תורה לרמב"ם — פוסק תימני־ישראלי, דיין בבית הדין הרבני הגדול, חבר מועצת הרבנות הראשית ונשיא הקהילה התימנית בירושלים

68 ר' יצחק זילבר רבי יצחק זילבר · 1917–2004 · ירושלים · ספרו: להישאר יהודי — מחנך ופעיל לקירוב יוצאי ברית המועצות ליהדות, ששמר מצוות בדקדקנות תחת השלטון הקומוניסטי ומסר שם שיעורי תורה

69 ר' בנימין זילבר רבי בנימין יהושע זילבר · 1917–2008 · בני ברק · ספרו: אז נדברו — פוסק הלכה ובעל מוסר, שבצעירותו דבק בו הכינוי "בנימין הצדיק"

70 ר' יהושע מאמאן רבי יהושע מאמאן · 1917–2018 · ירושלים · ספרו: עמק יהושע — דיין ופוסק מרבני מרוקו, שכיהן כאב בית הדין ורב העיר מרקש, ובארץ ישראל כרב הספרדי בנהריה

71 ר' יהודה הכהן רבין רבי יהודה הכהן רבין · 1919–2001 · ירושלים · ספרו: משנת ראב"י — הרב הראשי ליהדות בוכרה בישראל, בן למשפחת רבני בוכרה — אביו, סבו וסבא רבה כיהנו כרבניה הראשיים

72 ר' עובדיה יוסף רבי עובדיה יוסף · 1920–2013 · ירושלים · ספרו: יביע אומר — הראשון לציון והרב הראשי הספרדי לישראל בשנים תשל"ג–תשמ"ג, מגדולי פוסקי ההלכה הספרדיים

73 ר' דוד שלוש רבי דוד שלוש מנתניה · 1920–2016 · נתניה · ספרו: חמדה גנוזה — רבה הראשי של נתניה כ־63 שנה וחבר מועצת הרבנות הראשית כעשר שנים

74 ר' נחום פרצוביץ רבי נחום פרצוביץ · 1923–1986 · ירושלים · ספרו: חידושי רבי נחום — ראש ישיבת מיר בירושלים מתשכ"ה, חתנו של רבי חיים שמואלביץ, ובעמיד תלמידים רבים

75 ר' גרשון אדלשטיין רבי גרשון אדלשטיין · 1923–2023 · בני ברק · ספרו: שיעורי הגרי"ג — ראש ישיבת פוניבז' מתשנ"ט, נשיא מועצת גדולי התורה של דגל התורה ונשיא ועד הישיבות

76 אור לציון רבי בן ציון אבא שאול · 1924–1998 · ירושלים — ראש ישיבת "פורת יוסף" בירושלים יחד עם הרב יהודה צדקה, ונחשב מגדולי פוסקי ההלכה במגזר הספרדי

77 הרב חיים דוד הלוי · 1924–1998 · תל אביב · ספרו: מקור חיים השלם — פוסק והוגה דעות, רבה הספרדי הראשי של ראשון לציון ורבה הראשי של תל אביב יפו

78 ר' ישראל יעקב פישר רבי ישראל יעקב פישר · 1925–2003 · ירושלים · ספרו: אבן ישראל — רב שכונת זיכרון משה בירושלים ודיין בבד"ץ העדה החרדית, ובסוף ימיו הראב"ד העשירי שלו, בשנים תשנ"ו–תשס"ג

79 פני מנחם רבי פינחס מנחם אלתר מגור · 1926–1996 · ירושלים — האדמו"ר השישי מגור בשנים תשנ"ב–תשנ"ו ונשיא מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל

80 ר' נסים קרליץ רבי נסים קרליץ · 1926–2019 · בני ברק · ספרו: חוט שני — מבכירי פוסקי ההלכה החרדים הליטאים, מייסד בית דין צדק בני ברק בשנת תשכ"ח ועומד בראשו עד תשע"ב

81 ר' יהושע נויבירט רבי יהושע ישעיה נויבירט · 1927–2013 · ירושלים · ספרו: שמירת שבת כהלכתה — רב וראש ישיבה בירושלים, מייסד ישיבות "פני שמואל", "חכמת שלמה" ו"נתיבות חכמה"

82 ר' חיים קניבסקי רבי חיים קניבסקי · 1928–2022 · בני ברק · ספרו: דרך אמונה — רב חרדי־ליטאי ומחבר ספרים רבים במגוון מקצועות תורניים, שהבולט שבהם "דרך אמונה" במצוות התלויות בארץ

83 ר' שמעון בעדני רבי שמעון בעדני · 1928–2023 · בני ברק — ראש כולל תורה וחיים בבני ברק, ולפני כן מראשי ישיבת פורת יוסף ומוסר השיעורים בסניפה בקטמון

84 הרב מרדכי אליהו רבי מרדכי אליהו · 1929–2010 · ירושלים · ספרו: מאמר מרדכי — פוסק ומקובל, הראשון לציון והרב הראשי לישראל בשנים תשמ"ג–תשנ"ג ואב בית הדין הרבני הגדול בשנים תשנ"ג–תשס"ג

85 ר' ברוך מרדכי אזרחי רבי ברוך מרדכי אזרחי · 1929–2023 · ירושלים · ספרו: ברכת מרדכי — ראש ישיבת עטרת ישראל וממנהיגי הציבור החרדי־ליטאי

86 חכם שלום כהן רבי שלום כהן · 1930–2022 · ירושלים · ספרו: דובר שלום — ראש ישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה בירושלים, ומשנת תשע"ד, לאחר פטירת הרב עובדיה יוסף

87 ר' שמואל אוירבך רבי שמואל אוירבך · 1931–2018 · ירושלים · ספרו: דרכי שמואל — ראש ישיבת מעלות התורה בירושלים, חבר מועצת גדולי התורה של דגל התורה וחבר נשיאות ועד הישיבות

88 חכם רפאל אלאשוילי רבי רפאל אלאשוילי · 1934–2005 · לוד — רבם הראשי של יהודי גאורגיה ונשיא איגוד רבני גאורגיה

89 ר' פנחס הכהן רבין רבי פנחס הכהן רבין · 1939–2019 · בני ברק — מראשי העדה הבוכרית ורבו של קונגרס יהודי בוכרה העולמי, ממשיך שושלת רבני העדה

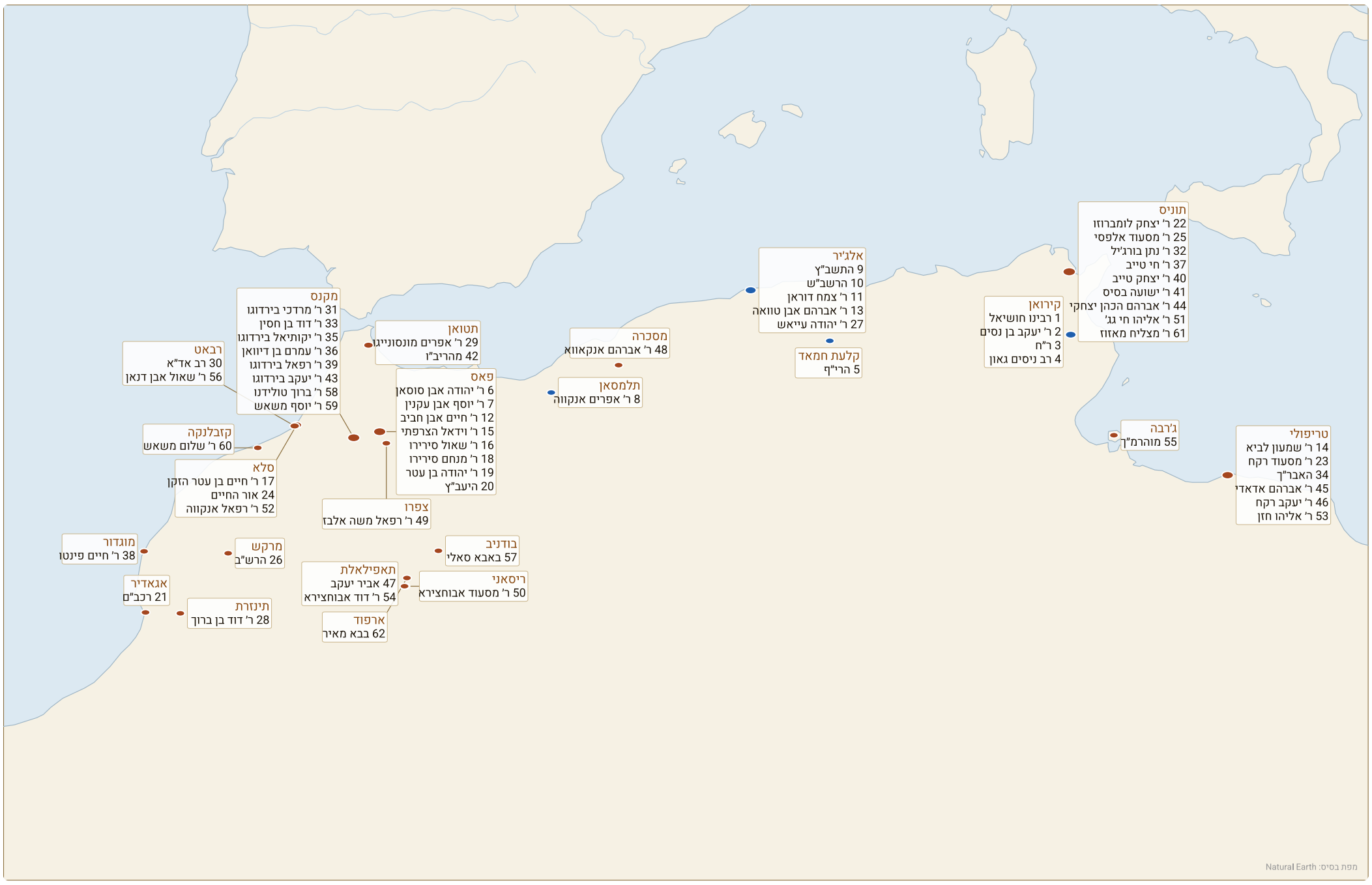
90 הרב בקשי דורון רבי אליהו בקשי דורון · 1941–2020 · ירושלים · ספרו: שו"ת בנין אב — הראשון לציון, הרב הראשי הספרדי לישראל ונשיא בית הדין הרבני הגדול בשנים תשנ"ג–תשס"ג

91 הרב מאיר מאזוז רבי מאיר מאזוז · 1945–2025 · בני ברק · ספרו: שו"ת בית נאמן — ראש ישיבת "כסא רחמים" ומוסדותיה מתשל"א, ומגדולי רבני יוצאי תוניסיה

92 הרב יעקב יוסף · 1946–2013 · ירושלים · ספרו: חזון יעקב — בעתה אחישנה — בנו של הרב עובדיה יוסף, ראש ישיבת "חזון יעקב" הקרויה על שם סבו, רב שכונת גבעת משה בירושלים, דיין ופוסק

צפון אפריקה ומרוקו

קירואן, פאס, מכנאס, אלג'יר, תוניס, לוב ושאר ערי צפון אפריקה · 62 חכמים, לפי סדר הדורות

ראשונים · אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 רבינו חושיאל רבי חושיאל בן אלחנן · 935–1020 · קירואן — אביו ורבו של רבנו חננאל, ורבו של רב ניסים גאון

2 ר' יעקב בן נסים רבי יעקב בן נסים אבן שאהין · 940–1006 · קירואן — ראש ישיבה ומנהיג קהילת קירואן בשלהי תקופת הגאונים, שבימיו פרח בה לימוד התורה

3 ר"ח רבינו חננאל בן חושיאל · 965–1055 · קירואן · ספרו: פירוש רבינו חננאל על התלמוד — ראש ישיבת קירואן

4 רב ניסים גאון · 990–1057 · קירואן · ספרו: מפתח מנעולי התלמוד — ראש ישיבת קירואן ורבו של הרי"ף

5 הרי"ף רבי יצחק אלפסי · 1013–1103 · קלעת חמאד · ספרו: ספר ההלכות — אחד משלושת עמודי ההוראה של השולחן ערוך, עם הרמב"ם והרא"ש

6 ר' יהודה אבן סוסאן רבי יהודה הכהן אבן סוסאן · 1095–1165 · פאס — דיין בפאס שנודע בגאונותו בתורה ובחסידותו

7 ר' יוסף אבן עקנין רבי יוסף בן יהודה אבן עקנין · 1150–1220 · פאס · ספרו: התגלות הסודות והופעת המאורות — פילוסוף, רופא, משורר ופרשן מקרא ותלמוד, שחי רוב חייו בפאס בימי רדיפות אל־מוואחידון

8 ר' אפרים אנקווה רבי אפרים אנקווה · 1354–1442 · תלמסאן · ספרו: שער כבוד ה' — רב, רופא ופילוסוף מגולי ספרד, שעזב את ספרד בגזירות קנ"א והיה רב ודיין בתלמסאן

9 התשב"ץ רבי שמעון בן צמח דוראן · 1361–1444 · אלג'יר · ספרו: שו"ת התשב"ץ — מגדולי רבני ומנהיגי יהדות אלג'יריה

10 הרשב"ש רבי שלמה בן שמעון דוראן · 1400–1467 · אלג'יר · ספרו: שו"ת הרשב"ש — בנו של הרשב"ץ ורבה של אלג'יר אחרי פטירת אביו

11 ר' צמח דוראן רבי צמח בן שלמה דוראן · 1430–1500 · אלג'יר · ספרו: שו"ת יכין ובועז — בנו של הרשב"ש ונכדו של התשב"ץ

12 ר' חיים אבן חביב רבי חיים בן משה אבן חביב · 1460–1520 · פאס · ספרו: ספר הבתים — קיבץ וסידר לראשונה את תשובות הרשב"א לפי "בתים" – במשך מאות שנים הקובץ הגדול ביותר שלהן

13 ר' אברהם אבן טוואה רבי אברהם אבן טוואה · 1470–1555 · אלג'יר · ספרו: שו"ת ספיר — פייטן, דיין ופוסק, מנהיגה הרוחני של אלג'יר ומגדולי פוסקי אלג'יריה במאה ה־16

14 ר' שמעון לביא רבי שמעון לביא · 1485–1585 · טריפולי · ספרו: כתם פז — חכם, מקובל ופייטן מדור גירוש ספרד, מחבר הפיוט "בר יוחאי"

15 ר' וידאל הצרפתי רבי וידאל הצרפתי · 1540–1619 · פאס · ספרו: צוף דבש — מורה צדק ואב"ד בפאס, מצאצאי גולי ספרד, שכונה "סיניור"

16 ר' שאול סירירו רבי שאול שמואל סירירו · 1566–1655 · פאס · ספרו: דרושי מהרש"ש סירירו — רבה של פאס וראש הישיבה הגדולה בה, שעסק גם בפילוסופיה ובקבלה ונאבק בהתנצרות

17 ר' חיים בן עטר הזקן רבי חיים בן עטר הזקן · 1620–1721 · סלא — ראש ישיבה בסלא שבמרוקו, סבו ורבו של רבי חיים בן עטר בעל "אור החיים"

18 ר' מנחם סירירו רבי מנחם סירירו · 1628–1701 · פאס · ספרו: דברי מנחם — פוסק, דיין, ראש ישיבה ומנהיג קהילת פאס במאה ה־17

19 ר' יהודה בן עטר רבי יהודה בן עטר · 1655–1733 · פאס · ספרו: מנחת יהודה — אב בית הדין של פאס ומגדולי רבני מרוקו בדורו, שכונה "רבי אל־כביר"

20 היעב"ץ רבי יעקב אבן צור · 1673–1753 · פאס · ספרו: משפט וצדקה ביעקב — מגדולי חכמי מרוקו במאה ה־18

21 רכב"ם רבי כליפא בן מלכא · 1675–1750 · אגאדיר · ספרו: כף נקי — רב, מקובל, בלשן ופייטן מיהדות מרוקו, שידע שפות רבות והתווכח עם נוצרים

22 ר' יצחק לומברוזו רבי יצחק לומברוזו · 1680–1752 · תוניס · ספרו: זרע יצחק — מגדולי רבני תוניסיה ואבי שושלת לומברוזו

23 ר' מסעוד רקח רבי מסעוד חי רקח · 1690–1768 · טריפולי · ספרו: מעשה רקח — יצא מארץ ישראל כשד"ר והתיישב בטריפולי, שם כיהן כאב"ד וחולל מהפכה רוחנית בקרב יהודי לוב

24 אור החיים רבי חיים בן עטר · 1696–1743 · סלא — מגדולי פרשני המקרא בתקופת האחרונים, פרשן תלמוד, מקובל ופוסק

25 ר' מסעוד אלפסי רבי מסעוד אלפסי · 1700–1774 · תוניס · ספרו: משחא דרבותא — יליד פאס שהשתקע בתוניס וכיהן כרב הראשי של תוניסיה

26 הרש"ב רבי שלום בוזגלו · 1700–1780 · מרקש · ספרו: מקדש מלך — מגדולי מקובלי מרוקו

27 ר' יהודה עייאש רבי יהודה עייאש · 1705–1761 · אלג'יר · ספרו: מטה יהודה — מגדולי רבני אלג'יר, פוסק ודרשן שחיבר ספרים רבים שכותרתם "יהודה"

28 ר' דוד בן ברוך רבי דוד בן ברוך הכהן · 1710–1784 · תינזרת · ספרו: לדוד ברוך — רב ומקובל במרוקו שהתפרסם כצדיק וקדוש, ורבים באו להתברך מפיו

29 ר' אפרים מונסונייגו רבי אפרים מונסונייגו · 1710–1790 · תטואן — "מהרא"ם" – מקובל, אב בית הדין ורבה של תטואן במאה ה־18

30 רב אד"א רבי אליעזר די אבילה · 1714–1761 · רבאט · ספרו: מגן גבורים — ראש ישיבה, דיין ופוסק ברבאט, אחיינו של ה"אור החיים"

31 ר' מרדכי בירדוגו רבי מרדכי בירדוגו · 1715–1762 · מקנס — "הרב המרבי"ץ" – ראש ישיבה ורב במקנס

32 ר' נתן בורג'יל רבי נתן בורג'יל · 1720–1791 · תוניס · ספרו: חק נתן — מגדולי רבני תוניסיה והרב הראשי שלה

33 ר' דוד בן חסין רבי דוד בן חסין · 1727–1792 · מקנס · ספרו: תהילה לדוד — מגדולי המשוררים והפייטנים של יהודי מרוקו, שהותיר למעלה מ־250 שירים

34 האבר"ך רבי אברהם כלפון · 1735–1819 · טריפולי · ספרו: סדר הדורות — פרשן, משורר וכרוניקאי, גביר ומנהיג קהילת טריפולי בסוף המאה ה־18

35 ר' יקותיאל בירדוגו רבי יקותיאל בירדוגו · 1736–1801 · מקנס · ספרו: תורת יקותיאל — אב"ד מקנס ומפוסקי מרוקו, ממשפחת בירדוגו רבת הרבנים

36 ר' עמרם בן דיוואן רבי עמרם בן דיוואן · 1740–1782 · מקנס — מקובל ושד"ר יליד ירושלים, שיצא פעמיים מטעם קהילת חברון למרוקו ונפטר שם בדרכו חזרה

37 ר' חי טייב רבי יצחק חי טייב · 1743–1837 · תוניס · ספרו: חלב חיטים — מקובל ובעל מופת מרבניה החשובים של יהדות תוניסיה, שהתפרסם בבקיאותו בתלמוד ובחכמת הקבלה

38 ר' חיים פינטו רבי חיים פינטו · 1743–1845 · מוגדור · ספרו: אלי ארוממנהו — מגדולי רבני מרוקו, רב, דיין ומקובל במוגדור, שמונה לרב הקהילה בצעירותו

39 ר' רפאל בירדוגו רבי רפאל בירדוגו · 1747–1822 · מקנס · ספרו: משפטים ישרים — מגדולי חכמי ופוסקי מרוקו, מקובל ודרשן, שכונה "המלאך רפאל" בזכות גדלותו וחסידותו

40 ר' יצחק טייב רבי יצחק טייב · 1753–1828 · תוניס · ספרו: ערך השולחן — מגדולי רבני תוניסיה וראש רבני תוניס אחרי רבי דוד חזקיה גז

41 ר' ישועה בסיס רבי ישועה בסיס · 1773–1860 · תוניס · ספרו: אבני צדק — דיין ומקובל, ראש רבני תוניסיה, שנודע בעיונו העמוק ובחריפותו ובדאגתו לצורכי תלמידיו

42 מהריב"ו רבי יצחק בן וואליד · 1777–1870 · תטואן · ספרו: ויאמר יצחק — מקובל ומגדולי רבני מרוקו, המכונה "הנר המערבי", רבה ואב בית הדין של תטואן כ־40 שנה

43 ר' יעקב בירדוגו רבי יעקב בירדוגו · 1786–1841 · מקנס · ספרו: שופריה דיעקב — רב העיר מקנס, אב"ד וראש ישיבה, מגאוני פוסקי מרוקו, שכונה "לחכם"

44 ר' אברהם הכהן יצחקי רבי אברהם הכהן יצחקי · 1789–1864 · תוניס · ספרו: משמרות כהונה — דיין בתוניס ומגדולי רבני יהדות תוניסיה בכל הדורות

45 ר' אברהם אדאדי רבי אברהם חיים אדאדי · 1800–1874 · טריפולי · ספרו: ויקרא אברהם — מגדולי רבני לוב במאה ה־19, אב"ד בטריפולי ושד"ר מטעם צפת

46 ר' יעקב רקח רבי יעקב רקח · 1800–1891 · טריפולי · ספרו: שולחן לחם הפנים — ראש ישיבה מחכמי טריפולי, שסירב לכהן ברבנות רשמית וחי בעוני

47 אביר יעקב רבי יעקב אבוחצירא · 1805–1880 · תאפילאלת · ספרו: יורו משפטיך ליעקב — רבה של תאפילאלת עשרות שנים ומגדולי רבני מרוקו ופוסקיה – מקובל, דרשן ופייטן

48 ר' אברהם אנקאווא רבי אברהם אנקאווא · 1807–1891 · מסכרה · ספרו: זבח שלמים — דרשן ופוסק הלכה, רבה הראשי של מסכרה שבאלג'יריה, מצאצאי רבי אפרים אנקווה

49 ר' רפאל משה אלבז רבי רפאל משה אלבז · 1824–1896 · צפרו · ספרו: כיסא המלכים — רבה ודיינה של צפרו, פוסק, משורר ומלומד, שחיבר ספרים רבים בהלכה, בשירה, בהיסטוריה ובמדע

50 ר' מסעוד אבוחצירא רבי מסעוד אבוחצירא · 1828–1908 · ריסאני — רב וראש ישיבה בריסאני, בנו הבכור של "אביר יעקב" ואביהם של רבי ישראל אבוחצירא, רבי דוד ורבי יצחק אבוחצירא

51 ר' אליהו חי גג' רבי אליהו חי גג' · 1830–1915 · תוניס · ספרו: חסד ואמת — רב תוניסאי שיצא לנדודים כדי להדפיס זוהר מנוקד, והשתקע ברבנות באלג'יריה

52 ר' רפאל אנקווה רבי רפאל אנקווה · 1847–1935 · סלא · ספרו: קרני ראי"ם — הוגה, פרשן ופוסק נודע, והראשון שהתמנה לרב הראשי של מרוקו, בשנת 1918

53 ר' אליהו חזן רבי אליהו בכור חזן · 1848–1908 · טריפולי · ספרו: תעלומות לב — רבה הראשי של טריפולי, הראשון מרבני לוב שנשא את התואר "חכם באשי", ואחר כך רבה הראשי של אלכסנדריה

54 ר' דוד אבוחצירא רבי דוד אבוחצירא · 1866–1919 · תאפילאלת · ספרו: פתח האוהל — מקובל ומנהיג קהילת תאפילאלת, בכורו של רבי מסעוד אבוחצירא ואחיו הגדול של הבבא סאלי

55 מוהרמ"ך רבי כלפון משה הכהן · 1874–1950 · ג'רבה · ספרו: שואל ונשאל — מגדולי רבני תוניסיה וראב"ד ג'רבה, שתיקן תקנות באי והנהיג לימוד הלכה ודרכי פסק בישיבות

56 ר' שאול אבן דנאן רבי שאול אבן דנאן · 1882–1972 · רבאט · ספרו: הגם שאול — דיין, אב בית דין והרב הראשי למרוקו בשנים תש"ט–תשכ"ה

57 באבא סאלי רבי ישראל אביחצירא · 1889–1984 · בודניב — רבו של מחוז תאפילאלת וראש ישיבה בו, מקובל מגדולי יהדות מרוקו, בנו של רבי מסעוד ונכדו של רבי יעקב אבוחצירא

58 ר' ברוך טולידנו רבי רפאל ברוך טולידנו ממקנס · 1890–1970 · מקנס · ספרו: קיצור שולחן ערוך השלם — רבה הראשי ואב בית הדין של מקנס שבמרוקו, ממשפחת רבנים ותיקה ממגורשי ספרד

59 ר' יוסף משאש רבי יוסף משאש ממקנס · 1892–1974 · מקנס · ספרו: מים חיים — דיין, פוסק, משורר ואיש ציבור

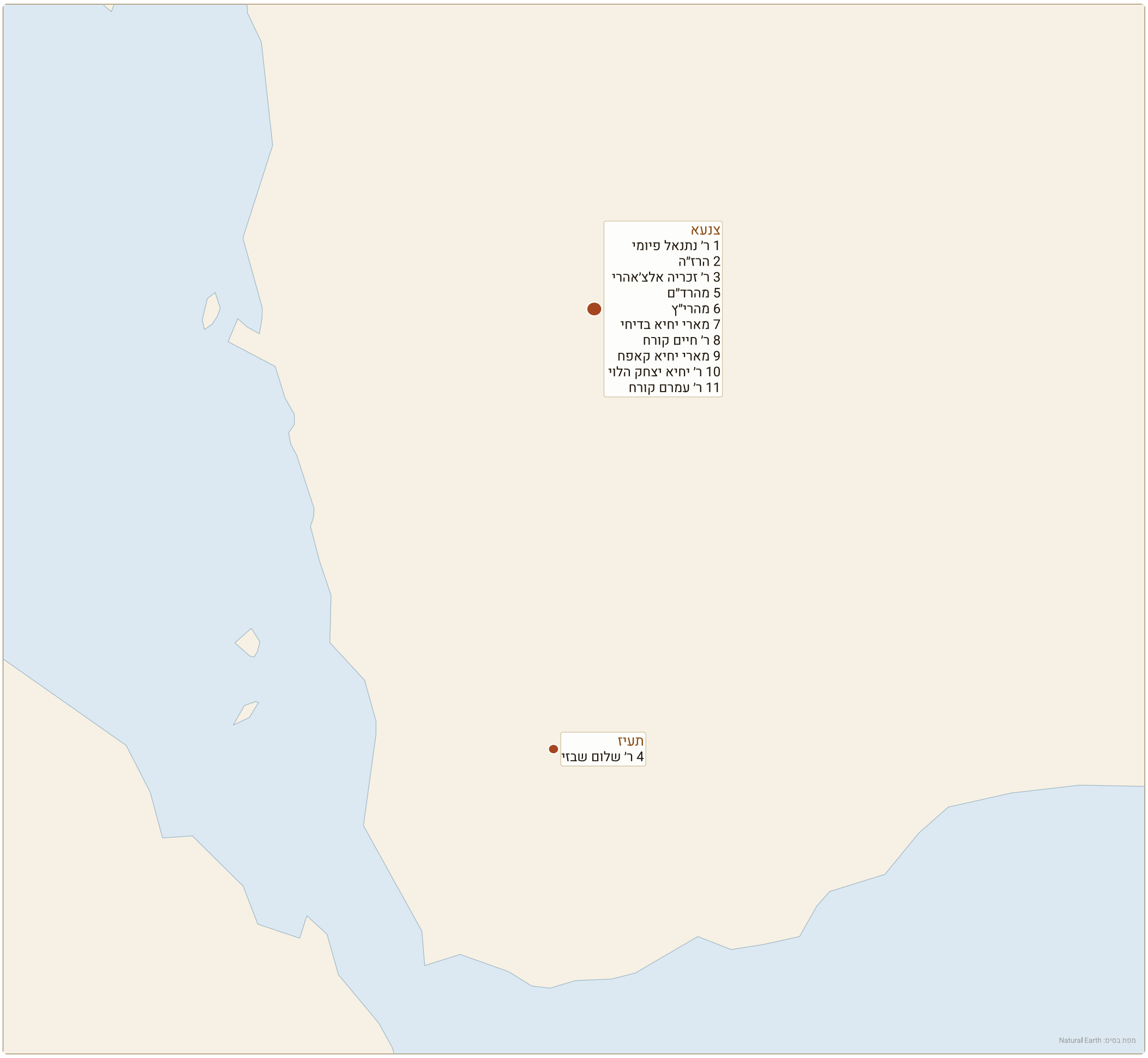
60 ר' שלום משאש רבי שלום משאש · 1909–2003 · קזבלנקה · ספרו: שו"ת שמ"ש ומגן — רבה הראשי של קזבלנקה ואחר כך של מרוקו כולה, ולימים הרב הראשי הספרדי של ירושלים במשך כעשרים וחמש שנה

61 ר' מצליח מאזוז רבי מצליח מאזוז · 1911–1971 · תוניס · ספרו: איש מצליח — מגדולי רבני תוניסיה, דיין בבית הדין הרבני בתוניס עד סגירתו בהוראת השלטונות

62 בבא מאיר רבי מאיר אבוחצירא · 1917–1983 · ארפוד · ספרו: אור המאיר — רב ומקובל, בנו בכורו של הבבא סאלי

תימן

חכמי תימן, מצנעא ועד ירושלים · 11 חכמים, לפי סדר הדורות

ראשונים · אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1. **ר׳ נתנאל פיומי** רבי נתנאל בירב פיומי · **1090–1165** · צנעא · ספרו: גן השכלים — נגיד תימן וראש רבניה, פילוסוף ומחבר ״גן השכלים״

2. **הרז״ה** רבי זכריה בן שלמה הרופא · **1390–1460** · צנעא · ספרו: מדרש החפץ — מגדולי רבני תימן במחצית הראשונה של המאה ה־15, פרשן מקרא והלכה ורופא, שחיבר 18 חיבורים

3. **ר׳ זכריה אלצ׳אהרי** רבי זכריה אלצ׳אהרי · **1519–1589** · צנעא · ספרו: ספר המוסר — מגדולי חכמי תימן, משורר ונוסע, שסייר בהודו, בפרס, בעיראק, בטורקיה, בארץ ישראל ובמצרים

4. **ר׳ שלום שבזי** רבי שלום שבזי · **1619–1686** · תעיז · ספרו: חמדת ימים — גדול משוררי תימן והאישיות הרבנית הנערצת ביותר על יהודי תימן

5. **מהרד״ם** רבי דוד משרקי · **1696–1770** · צנעא · ספרו: שתילי זיתים — פוסק תימני שעמד בראש האסכולה שקיבלה את השינויים בפסיקה ובנוסח התפילה בתימן

6. **מהרי״ץ** מארי יחיא בן יוסף צאלח · **1713–1805** · צנעא · ספרו: פעולת צדיק — מגדולי חכמי צנעא במאה ה־18 וראב״ד בית הדין הגדול, שסמכותו הוכרה בכל תימן

7. **מארי יחיא בדיחי** רבי יחיא בדיחי · **1803–1887** · צנעא · ספרו: חן טוב — מגדולי רבני תימן במאה ה־19, ראש הישיבה הכללית ״בית צאלח״ בצנעא

8. **ר׳ חיים קורח** רבי חיים קורח · **1824–1914** · צנעא · ספרו: החיים והשלום — מרבני תימן ומחכמי הישיבה הכללית בצנעא, רבם של רוב רבני תימן בתחילת המאה ה־20

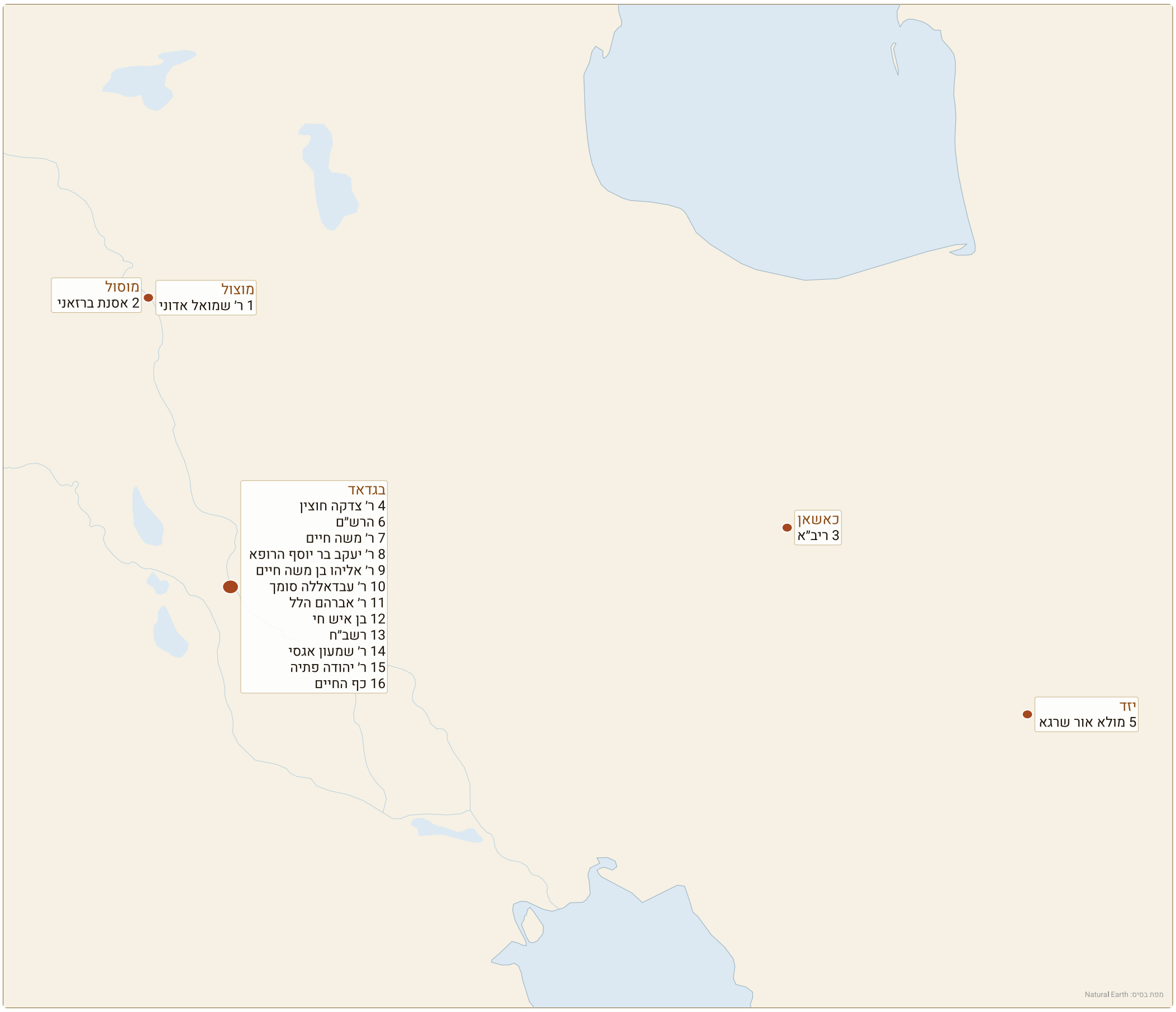
9. **מארי יחיא קאפח** · **1850–1931** · צנעא · ספרו: מלחמות ה׳ — ממפורסמי חכמי תימן, מייסד תנועת ״דור דעה״, הדרדעים

10. **ר׳ יחיא יצחק הלוי** רבי יחיא יצחק הלוי · **1867–1932** · צנעא · ספרו: תשובות בהלכה — הרב הראשי של יהודי תימן ואב״ד צנעא

11. **ר׳ עמרם קורח** רבי עמרם קורח · **1871–1952** · צנעא · ספרו: סערת תימן — רבה הראשי האחרון של יהדות תימן, שכיהן בצנעא מ־1934

בבל ופרס בדורות האחרונים

חכמי בגדאד ועיראק וחכמי פרס · 16 חכמים, לפי סדר הדורות

אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 **ר' שמואל אדוני** רבי שמואל ברזאני · 1560–1633 · מוצול · ספרו: אבני זיכרון — פוסק, פייטן ומקובל, מגדולי רבני כורדיסטן

2 **הרבנית אסנת ברזאני** · 1590–1670 · מוסול · ספרו: איגרות לנדבנים — למדנית ופייטנית שעמדה בראש ישיבה בכורדיסטן ונודעה בכינוי "התנאית"

3 **ריב"א** רבי יהודה בן אלעזר · 1630–1690 · כאשאן · ספרו: חובות יהודה — רופא, פילוסוף ודיין יהודי־פרסי במאה ה־17

4 **ר' צדקה חוצין** רבי צדקה חוצין · 1699–1772 · בגדאד · ספרו: צדקה ומשפט — הרב הראשי של בגדאד כשלושים שנה, שנבחר מחכמי חלב אחרי מגפת הדבר

5 **מולא אור שרגא** · 1705–1793 · יזד · ספרו: שתי איגרות ליהודי משהד — מקובל ודיין ביזד, שקברו נערץ על יהודי פרס

6 **הרש"ם** רבי ששון מרדכי שנדוך · 1747–1830 · בגדאד · ספרו: קול ששון — מחכמי בגדאד, מקובל ובעל מופת, הידוע גם כחכם ששון עג'מי

7 **ר' משה חיים** רבי משה חיים · 1752–1836 · בגדאד · ספרו: דבר משה — רבה של בגדאד כמעט חמישים שנה וסבו של הבן איש חי, שכונה "אל חכם"

8 **ר' יעקב בר יוסף הרופא** רבי יעקב בר יוסף הרופא · 1790–1851 · בגדאד · ספרו: שמן הטוב — דיין ופוסק מפורסם בבגדאד ומחבר פורה

9 **ר' אליהו בן משה חיים** רבי אליהו בן משה חיים · 1807–1859 · בגדאד · ספרו: מדרש אליהו — דרשן קהילת בגדאד ומנהיגה הרוחני, ואביו ורבו של רבי יוסף חיים, בעל "בן איש חי"

10 **ר' עבדאללה סומך** רבי עבדאללה סומך מבגדאד · 1813–1889 · בגדאד · ספרו: זבחי צדק — פוסק, ראש ישיבה ומנהיגה של יהדות בבל במאה ה־19

11 **ר' אברהם הלל** רבי אברהם הלל · 1824–1920 · בגדאד — חכם באשי ואב"ד בבגדאד וממנהיגי יהדות בבל, מראשי "חברת שומרי מצווה" שדאגה לחינוך, לצדקה ולכשרות

12 **בן איש חי** רבי יוסף חיים מבגדאד · 1835–1909 · בגדאד — מקובל, דרשן ומגדולי פוסקי עדות המזרח, שהנהיג את יהדות בגדאד כחמישים שנה בלא משרה רשמית ובלא שכר

13 **רשב"ח** הרב שלמה בכור חוצין · 1843–1892 · בגדאד · ספרו: מעשה ניסים — פוסק, פייטן, עיתונאי ומתרגם, מבולטי רבני בבל במאה ה־19

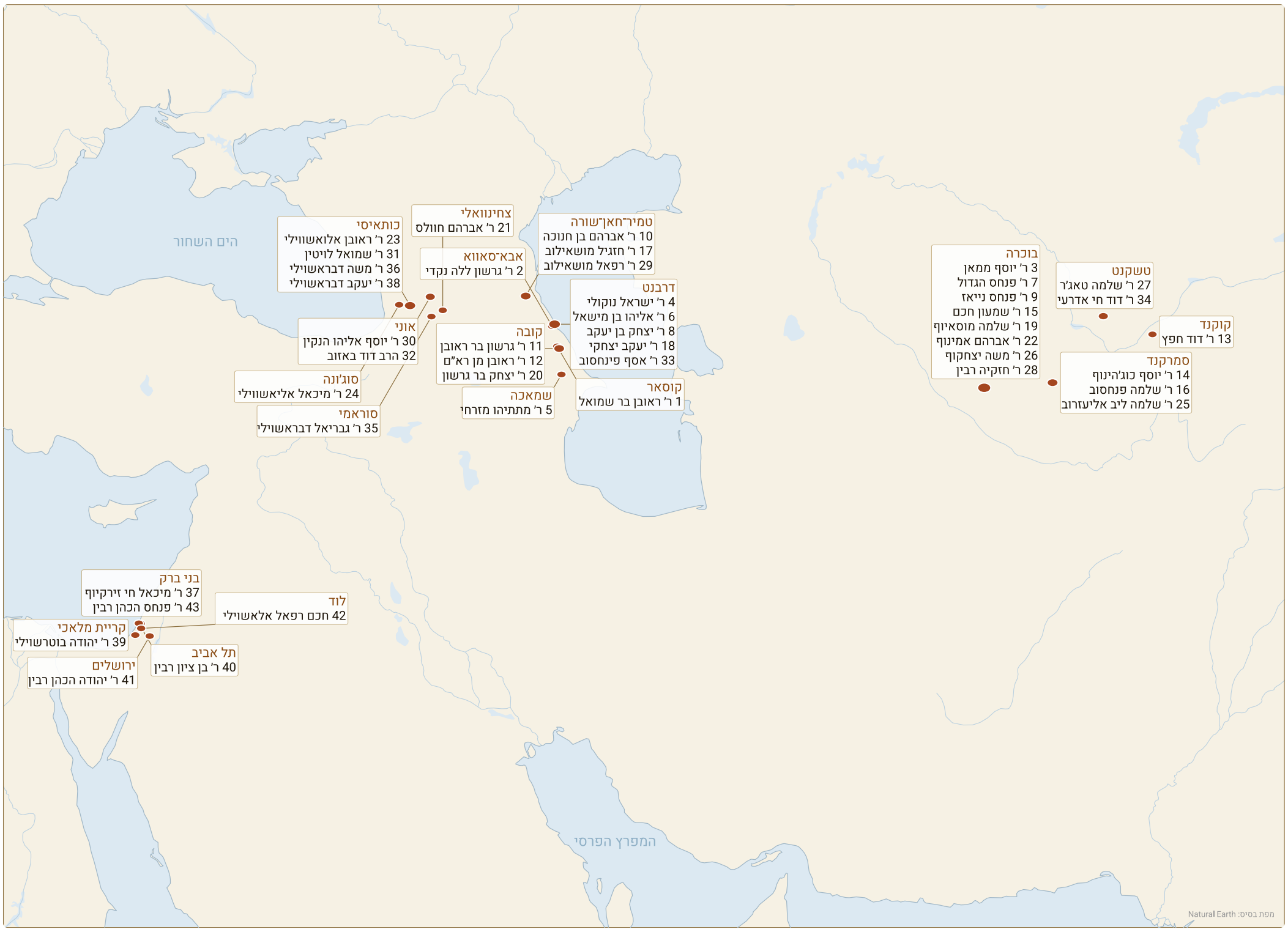
14 **ר' שמעון אגסי** רבי שמעון אגסי · 1852–1914 · בגדאד · ספרו: בני אהרן — דרשן ומגדולי רבני בגדאד, שני במעמדו לחכם באשי

15 **ר' יהודה פתיה** רבי יהודה פתיה · 1859–1942 · בגדאד · ספרו: מנחת יהודה — רב ומקובל עיראקי, תלמיד הבן איש חי, שנודע בתיקוני נפש ובהוצאת דיבוקים ובפתרון חלומות

16 **כף החיים** רבי יעקב חיים סופר · 1870–1939 · בגדאד — מקובל ופוסק יליד בגדאד, תלמיד הבן איש חי, שעלה לירושלים ב־1904

קווקז ובוכרה

יהודי ההרים, יהודי גאורגיה ויהודי בוכרה · 43 חכמים, לפי סדר הדורות

אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 ר׳ ראובן בר שמואל רבי ראובן בר שמואל מזרחי · 1679–1746 · קוסאר — אבי שושלת רבני מזרחי בקובה

2 ר׳ גרשון ללה נקדי רבי גרשון ללה בן משה נקדי · 1720–1790 · אבא־סאווא · ספרו: פירוש על משנה תורה – "היד החזקה" – לרמב"ם — מחכמי אבא־סאווא, המרכז התורני של יהודי ההרים לפני דרבנט

3 ר׳ יוסף ממאן רבי יוסף ממאן · 1741–1822 · בוכרה — מחיה יהדות בוכרה

4 ר׳ ישראל נוקולי רבי ישראל מזרחי · 1750–1810 · דרבנט — הרב הראשון שרוב יהודי ההרים ראו בו את סמכותם העליונה

5 ר׳ מתתיהו מזרחי רבי מתתיהו בן שמואל הכהן מזרחי · 1770–1830 · שמאכה · ספרו: קול מבשר — מן החכמים המעטים בקרב יהודי ההרים שחיבוריהם נזכרים

6 ר׳ אליהו בן מישאל רבי אליהו בן מישאל מזרחי · 1781–1848 · דרבנט — הפך את דרבנט לבירה הרוחנית של יהודי ההרים

7 ר׳ פנחס הגדול רבי פנחס הכהן רבין · 1788–1858 · בוכרה — הדיין והרב הראשי של יהדות בוכרה וכל טורקסטן

8 ר׳ יצחק בן יעקב רבי יצחק בן יעקב מזרחי · 1795–1877 · דרבנט — יהודי ההרים הראשון שקיבל השכלה תורנית מלאה בישיבות אשכנז

9 ר׳ פנחס נייאז רבי פנחס "הקטן" · 1805–1875 · בוכרה — יחד עם רבי פנחס הגדול השלים את מפעלו של רבי יוסף ממאן והעמיד רבנים ומורי הוראה

10 ר׳ אברהם בן חנוכה רבי אברהם בן חנוכה · 1815–1861 · טמיר־חאן־שורה — התלמיד המובהק של רבי אליהו בן מישאל ויורשו המיועד

11 ר׳ גרשון בר ראובן רבי גרשון בר ראובן מזרחי · 1815–1891 · קובה — "ירושלים של הקווקז" קיבלה את שמה בימיו

12 ר׳ ראובן מן ראׂ״ם רבי ראובן בן אברהם משה מן ראׂ״ם · 1820–1890 · קובה · ספרו: שש כנפים — מקובל, מרבני העיר קובה

13 ר׳ דוד חפץ רבי דוד חפץ · 1821–1898 · קוקנד · ספרו: חוט המשולש — מראשי העדה הבוכרית בירושלים, ממייסדי "חובבי ציון" ו"קהילה קדישא בוכרה וסביבותיה" ומגואלי הקרקעות של שכונת נחלת שמעון

14 ר׳ יוסף כוג׳הינוף רבי יוסף הכהן כוג׳הינוף · 1840–1924 · סמרקנד — ממנהיגי יהדות טורקסטן והפעיל המרכזי בייסוד שכונת הבוכרים בירושלים

15 ר׳ שמעון חכם רבי שמעון חכם · 1843–1910 · בוכרה · ספרו: תרגום התנ"ך לבוכרית — מתרגם, משורר ופרשן מקרא

16 ר׳ שלמה פנחסוב רבי שלמה פנחסוב · 1843–1927 · סמרקנד · ספרו: חשק שלמה — מתרגם, משורר ופרשן מקרא

17 ר׳ חזגיל מושאילוב רבי יחזקאל בן אברהם מושאילוב · 1846–1913 · טמיר־חאן־שורה — הרב הראשי של יהודי ההרים בצפון הקווקז – כמקבילו של רבי יעקב יצחקי בדרום

18 ר׳ יעקב יצחקי רבי יעקב יצחקי · 1846–1917 · דרבנט · ספרו: אהלי יעקב — רבם של יהודי ההרים בקווקז

19 ר׳ שלמה מוסאיוף רבי שלמה מוסאיוף · 1852–1922 · בוכרה · ספרו: סידור חוקת עולם — נגיד, חכם מקובל ואספן

20 ר׳ יצחק בר גרשון רבי יצחק בר גרשון מזרחי · 1852–1930 · קובה — המנהיג הרוחני של יהודי ההרים בשנות המלחמות והמהפכה

21 ר׳ אברהם חוולס רבי אברהם הלוי חוולס · 1857–1931 · צחינוואלי — שליחו של רבי יצחק אלחנן לגאורגיה, שחולל מהפכה בחינוך היהודי שם

22 ר׳ אברהם אמינוף רבי אברהם אמינוף · 1857–1939 · בוכרה · ספרו: ליקוטי דינים — רבה ומנהיגה של הקהילה הבוכרית בירושלים כחמישים שנה

23 ר׳ ראובן אלואשווילי רבי ראובן אלואשווילי · 1858–1922 · כותאיסי · ספרו: טהרת ישראל — מן הסמכויות הרוחניות הבכירות של יהודי גאורגיה ומנהיג הזרם החרדי־שמרני בה

24 ר׳ מיכאל אליאשווילי רבי מיכאל אליאשווילי · 1861–1938 · סוג׳ונה · ספרו: זבח ומנחה — דמות רבנית בולטת ביהדות גאורגיה

25 ר׳ שלמה ליב אליעזרוב רבי שלמה יהודה ליב אליעזרוב · 1863–1952 · סמרקנד · ספרו: שו"ת שאילת שלמה — שליח חב"ד לקהילת יהודי בוכרה

26 ר׳ משה יצחקוף רבי משה הכהן יצחקוף · 1865–1943 · בוכרה — רבה של שכונת הבוכרים בירושלים ומראשי "הוועד הרוחני" של הקהילה

27 ר׳ שלמה טאג׳ר רבי שלמה טאג׳ר · 1866–1935 · טשקנט — הרב הראשי ליהודי בוכרה בטורקסטן

28 ר׳ חזקיה רבין רבי חזקיה הכהן רבין · 1872–1944 · בוכרה · ספרו: עטרת חזקיה — מומחה לענייני גיטין, שאליו באו מכל מחוזות בוכרה

29 ר׳ רפאל מושאילוב רבי רפאל בן יחזקאל מושאילוב · 1881–1929 · טמיר־חאן־שורה — הרב האחרון בשושלת מושאילוב בטמיר־חאן־שורה

30 ר׳ יוסף אליהו הנקין רבי יוסף אליהו הנקין · 1881–1973 · אוני · ספרו: פירושי איברא — בתשע שנותיו בגאורגיה התמחה במנהגי יהודיה, בעיקר בגיטין וקידושין, ומכתביו מאותה תקופה הם מקור חשוב לחייהם

31 ר׳ שמואל לויטין רבי שמואל לויטין · 1882–1974 · כותאיסי — שליח חב"ד שהקים בכותאיסי רשת מוסדות חינוך וישיבה שלמדו בה בשיאה כ־600 תלמידים

32 הרב דוד באזוב · 1883–1947 · אוני — מנהיג הציונות הדתית של יהודי גאורגיה

33 ר׳ אסף פינחסוב רבי אסף פינחסוב · 1884–1920 · דרבנט · ספרו: תרגום הסידור לג׳והורי עם הנוסח העברי — רב, מחנך ומתרגם

34 ר׳ דוד חי אדרעי רבי דוד חי אדרעי · 1888–1932 · טשקנט · ספרו: בד דוד — רב הקהילה הבוכרית בטשקנט

35 ר׳ גבריאל דבראשווילי רבי גבריאל דבראשווילי מסוראמי · 1896–1985 · סוראמי — רבה הראשי של העיר סוראמי שבגאורגיה, שאת קהילתה היהודית הנהיג למעלה משישים שנה

36 ר׳ משה דבראשווילי רבי משה דבראשווילי · 1898–1980 · כותאיסי · ספרו: תפילת אחים — רב כותאיסי בשנות השלטון הסובייטי, ציר בפרלמנט של גאורגיה העצמאית

37 ר׳ מיכאל חי זירקיוף רבי מיכאל חי זירקיוף · 1901–1974 · בני ברק — רבה של הקהילה הבוכרית והקהילה המשהדית בבני ברק

38 ר׳ יעקב דבראשווילי רבי יעקב דבראשווילי · 1902–1988 · כותאיסי — הרב הראשי של יהודי גאורגיה בישראל ורב העדה הגאורגית בירושלים בשנים 1980–1988

39 ר׳ יהודה בוטרשווילי רבי יהודה בוטרשווילי · 1905–1985 · קריית מלאכי — מן המנהיגים הרוחניים של יהודי גרוזיה בישראל, שכונה "חכם יהודה קולאשר" על שם עיר הולדתו

40 ר׳ בן ציון רבין רבי בן ציון הכהן רבין · 1911–1995 · תל אביב — מרבני העדה הבוכרית בישראל, נכדו של רבי יצחק חיים הכהן רבין, רבה של בוכרה וגלילותיה

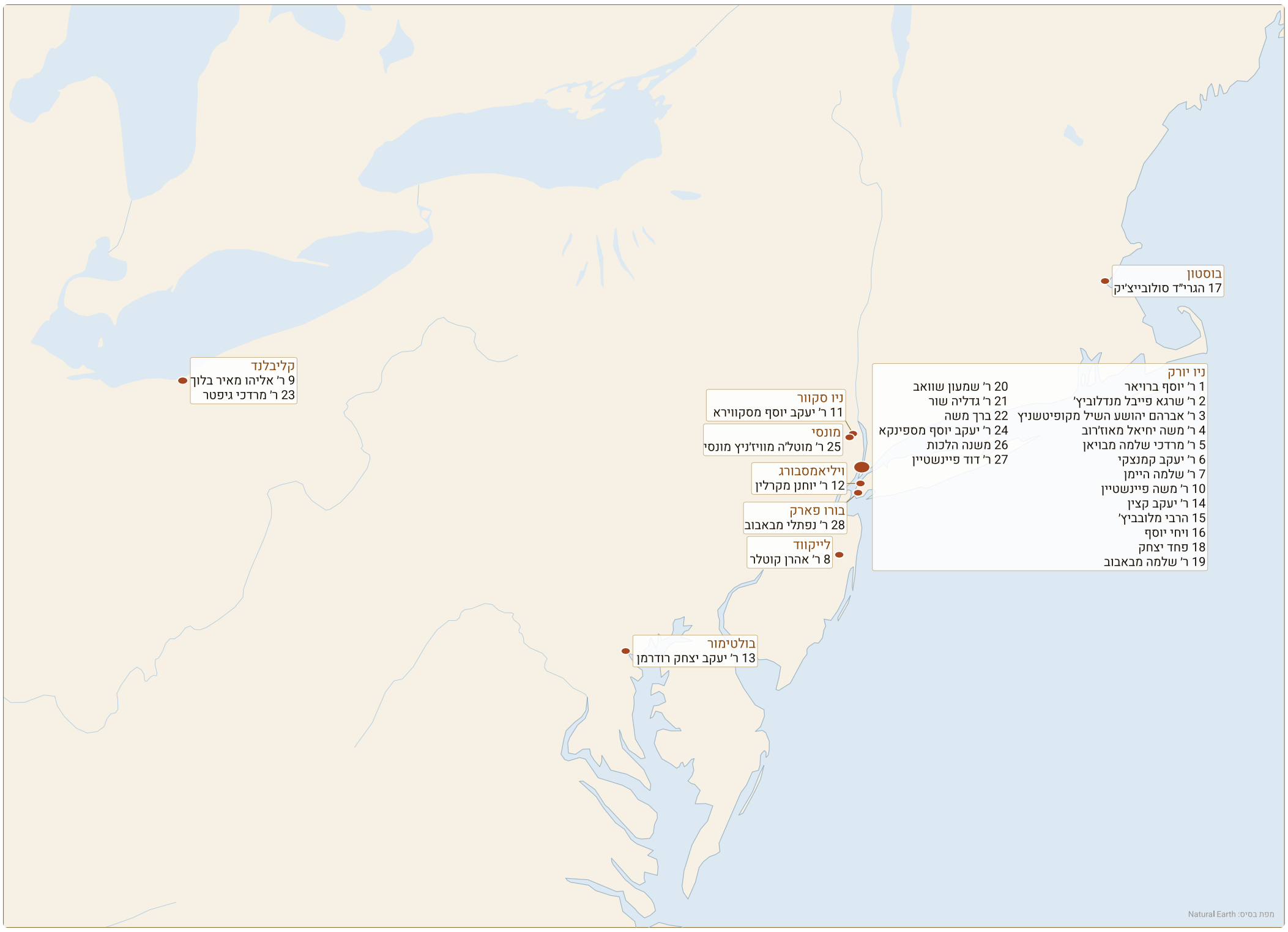
41 ר׳ יהודה הכהן רבין רבי יהודה הכהן רבין · 1919–2001 · ירושלים · ספרו: משנת ראב"י — הרב הראשי ליהדות בוכרה בישראל, בן למשפחת רבני בוכרה – אבין, סבו וסבא רבה כיהנו כרבניה הראשיים

42 חכם רפאל אלאשווילי רבי רפאל אלאשווילי · 1934–2005 · לוד — רבם הראשי של יהודי גאורגיה ונשיא איגוד רבני גאורגיה

43 ר׳ פנחס הכהן רבין רבי פנחס הכהן רבין · 1939–2019 · בני ברק — מראשי העדה הבוכרית ורבו של קונגרס יהודי בוכרה העולמי, ממשיך שושלת רבני העדה

ארצות הברית

גדולי התורה בניו יורק, בלייקווד ובשאר ערי אמריקה · 28 חכמים, לפי סדר הדורות

אחרונים · המספר ליד כל שם במפה הוא מספרו ברשימה · כל חכם מסומן בעיר העיקרית של פעילותו

1 ר' יוסף ברויאר רבי יוסף ברויאר · 1882–1980 · ניו יורק · ספרו: דברי יוסף — נכדו של רש"ר הירש וממנהיגי היהדות האורתודוקסית בארצות הברית

2 ר' שרגא פייבל מנדלוביץ' רבי שרגא פייבל מנדלוביץ' · 1886–1948 · ניו יורק — מהראשונים והבולטים במנהיגי היהדות החרדית בארצות הברית במאה העשרים, שפעל לעצור את החילון בקרב יהודיה

3 ר' אברהם יהושע השיל מקופיטשניץ רבי אברהם יהושע השיל מקופיטשניץ · 1888–1967 · ניו יורק — האדמו"ר השני של חסידות קופיטשניץ בשנים תרצ"ו–תשכ"ז, בנו וממלא מקומו של רבי יצחק מאיר השיל

4 ר' משה יחיאל מאוז'רוב רבי משה יחיאל הלוי אפשטיין מאוז'רוב · 1889–1971 · ניו יורק · ספרו: אש דת — האדמו"ר מאוז'רוב־חנצ'ין, חבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית

5 ר' מרדכי שלמה מבויאן רבי מרדכי שלמה פרידמן מבויאן · 1890–1971 · ניו יורק — האדמו"ר מבויאן בניו יורק, בנו של רבי יצחק מבויאן ונינו של רבי ישראל מרוז'ין

6 ר' יעקב קמנצקי רבי יעקב קמנצקי · 1891–1986 · ניו יורק · ספרו: אמת ליעקב — ראש ישיבת "מתיבתא תורה ודעת" בניו יורק וחבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית

7 ר' שלמה היימן רבי שלמה היימן · 1892–1944 · ניו יורק · ספרו: חידושי רבי שלמה — רב וראש ישיבה ליטאי־אמריקאי, שנודע בצעירותו בשם "העילוי מפאריץ'"

8 ר' אהרן קוטלר רבי אהרן קוטלר · 1892–1962 · לייקווד · ספרו: משנת רבי אהרן — ראש ישיבת קלצק בפולין, ולאחר מכן מייסדה וראשה של ישיבת לייקווד בארצות הברית

9 ר' אליהו מאיר בלוך רבי אליהו מאיר בלוך · 1894–1955 · קליבלנד — ראש ישיבה ליטאי־אמריקאי, בנו של רבי יוסף יהודה לייב בלוך, ראש ישיבת טלז

10 ר' משה פיינשטיין רבי משה פיינשטיין · 1895–1986 · ניו יורק · ספרו: אגרות משה — מגדולי פוסקי ההלכה החרדים לאחר השואה והפוסק החרדי הבולט והמשפיע ביותר בארצות הברית

11 ר' יעקב יוסף מסקווירא רבי יעקב יוסף טברסקי מסקווירא · 1899–1968 · ניו סקוור — האדמו"ר השלישי לחסידות סקווירא, בנו של רבי דוד טברסקי מסקווירא

12 ר' יוחנן מקרלין רבי יוחנן פרלוב מקרלין · 1900–1955 · וויליאמסבורג — האדמו"ר השביעי בשושלת קרלין והאדמו"ר המרכזי של חסידות קרלין־סטולין לאחר השואה

13 ר' יעקב יצחק רודרמן רבי יעקב יצחק רודרמן מבולטימור · 1900–1987 · בולטימור · ספרו: עבודת לוי — מייסד ישיבת נר ישראל בבולטימור ועמד בראשה למעלה מחמישים שנה

14 ר' יעקב קצין רבי יעקב קצין · 1900–1994 · ניו יורק · ספרו: קציני אר"ץ — מקובל ודיין, בנו של המקובל רבי שאול קצין וחתנו של רבי שלום הדאיה

15 הרבי מלובביץ' רבי מנחם מנדל שניאורסון מליובאוויטש · 1902–1994 · ניו יורק · ספרו: היום יום — האדמו"ר השביעי בשושלת חב"ד־ליובאוויטש בשנים תשי"א–תשנ"ד, ונחשב מהרבנים הבולטים בתקופתו

16 ויחי יוסף רבי יוסף גרינוולד מפאפא · 1903–1984 · ניו יורק — רבה האחרון של פאפא שבהונגריה, ולאחר השואה, שבה נרצחו אשתו ועשרת ילדיו, אדמו"ר ואב"ד פאפא בווילימסבורג

17 הגרי"ד סולובייצ'יק הרב יוסף דוב הלוי סולובייצ'יק מבוסטון · 1903–1993 · בוסטון · ספרו: איש ההלכה — רב, ראש ישיבה ופילוסוף דתי, מראשי הציונות הדתית ותנועת המזרחי וממנהיגיה הרוחניים של היהדות האורתודוקסית בארצות הברית

18 פחד יצחק רבי יצחק הוטנר · 1906–1980 · ניו יורק — ראש ישיבת רבינו חיים ברלין בברוקלין וחבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית

19 ר' שלמה מבאבוב רבי שלמה הלברשטאם מבאבוב · 1907–2000 · ניו יורק · ספרו: דברי שלמה — האדמו"ר השלישי בשושלת חסידות באבוב בשנים תש"א–תש"ס

20 ר' שמעון שוואב רבי שמעון שוואב · 1908–1995 · ניו יורק · ספרו: עיון תפילה — רב אורתודוקסי ומנהיג קהילה בגרמניה ובארצות הברית

21 ר' גדליה שור רבי גדליה שור · 1910–1979 · ניו יורק · ספרו: אור גדליהו — ראש ישיבת תורה ודעת בארצות הברית במשך עשרות שנים, וראש ישיבת בית מדרש עליון במונסי

22 ברך משה רבי משה טייטלבוים מסאטמר · 1914–2006 · ניו יורק — האדמו"ר השני מסאטמר בשנים תשל"ט–תשס"ו, שמילא את מקום דודו רבי יואל טייטלבוים, ולפני כן כיהן כאב"ד סנטה

23 ר' מרדכי גיפטר רבי מרדכי גיפטר · 1915–2001 · קליבלנד · ספרו: נתיבות מרדכי — ראש ישיבת טלז בקליבלנד שבאוהיו מתשל"ט ועד פטירתו, ולפני כן שימש בה משגיח מעת הקמתה בתש"ד

24 ר' יעקב יוסף מספינקא רבי יעקב יוסף וייס מספינקא · 1916–1988 · ניו יורק · ספרו: שיח יעקב יוסף — האדמו"ר השלישי בחסידות ספינקא, שהוכתר לאחר השואה על ידי שרידי החסידים במקום סבו רבי יצחק אייזיק שנספה

25 ר' מוטל'ה מוויז'ניץ מונסי רבי מרדכי הגר מוויז'ניץ מונסי · 1922–2018 · מונסי — מייסד ענף ויז'ניץ מונסי ואדמו"ר שלו במשך 46 שנים, בנו של האמרי חיים מוויז'ניץ ונכדו של האהבת ישראל

26 משנה הלכות רבי מנשה קליין מאונגוואר · 1923–2011 · ניו יורק — פוסק חרדי בארצות הברית, האדמו"ר הראשון של חסידות אונגוואר משנת תשכ"ג וראש ישיבת "בית שערים" בברוקלין

27 ר' דוד פיינשטיין רבי דוד פיינשטיין מניו יורק · 1929–2020 · ניו יורק · ספרו: ודברת בם — ראש ישיבת מתיבתא תפארת ירושלים במנהטן, שבה מילא את מקום אביו רבי משה פיינשטיין מתשמ"ו

28 ר' נפתלי מבאבוב רבי נפתלי צבי הלברשטאם מבאבוב · 1931–2005 · בורו פארק — האדמו"ר הרביעי בשושלת באבוב בשנים תש"ס–תשס"ה, בנו וממשיכו של רבי שלמה הלברשטאם